

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ  
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΑΚΟΝΙΑ  
= ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ  
ΟΙΩ ΤΩΝ ΟΙΩ  
ΟΟΟΙΩ ΤΩΝ ΚΑ  
ΛΛΑ ΤΕΧΝΩ  
ΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΗ  
ΧΑΛΙΑ 1924 =

ΕΡΩ  
ΤΟΚ  
ΡΙΤ  
ΟΣ ΧΑΝΙΑ  
1924

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΟΡ  
ΗΣΙΣ  
ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΚΑ  
ΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΕΠΙ  
ΣΤΗΜΑΙ — ΠΟΛΙΤΙ  
ΚΗ ΖΩΗ

# ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΙΣΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ 1.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1924

ΑΡΙΘ. 2.

ΕΙΝΕ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΕ : ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙ ΣΕ ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΗ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΤΗΝ ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.

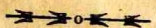
Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΕΙΝΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ. ΔΕΝ ΤΟΝ ΔΕΣΜΕΥΕΙ ΚΑΜΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΦΙΡΜΑ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. — ΧΑΝΙΑ  
ΚΑΘΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ κ. ΚΟΣ. ΧΡΥΣΑΚΗ.—ΧΑΝΙΑ

## ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧΜΕΣ 80.—  
ΕΞΑΜΗΝΗ 50.—



## ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΑΓΓΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΛΙΡΕΣ 1.—  
ΑΜΕΡΙΚΗ ΔΟΛΛΑΡΙΑ 5.—  
ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΦΡΑΓ. 40.—

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΡΥΧΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΡΑΧΜΕΣ 8.  
ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡΑΧΜΕΣ 10.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ἀπὸ τὸν Ἑρωτόκριτο τοῦ Κορυφαίου. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΥΡΙΤΗ Μόνος. Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ Τσαγούδια. Β. ΦΡΕΡΗ Μία παλιὰ ἱστορία. Α. ΚΥΔΩΝΑΚΗ Κακὴ ὄρα. Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙ Ὁ Γάμος τοῦ Ραγιά. Θ. ΣΤΑΥΡΑΚΗ Ποιήματα. Κ. ΧΡΥΣΑΚΙ Σονέτα. Κ. ΤΣΟΥΓΓΟΥ Πεζογράφουδα. Δ. ΚΟΚΟΤΣΗ Τὰ δύο ἄκρα τῆς ζωῆς. FRANCIS JAMMES Ἡ Δόξα. — Μυσσοσπίς. ΣΗΜΒΙΩΜΑΤΑ τοῦ «Ἑρωτοκρίτου». Δ. ΜΟΑΤΣΟΥ Ἡ Γυναίκα μὲς στὰ Κρητικὰ Μεσαιωνικὰ ρομάντσα. Δ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ Ὁ Ἄνθρωπος ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Π. ΧΑΡΗ «Ἡ Ἀννιώ». Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ «Τὰ Μαϊστράλια». Β. ΦΡΕΡΗ «Ἡ Ρόζα» Τ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ «Ἐνας—ἕνας...»

## ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟ

Ὁ «Ἐρωτόκριτος» θεώρησε καλὸ νὰ δημοσιεύει κάθε τόσο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ἔργα τῶν παρελθόντων αἰώνων. Αὐτὸ τὸ μέτρο τὸ λαμβάνουμε ἀφ' ἑνός, γιὰ νὰ δείξουμε τὴν ἀκμὴ τοῦ Κρητικοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀνάγκη διαπαιδαγωγήσεως νέων τεχνιτῶν τοῦ λόγου, ἀνταξίων τῶν παλαιῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰτι πολλοὶ νὰ ἀγνοοῦνε.

Ἔτσι σήμερα παρουσιάζουμε παρακάτω ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο τοῦ Κορνάρου, πολὺ χαρακτηριστικὸ. Εἶνε ἀπὸ τὸ Ε' μέρος, ὅπου ὁ μελαψὸς πολεμιστὴς (ὁ Ἐρωτόκριτος) διηγεῖται τὸν πλαστὸ θάνατο τοῦ Ἐρωτοκρίτου στὰ ξένα, δηλαδὴ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἓνας κωμὸς, οὕτως εἰπεῖν, τῆς Ἀρετούσας με ἐπικλήσεις πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτο, ποῦ θυμίζει τοὺς κωμοὺς τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ μέρη τὰ θεωροῦμε σπουδαῖα, γιὰτι εἶνε παρμένα ἀπὸ τὴ λύση τοῦ ἔργου αἱ δείχνουν ὅτι μονάχα τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικὴν του δύναμη. Ἰδιαιτέρως ὅμως τὸ δεύτερο, γιὰτι δίδει τὴν ἀφορμὴν στὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν, ποῦ δὲν ἐμελέτησε τὸν Ἐρωτόκριτο, νὰ δεῖ καθρεφτισμένη σ' αὐτὸ τὴ φύση τῆς γυναικείας ψυχῆς τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου, γι' τὴν ὁποία μιλεῖ σὲ κατοπινὰς σελίδες καὶ ἡ καλὴ μας συνεργάτισσα δίδα Δ. Μοῦτσου.

### Ε' 881—958

Τὸ μῆκεν ὁ Ἐρωτόκριτος στὴ φυλακὴν. ἀρχίζει  
νὰ τοῖ μιλή, καὶ σπλαχνικὰ νὰ τὴν ἀνετρανίζῃ.  
Λέει σοι, Ρ.ΠΤ. Τὸ μὲ ρώτηξες, νὰ σοῦ τὸ πῶ, καὶ γοῖα,  
ποῦ τό βρηκα τὸ χάρισμα, ποῦ ἔδαπὰ σοῦ φῆκα.  
Ἔϊνε δαὸ μῆνες σήμερο ποῦ λαχὰ 'ς' κάποια δάση  
εἰς τὴ μερὰ τῆς Ἐργίπος κ' ἐβγήκα νὰ μὲ φάσι  
ἄγρια θεριά, κ' ἐμάλωσα, κ' ἐσκότωσα 'πὸ κείνα,  
κι' ἀπὸ τὰ χέριά μου νεκρὰ ὅλα τὰ πλὰ 'πομείνα  
μὲ κίντυνον ἐγλύτωσα, κι' ὅσ' ὦρα ἐπολέμου,  
νὰ λυτρωθῶ 'πὸ λόγου ντως δὲν-τ' ὄλπιζα ποτέ μου,  
μὰ βούμθησε τὸ ριζικό, τ' ἄστρον μὲ λυπηθῆκα,  
κ' ἐσκότωσα, κ' ἐζύγωξα, κι' ἀλάβωτο μ' ἀφῆκα  
δίψα μεγάλη γοίκησα στὸν-πόλεμον ἐκεῖνο,  
γυρεύγοντας νὰ βρῶ νερό, ἤσωσα σ' ἓναν-πρῖνο,  
καὶ παραμπρὸς μοῦ φανιστὴ κουτσουναράκι χτύπα,  
σιμώνω βροῖσκω τὸ νερὸ στοῦ χαρακιοῦ τὴν-τρούπα  
ἤπια το κ' ἐδροσίστηκα, κ' ἐπέρασέ μ' ἡ δίψα,  
μὰ ποῦρι κι' ἄλλα βάσανα ἐτότες δὲν μοῦ λείψα.  
Ἦκατσα νὰ ξεκουραστῶ σιμὰ στὸ κουτσουνάρι,  
ὄντε γρικῶ—ἀναστεναμὸ καὶ μύσμα τ' ἀρρωστάρι,

καὶ βιαστικὰ σηκώνομαι, τὸ ζάλο μου σπυρδαίει,  
νὰ βρω ποῖός εἶναι, πού πονεῖ, καὶ βαρυναστενάζει,  
καὶ μπαίνω μέσα στὰ δέντρα, πού 'σαν-κοντὰ στὴ βρούσι  
ὄγιά νὰ δῶ, καὶ γιὰ νὰ βρῶ ἐκείνον ὁπού μύσσει.  
Βρίσκω 'να νιδὸν ὠριόπλουμο, πού λαμπερὸν-τὸν ἦλιο,  
κ' ἐκείτ' ὀλομάτωτος ὀμπρός εἰς ἓνα σπήλιον·  
σγουρὰ ξανθὰ 'χε τὰ μαλλιά, κ' ὄχι τὰ σοθέματά ντου,  
μ' ὄλον ὁπού το σὰ νεκρός, ἤδειχν' ἡ-ὄμορφιά ντου,  
καὶ δὴδ' ἄεργα στὸ πλάιν-του ἦσαν σκοτωμένα,  
καὶ τὸ σπαυὶ καὶ τ' ἄρματα περίσσα ματωμένα.  
Σιμώνω χαιρετῶ 'τονε, λέω τ' Ἀδέροφι, γειά σου,  
εἰντά 'χει; κ' ἀπονέκρωσες; ποῦ 'ν ἡ λαβωματιά σου;  
Τὰ μάτια ντου 'χε σφαλιστά, τότες τ' ἀνετρανίζε,  
κ' ἐθώρειε δίχως νὰ μιλή, καὶ στὸ λαιμόν-του γγίζει  
μὲ τὸ δαχτύλι δαδ' φορῆς, κ' ἤδειχνε νὰ γνωρίσω,  
πὼς εἶν ἐκεῖ—ἡ λαβωματιά, νὰ δῶ, νὰ τοῦ βουμθῆσω·  
τὸ στηθός του ξαομάτωσα, καὶ μιὰν-πληγὴ τοῦ βρίσκω,  
δαμάων ἀποκατωθῆδ' ἀπὸ τὸν οὐρανίσκο·  
ὀλίγο κ' οὐδὲ τίβοτσι τὸν εἶχε δαγκαμένο,  
μὰ ὅτε ἐν ἔχει τὸ θεμιδ' ὄντι φαρμακεμένο,  
κ' ἐπῆρῆν-του τὴ δύναμι, καὶ τὴν-πνοήν-του χάσε,  
καὶ τὸ φαρμάκι πέρασε, καὶ μέσα τὸν ἐπιάσε,  
κ' ἀγάγια γάγια χίνετο, σάν-τὸ κερί—ὄντε σβήνη·  
ἤκλαψα, κ' ἐλυτήθηκα πολλὰ τὴν ὥρα κείνη·  
σάν ἀεργό μου γκ' ἰσθιακὸ τὸν ἤκλαψα κ' ἐπόνου,  
μὰ πόνου ὀκρά κ' ἀνίμιατι ἄνθρωπο οὐ γλυτώνου.  
Ἐψυχοιάζει κ' ἤδειχνε, νὰ στέκω, μὴ μισσέψω,  
κ' ἐθάριεν-πὼς ἔτοιμα πληγὴ ἐμπόρου νὰ γιατρέψω.  
Εἶς τοῦτο τὰ βίβλια, πού 'το νὰ ξεψυχῆση,  
μοῦ δειχνε, πὼς ἐκεῖ κοντὰ θέλει νὰ μοῦ μιλήσῃ·  
σιμώνω κ' ἠφιῶ 'τονε, θωρῶ κ' ἀναδακρῶνει,  
τὸ στόμα ντου στὸ στόμα μου περλαμπαστὰ σιμώνει,  
κ' ἤπασκε κ' ἀντρεϊύγετον, ὄγιά νὰ μοῦ μιλήσῃ,  
μὰ τὸ φαρμάκι τοῖ πληγῆς, δὲ θέ νὰ τὸν ἀφήσῃ.  
Δείχναι μοῦ τὸ δαχτύλι-του πού 'χε τὸ δαχτυλίδι,  
κ' ἐγνώρισα πὼς χάρισμα σὰ φίλος μοῦ τὸ δίδει,  
μὰ δὲν-το βάστου στὴν καρδιά νὰ θέ νὰ τοῦ τὸ βγάλω,  
μὰ μετὰ κείνο ἤθελα στὸ μνήμα νὰ τὸν βάλω·  
λέω του νὰ 'χη ἀπομονή, νὰ τὸ φορῆ στὴ χέρα,  
καὶ νὰ μὴ δὲν-πρκαίνεται, εἰς ὅ,τι τ' ἄστρο φέρεα.

Ὅς μοῦ κουσε μαζώχτηκε, κ' ἤδειξε νὰ μανίση,  
καὶ νὰ μακρύνω—ἀποδεκί δὲ θέλει νὰ μ' ἀφήσῃ.  
'Ηκλαιγε, κ' ἀνεστέναζε μὲ κούραση μεγάλη,  
ἤπασκε καὶ δικίμαζε ἐκείνος νὰ τὸ βγάλῃ  
σάν εἶδε πὼς δὲν ἤμπορεῖ, μοῦ ξαναδείχνει πάλι,  
κ' ἤπιασε τὸ δαχτύλι μου, πού θελε νὰ τὸ βάλῃ,  
βγάνω το μὲ τὰ κλάμματα ὄχι τ' ἀργυρὸ δαχτύλι,  
καὶ δίδω τοῦ το πιάνει το σιμώνει το στὰ χεῖλη,  
φιλεῖ το μ' ἀναστεναμούς, κ' ἀλόκει μοῦ τὸ δίδει,  
κ' ἐπῆρά τ' ὄχι τὸ χέριν-του κ' ἐγὼ τὸ δαχτυλίδι·  
τότε; μιὰ σιγανὴ φωνὴ μόνο τ' αὐτιά μ' ἀκοῦσα,  
κ' εἰπιασινε τὰ χεῖλη ντου, «Ἐχάσα σ' Ἀρετοῦσα,»  
'Αλλὰ δὴδ' λόγια μίλησεν εἰς ὄρκον ὁπού μνόσα,  
μὰ δὲν-τὰ ξεκαθάρισα, κ' ἐμπέροδενεν-τ' ἡ γλώσσα.  
'Ετοῦτο εἶπε μοναχάς, κ' ἐτέλειωσ' ἡ ζωὴ ντου,  
καὶ μὲ πρικύ—ἀναστεναμὸν ἐβγήκεν ἡ ψυχὴ ντου.  
Τοῦτα τὰ χέρια, πού θωρεῖς, λάκκο ζιμιδ' τοῦ σκάψα,  
τοῦτα τὸν ἐσηκώσασι, καὶ τοῦτ' ὅν ἐθάψα.

## Ε' 985—1048

ΑΡΕΤ, Ρωτόκριτ' εἶντα θέλω μπλὸ τὴ ζῆσι νὰ μακρῆνω;  
πορὰ—ὀλίπια μπλὸ μοῦ πόμε νε, καὶ θέλω ν' ἀνιμένω;  
δίχως σου πὼς εἶν μπορετὸ στὸν-κόσμο μπλὸ νὰ ζήσω;  
ἀνάθεμα τὸ ριζικό στὰ φύλαγεν ὀπίσω.  
Μὲ τὴ ζωὴ σοῦ 'χα ζωὴ, καὶ μὲ τὸ φῶς σου θῶρου,  
τὰ πάθη μου θυμῶντάς σου ἐπέρνου σάν ἐμπόρου·  
τὸν ἑαυτὸ μ' ἀρνήθηκα, καὶ μετὰ σένα ἤμου,  
στὸ θέλημά σου βρῆκετο θάνατος καὶ ζωὴ μου.  
Ἐύπνου μου σ' εἶχα μέσ' στὸ νοῦ, κοιμῶντας στ' ὄνειρό μου,  
κ' ἐτοῦτ' ἡ θύμησ' ἦτονε πάντα τὸ γιαιρικό μου.  
'Αρνήθηκα τὰ πλοῦτη μου, τὸν-κύρι καὶ τὴ μάννα,  
ποτὲ δὲν ἐβαρέθηκα τὰ πάθη, πού μοῦ κίνα.  
Θυμῶνιάς σου, Ρωτόκριτε, πῶς μοῦ 'σου νοικοκύρις,  
ἐγίνουσον-καὶ μάννα μου, ἐγίνουσον-καὶ κύρις.  
Μὲ τὸ παλέτσι ντύθηκα, καὶ στ' ἄχερα κοιμοῦμαι,  
καὶ τὴ φτωχελὰ δὲν-τὴ ψηφῶ, τὰ πάθη δὲ βαρεσοῦμαι.  
Γιὰ σέν' ἀφήκα τ' ἀφεντέρες, κ' ἐμίσησα νὰ πλοῦτη,  
γιὰ σένα μὲ σφαλίσασιν εἰς τὴ φλακὴν ἐτοῦτη·  
γιὰ σένα ἀνεστέναζα, γιὰ σένα εἶχα πόνους,  
γιὰ σένα βασανίζομαι σήμερο πέντε χρόνους.  
Τοῖ πρῖκες δὲν ἐγύρευγα τοῖ πόνους δὲν ἐγρίκου,  
μὲ τὴ δική σου θύμησι τὸ ριζικὸν ἐνίκου.  
Μιῖρά μου κ' εἶντα λείπεσαι, νὰ κάμης μπλὸ 'ς ἐμένα;  
τὴ σήμερο μ' ἐνίκησες, κ' ὄχι στὰ περασμένα.

Ὅτι κὶ ἂν εἶχα πῆρες τα, εἴντ' ἄλλο σ' ἀπομένει  
κ' εἴντ' ἀγίμενει μπλιδὸ νὰ δῆ ἕνας ὀπού κερδαίνει ;  
Ἐνίκησες τὸν-πόλεμο, ὀπού ἔχες μετὰ μένα,  
καὶ δὲ σὲ ψήφουν ὡς ἐδᾶ, στὰ μοῦ ἔχες καμωμένα.  
Πάντα πολέμου δυνατὰ, κὶ ὄλπιζα νὰ νικήσω,  
μὰ σήμερο μ' ἐνίκησες στὰ φύλαγες ὀπίσω·  
κὶ ἀκόμη θές με ζωντανή, ὄχι γιὰ νὰ ἔχω ζῆσι,  
μὰ γιὰ νὰ βασανίζωμαι ἔς ἔτοια μεγάλη κρίσι.  
Ἐγὼ δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιδὸ, ὄδ' ὀ νοῦς μου σὲ λογιάζει,  
γιατ' ἡ-ὀλπίδ' ὀπού βρεθῆ, τὸ φόβο συντροφιάζει·  
μὰ δὰ ποὺ κείνη μίσησεψε, κὶ ὄχ τὴν-καρδιά μου χάθη,  
ἐγὼ δὲν-τὰ φοβοῦμαι μπλιδὸ τοῦ ριζικοῦ τὰ πάθη.  
Σήμερ' ἀπόμειν' ἀφοβῆ, δὲν ἔχω μπλιδὸ εἴντ' ὀλπιζει,  
τὸ ριζικὸ δὲν-τὸ ψηφῶ, ἡ μοῖρα δὲ μ' ὀρίζει.  
Μοῖρα, δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιδὸ, κὶ ὄ τι κὶ ἂ θέλῃς κάμε,  
κὶ ἂ μὲ γυρεύγῃς νὰ μὲ βρῆς, κάτεχε, πῶς ἐπά μαι,  
καὶ θές νὰ πῶ θάνατο, κὶ ἀπήτης ἀποθάνω,  
κάμε τό πλιὰ χειρότερο εἰς τὸ κορμί μ' ἀπάνω·  
εἰς τὰ βουνιά-ἄς μὲ ρίζουσι, καὶ τὰ θεριά-ἄς μὲ φάσι,  
ἡ-ἀπονιά σου νὰ χαρῆ, κ' ἡ γνώμη νὰ χορτάση.  
Ζῶντά μου μ' ἐδυσκόλευγες, τὸν ἀγαπῶ ν' ἀφήσω,  
μὰ-ὀλπιζῶ μὲ τὸ θάνατο, κ' ἐγὼ νὰ σὲ νικήσω.  
νὰ πὰ ἡ ψῆ νὰ τότε βρῆ, μ' ὄλα ποὺ τὰ κατέχεις,  
γιατὶ στήν-ψῆ μας δύναμι καὶ μπόρεσι δὲν ἔχεις.  
Δὲν εἶν στὸν Ἄδη ριζικὰ, δὲν εἶνε στὸν Ἄδη μοῖρες,  
δὲν εἶν στὸν Ἄδη κέρδητα, καὶ σώνει σ' ὄ τι πῆρες.  
Ρωτόκριτε, ξεψύχησες κ' ἐπόθανες στὰ ξένα,  
εἴντ' ἄλλο μπλιδὸ μου πόμεινε, ὡσὰν ἐχάσα-ἐσένα ;  
κὶ ἄς ἤθελα βρεθεῖ κ' ἐγὼ στὸν-τόπο τοῦ πολέμου,  
νὰ μοῦ φωνιάξῃς, Ἄρειή, ἔλα καὶ βούληθῆσέ μου,  
νὰ τρέξω μὲ τὰ τέσσερα, κὶ ὡς ἀστραπὴ νὰ σώσω,  
καὶ μὲ τὰ μέλη μ' ὄχ' ἄλλιῶς βοήθεια νὰ σοῦ δώσω,  
κὶ ὡς ἤνοιξε τὰ στόμα ντου τ' ἀγριο θεριδὸ κὶ ἀράσσει,  
νὰ βάλω γὼ τὸ χέρι μου, κ' ἐσὲ νὰ μὴ δαγκάση·  
μὰ τὸνε κρῖμα κὶ ἀδικιά, Ρωτόκριτε, μεγάλη,  
μέσα στὰ δάση νὰ χαθοῦ νὰ νεκρωθοῦ ἔτοια κάλλη·  
κὶ ἄς ἤθελά ἴσται ἡ φτωχὴ εἰς τὰ προσκέφαλά σου,  
νὰ σ' ἀκλουθῶ πρωτύτερα σι' ἀπομισσέματά σου,  
καὶ νὰ σοῦ κάμω συντροφιὰ νὰ πηγαίνωμεν ὀμάδι,  
τὸ δὲν ἐκάμαν-τὰ κορμιά, νὰ κάμ' οἱ ψές στὸν Ἄδη.

(Κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ κ. Στ. Ξανθοῦδίδου).

ΕΜΜ. ΚΟΥΡΙΤΗ

ΜΟΝΟΣ

## Μ Ο Ν Ο Σ

Ἡ πόρτα κλείστηκε πίσω του, ὅπως κλοῦν ὅλες οἱ πόρτες τῶν καλῶν σπιτιῶν. Χωρὶς θόρυβο. Ἀναστέναζε βαθεῖα. Ἦτανε μόνος. Ἐπρεπε, ἔπρεπε νὰ κ μει ὅπως κανε.

Μὲ τὸ πόδι του σκούνησε μι πέτρα. Μι πέτρα στὸ πεζοδρόμιο! Τὴν ἐκλότισε μι δὲν τὴ βρῆκε. Τὸ πόδι του διάγραψε μι γραμμὴ στὸν ἄερα χωρὶς νὰ συναντήσῃ τὴν πέτρα. Γύμισε πίσω τότε ζυμάζοντας μι δευτέρα κλωτσιά. Ἀτυχία. Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ γλόμπος τοῦ ἠλεκτρικοῦ πού φώιζε τὸ δρόμο σβύστηκε. Ἡ κλωτσιά του πῆγε χαμένη γι μι δευτέρα φορὰ. Ἀπὸ τὴ φορὰ ποῦχε πάρει βοέθηκε δυὸ τρία βήματα μπροστά. Ὅχι! Αὐτὸ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ ἀνεχθεῖ ὁ Δημήτρης. Ἐγύρισε πίσω, ἔψαξε τίς τρέτες του, βρῆκε ἓνα κουτί σπέρτα, ἄναψε ἓνα, καὶ ὅταν ἀνακίλυσε τὴν πέτρα τῆς ἔδωσε μι ἀσφαλισμένη καὶ τριπλάσια σὲ δύναμη κλωτσιά. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ γλόμπος ἄναψε. Ὁ Δημήτρης τὸ ἐτρόσεξε κ' αὐτό. Ἐπειτα τὸ μυαλό του πῆγε στὸ λουστρίνι του ποῦ βέβαια θάχε ξεφλουδιστεῖ ἀπὸ τὴν πέτρα. Ἀμέσως ὅμως καταράστηκε τὸ μυαλό του ποῦ εἶχε κάνει τέτοια σκέψη. Ὁ πατέρας του, τὸ σπῆτι του, τὸν εἶχαν μαθημένο νὰ προσέχει τὴ ρούχα του. Καὶ καταράστηκε τὴ σκέψη του γιὰτὸ δὲν ἤθελε νὰ μοιάσῃ μὲ κανένα σχεδὸν ἀπὸ τὸ σπῆτι του. Ἄφησε ἓνα σχεδὸν, κ' αὐτὸς δὲν εἶξε γιὰτὸ, ναί, δὲν εἶξερε ἀπολύτως τίποτε, τὸ μόνο πού εἶξερε ἦτανε πὼς εἶχε ἀκαίσια νεῦρα.

Ἄρχισε νὰ σφυρίζει ὅπως εἶξερε, παράφωνα, ἀλύπητα, καὶ τότε ἐκέφτηκε, ρίχνοντας ἓνα βλέμμα ψηλά, πὼς ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ γαλῆζιο ξέβημα τοῦ σκοτεινοῦ οὐρανοῦ, ἐσήμαινε : φεγγάρι πίσω ἀπὸ σύννεφα πυκνά.

Ἐκαλιμάρισε.

Ἔστρωσε τὴν ὁδὸν Σίνα ἀριστερὰ καὶ τυφλόθηκε ἀπὸ τὸ ξαφνικὸ ἀντίκρουσμα τῶν φῶτων τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Πάνω στὴ γυαλιστερὴ ἀπὸ τὴ βιοχὴ ἀσφαλτο, οἱ ἠλεκτρικοὶ φάροι τῶν αὐτοκινήτων ἀντανακλιόντοσαν, φάνταζαν σὰν μάτια πού δακρυοροοῦσαν ἀπὸ ὑπερβολικὴ ενταση κοιτάγματος. Στὸ σταθμὸ τοῦ Φαλήρου ὁ ὁδηγὸς σφυρίζει ἐκκίνηση. Τρία μουζικάκια σὲ διαφορετικὸς τόνους ἀπαντοῦνε καὶ τὸ τρομ στριγκλίζοντας ξεκινά. Ὁ Δημήτρης λέει :

—Καὶ ὅμως εἶμαστε ἀδέσφια. Εἶμαστε μάλιστα δίδυμα. Ποῦ βρῆκε τὸ σο κουρά το ἐκεῖνη ;

Ἔριξε μι ἀφηρημένη ματιὰ στὰ κρυσταλισμένα ἀπὸ τὸ κοῦο τζάμα τοῦ Διεθνούς. Φαίνονταν διάφορες φυσιογνωμίες ἀνθρώπων σκυμένων στὸ φάγητό. Ἐκεῖ μέσα θ' ἦτανε καὶ ἡ ἀγαπημένη του ἀπόψε. Μαζὺ μὲ τὸν ξάδερφό της ἀπὸ τὴν Πόλη. Δὲν τοῦ πέρασε καθόλου ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα νὰ πάει νὰ τοὺς βρεῖ. Ἐπρεπε νὰ προετοιμαστῇ καλὴ πρὶν συναντήσῃ αὐτὴ τὴ φορὰ τὴν ἀγαπημένη του. Ἐπειτα ἀπὸ ὅσα εἶδε καὶ ἄκουσε τὴν ἡμέραν ἐκεῖνη, ἦτανε ἀνάγκη νὰ αὐτοεργνηθεῖ, ἦτανε ἀνάγκη νὰ τελειοποιήσει τὸν ἑαυτό του νὰ προετοιμάσῃ μι ὁμορφὴ ἀγνή συνάντηση.

Ἀπ' τοὺς κινηματογράφους ἐβγαίνε τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἓνα πλῆθος κόσμου, πού κρῦωνε, ἐτριβε τὰ χέρια του, καὶ ζάρονε σὰν νὰ προσπαθοῦσε

νι χωθεί όλο μαζί μέσα σέ κάποιο ζεστερό μαντόν. Οί άναπνοές άχνίζαν στον κρύο άνεμο, και πολλές μυρωδιές αισθανότανε κανείς, άνάμικτες μέ τή θεομή και σοβαρά ύποσχετική μυρωδιά τής γυναίκας.

Φαίνεται πως είχε κάποια έξαιρετικότητα άπάνω του κείνο τό βράδυ ό Δημήτρης; Όλα τιά κορίτσια του έρχονταν τότε φευγαλέες, τότε επίμονες ματιές. Αύτός τις κύταζε μέ τόν ίδιο τρόπο πού έβλεπε άλλοτε τις κότες στους λαστωμένους δρόμους τής Αθήνας, όταν έβγαίνε περίπατο μέ τή δασκάλα του.

Στή γωνιά τής όδου Προαστείου μπαίνει στό Ρωσικό Έστιατόριο. Μπήκε άσυναίσθητα σχεδόν, και μονάχα όταν άρχισε νά τρώγει, έκατάλαβε γιατί είχε προτιμήσει τό μικρό εκείνο ρεστοράν γι νά δειπνήσει. Τό έπροτίμησε φαίνεται γιατί εκεί μια φορά, σ' αυτό τό δωμάτιο μέ τήν κίτρινο-μαξωτή στέγη, ήτανε ένα μυροπωλείο πού τόλεγαν «Argys» και πού τό έπισκέφθηκε μέ τήν αγαπημένη του. Είχαν μπει γι νά αγοράσουν μια όδοντόκαστα, εδρεύθηκαν όμως στό τέλος άγοραστοί ενός σεφίτιου γι τά νύχια. Κι ένώ ό Δημήτρης ξεπαχνίζε τώρα τόν άστακό του θυμήθηκε έχοντας άφηρημένα τιά μιλιά του πάνω στην άλατιέρα, πως ή Αλίκη είχε ύψώσει τά γαλιανά μάτια τής τρεις φορές πρós τόν εμπόρο και είχε χαμογελάσει. Ο εμπόρος ήτανε ένας αδύνατος χλωμός τύπος μέ δυό αδρές ζάρες στά φρύδια πρós τό μέρος τής μύτης. Ήτανε πλέον γελούσε όχι σ' αν εμπόρος. Είχε ζηλέψει. Τό πιστεύετε; Είχε ζηλέψει, και τής έκανε μιλίστα παρατηρήσεις, στις όποιες έκείνη άπάντησε τραβόντας τον άπ' τήν γραβάτα και κινώντας χαριτωμένα παιγνίδια μέ τιά πλατείι ακινόξανθα τσινουρά τής. Και σηκώνει τό μά ό Δημήτρης; τιά μάτια του άε' τό φαγητό του, και κοιτάει εκεί πίσω τ' ο έστιατόριος, και κείν' άκριβός; στό μέρος πού είχε σταθεί και είχε γελάσει εκείνη... εκείνη! Έπειτα συνέχεται και γυρίζει μέ προσία του. Τί όνειροπόλος πού είνε! Τι ξέχασε όλα, τις άτομεια μινές έκκληρικές άταξίες; τις άδερχής του, τή δυσκολία τής θέσης του, όλα τιά ξέχασε και σκέφτεται άστεια πράγματα. Βρίσκει πως δέν είνε δι και περίεργο τό ότι κίθεται στις καρέκιες—όταν είνε μόνος του—όπως έκείνη συνειθίζει νά κίθεται, σ' αν ένα μωρό, μέ τιά πόδια στις περσίνες. Έπίσης πως δέν είνε άστειό πού μιλάει όλο μέ ρητορικά σχήματα και μέ επίθετα καλόγηρα όπως ό θεός τής; ό βολευτής. Μά ό θεός τής, κύριε, είνε αδελφός του πατέρα πού τήν έφερε στόν κόσμο, εκείνη... εκείνη...

—Αχ! εκείνη, εκείνη... δεικτική άντωνυμία, όχι έκεινος ούτε έκεινο, άλλι έκεινη, γένους θηλυκοϋ!.. ένα κορμί γυναικείο, δέκα όχτώ χρόνων, δέκα όχτώ! στήθος, γραμμές θείες πού κουνιούνται, πού ζοϋν, μάτια γαλιανά, νοσταλγικά, λυπημένα, ντροπιάρικα, φοβισμένα, και στόμα, μέ χείλι άπό βύσινο, πού άνοιγοκλίνουν και σκοροποϋν ήχους, κρύσταλα, μαργαριτάκια, και όλο κίνηση, κίνηση, δικιά μου όλα... εκείνη γένους θηλυκοϋ, θήλυ.. τό θήλυ!..

Σκέφτεται κι άλλα άσινάοτητα πράγματα, και παίζει διαρκώς μέ τή λέξη θήλυ, ένώ μουδιάζει τή στιγμή πού τήν προφέρει σιγανά, κατακλίνοντας τό σίλιό του γι νά πνίξει κάποιο ξεφωνητό, κάποια λιγοθυμισμένη τρεμούλα. Βέβαια, βέβαια αγαπούσε κι αυτός. Υπήρχε και γι αυτόν κάποιο θήλυ, ήτανε θήλυ και τό έλεγαν Αλίκη, φορούσε διαρκώς κοντά μανίκια και κείνη σ' αν κι αυτή έδώ τώρα πού σουπέρνει δίπλα του, Μι αυτή μοιάζει

τής δασκάλας τους, τής δασκάλας τους... Και ό Δημήτρης; άφησε τή σκέψη του νά γυρίσει στην πρόην δασκάλα τους.

Θυμήθηκε τή ρομαντική συγκίνηση πού τόν κατέλαβε όταν προχθές έβλεπε τό μαύρο κοράβι πού τήν έπαινε, νά άνοίγεται στην άνοικτή θέλασσα χωμένο στους σκοτεινούς του καπνούς. Τά λεπτά μπράτσα τής διαγράφονταν κάμποσο σέ μια μεριά του γεφυριού ν' άνεμίζον πρós τήν άποβάθρα ένα μαντύλι. Έπειτα κατάστια, φουγάρα άλλων βαποριών εκρυψαν τό δικό τής. Έφυγε. Βόοια, ξένη, άλλιοδίτικη, ξανθή, είχε ζήσει άνατρέφοντας τους δίδυμους, στην άρχή μια ζωή παιγνιδιέρα, και έπειτα μια άλλη, γεμάτη άπό μορφωτικές φροντίδες. Φεύγοντάς ζήτησε τήν άδεια νά τόν φιλήσει. Τόν φίλησε πολλές φορές; μέ στόμα θερού τρεμάμενο και μέ δάκρυα.

Η οικονόμος του σπιτιού τους βέβαια ήτανε τρελλή. Ο Δημήτρης είχε άκούσει λέει μια φλυαρία τής μέ τις ύληρέτριες. Ήτανε λέει έρωτευμένη ή δασκάλα τους μ' αυτόν, έρωτευμένη, κι ό πατέρας πού τό μυρίστηκε, τήν έδίωξε μια ώρα άρχήτερα. Ήτανε λέει έξυπνος ό πατέρας. Τιά φιλιότης, ναι, τά φιλιότης, ήτανε θεομή μ' αν τόν άηδίαζαν. Περίεργο ένώ δέν ήτανε άσκημη..

—Πώς; Α, ό λογαριασμός...

Έπλήρωσε κι έφυγε. Αυτό τό γκαρσόνι ήτανε φοικτό. Μέ κάθε τρόπο ήθελε νά δείχνει φαίνεται πως άλλοτε ήτανε μπορεί και κόντες, κτηματίας στη Ρωσία! Η Ρωσία είνε μια χώρα χιονοσκεπασμένη, πού τήν κατοικούν μουζίκιοι, άνθρωποι μέ βαρειές γούνες και πανωφόρια, κόντηδες, μπολσεβίκιοι και άλλοι πολλοί. Έχει και άρκτους στη Ρωσία. Και μέ τό μυαλό του έφαντάστηκε τή Ρωσία

Έπειτα θύμωσε μέ τό μυαλό του πού είχε σκερτει άλλα πράγματα έξω άπό κίνη και προσπαθήσε νά τή θυμηθεί. Του κάκου, δλάκερη ή σκέψη του βοσκοτάνε τώρα εκεί στη φούστα μιας δυστυχημένης γοη; πού πηγαίνοντας έμπρός του έσερενε τή λαστωμένη μακούα μαύρη φούστα τής στό ύγρό πεζοδρόμιο. Φορούσε κι ένα καπέλο μέ παραλόχοωμα φτερά. Ένα παραλό καπέλο, ένώ ήτανε γοηί, πολύ γοηά. Έγέλασε χωρίς νά θέλει και έπειδή τό γέλιο του ήτανε κοροϊδευτικό έθύμωσε πάλι μέ τόν έαυτό του. Και τούτο γιατί ό Δημήτρης ήτανε άπό σπίτι εύγενικό και καλαναθρομένο. Πήσε ένα μπιλλιέτο διακεκριμένης θέσης γι τό θέατρο Κοτοπούλη πού τόν έτράβηξε μέ τιά πολλά φώτα του στην έξώθυρα. Παίζονταν ή Έντα Γκάμπλερ του Ίψεν. Θρονιαστηκε στη θέση του και πήγε νά βγάλε τó παλτό του.

—Ω διάβολε ένας κύριος μέ μεταξωτά πέτα στό σακάκι! Μέ τή βιάση του φεύγοντας άπό τό σπίτι του ξέχασε ν' άφίσει τό σμόκιν του. Και κομπόνονιας ξανά τό παλτό του θυμήθηκε τότε τό σπίτι του γεμάτος άπό παράξενα κακά συνασθήματα. Η αδελφή του στην άγκυλιά ένός παντρεμένου! Φρίκη. Κι αυτός νά μήν μπορεί νά μιλήσει! Νά καθηλωθεί εκεί στη θέση του, ν' άκούει τά φιλιότης και νά μήν μπορεί νά βγάλε ούτε μια φωνή. Φρίκη, τους είχε άφήσει άνενόχλητους στην έγκληματικά τους συμπεφορά. Έγκληματική, έγκληματική! Έγκλημα, παράνομος πράξης, παράνομος έσος, έγκλημα, ό έγκληματίας άνδρωπος, ό έγκληματίας άνδρωπος του Λομπούλο είνε ένα δίτομο κοκινόσταχωμένο βιβλίο στη βιβλιοθήκη του μπαμπά. Πώς;





—Μάρθα μ' ἀδικεῖς, λέει τώρα αὐτός, σού'χω εἰπωμένο πολλές φορές πὼς σ' ἀγαπῶ μὲ τὴν ἀνεξέταστη ἀπλή ἐκείνη προγονικὴ ἀγάπη, πὸν δὲν ἔχει ἔκφραση, πὸν εἶνε βουβή. Ὅχι ποτέ δὲν θὰ μεταχειριστῶ παιδίστηκες ἀερινες μεταφυσικότητες γιὰ νὰ σοῦ καθωρίσω τὸν ἐρωτᾶ μου. Καὶ στενοχωριέσαι γι' αὐτό; Νομίζεις λοιπὸν πὼς θὰ μπορούσα νὰ ἐξοντώσω μέσα μου τὸ ἔμφυτο κι' ἀνεξήγητο ἐκείνο γούστο πὸν μὲ κάνει νὰ μεθῶ βλέποντας τις θριαμβικὲς γραμμὲς τοῦ κορμιοῦ σου; Εἶχα κανεὶ ὄρακο νὰ μὴ βιαστῶ ποτέ μου ἔκφραζοντας κι' ἀναλύοντας τὸν βάρβαρο ἑαυτό μου, πὸν ἀποζητᾶ μὴν ἐκμηδένιση στὸν ἐρωτᾶ, μὴ ὁ λόγος σου εἶνε πικρός!...

Ἔπειτα ὁ κύριος ἐχαμήλωσε λίγο τὸν τόνο τῶν Γερμανικῶν του, μὰ στὸ τέλος ἐτόνισε πολὺ καθαρά τὰ ἐπόμενα λόγια:

—Ἡ διαδικότητα τῶν φύλλων, ἡ διαδικίτητα τῆς ζωῆς, ἡ ἄγρια σύρραξη τῶν πῦρ ἀντίθετων πραγμάτων, τί ὁμορφιά, τί ὁμορφιά, τί ἁρμονία, τί δυνατὸ μυστήριον αὐτὸ τὸ παιτύλαιον, αὐτὸ τὸ διαρκῶς νέο. Ὅταν σὲ πέρνω ἀπ' ἐνὸς μὴν αἰσθάνομαι στὸ σκοτεινὸ βάθος τῆς σάρκας σου, ἕναν ἄσπρονδον ἔχθρο. Ὁλόκληρο τὸ εἶνε μου χώνεται ὡς τὸ μὴ χαιτάτο μυστήριον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ νιώθω νὰ ἀφομῶνομαι μὲ τὸ ἐνστικτὸ ἐκείνο κάποιου πτερωτοῦ, πὸν κατασπαράσσει τὸ ἀντίθετο φύλλον τὸν ἀπάνω στὴ δύην τῶν ἐρωτικῶν τους χαλιῶν, ἐστὶ σ' ἀγαπῶ, κι' αὐτὸς θαρρῶ πὼς εἶνε ὁ τελειότερος κι' ἀληθινότερος ἐρωτᾶς.

Ἐρωτᾶς!...

Κι' ὁ Δημήτρης φτάνοντας στὰ ψηλότερα στρώματα τῆς μεταφυσικῆς του ἀνακάλυπτε τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἐρωτᾶ καὶ τὴν ὀνόμαζε μουρμουρίζοντας

—Ἐλευθερία.... ἐλευθερία....

Θὶ τὴν ἀποκοῦσε, καὶ δοκιμίζοντας σταθερὸν συναισθήματα θελήσεως ἀναπολοῦσε τὴν ἡμέρα πὸν ὁ πατέρας του τὸν ἐδιώξε κακὴν κακῶς ἀπ' τὸ γραφεῖο του ἐπειδὴ εἶχε τολμήσει νὰ τοῦ πεῖ πὼς ἀγαπᾶ καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴν πατρικὴ του συνδρομή. Ὁ πατέρας εἶχε γελίσει στὴν ἀρχὴ καὶ τοῦ εἶπε πὼς δὲν πάσχει ὄλους διόλου ἀπὸ ἀγιάτρευτη ἀρρώστεια. Ἔπειτα ὅμως σ' ἐν εἶδε πὼς ὁ γιὸς του τοῦ ζήτησε τὴ συνδρομὴ του γιὰ νὰ πᾶσῃ μὴ φτωχὴ ἀγνωστὴ ἐντελῶς σ' αὐτόν, τὸν ἐδιώξε κακὴν κακῶς μέσ' ἀπ' τὸ γραφεῖο του. Στὸ ἴδιο γραφεῖο πὸν τώρα λίγο πρὶν ἢ κόρη του, ἢ ἀδελφὴ του ἢ διδύμη φιλιότανε μ' ἕναν παντρεμένο...

Καὶ ὁ Δημήτρης τὸ συχωροῦσε. Ὅχι εἶχε κι' αὐτὸς κάποια δύναμη. Θὰ ἔκανε καὶ κείνος αὐτὸ πὸν ποθοῦσε. Θὶ ἀρνιότανε τὸ σπῆτι του γιὰ τὸ κατῆρι ἐκείνης. Ἡ ἀπόφαση εἶχε ληφθεῖ.

Καὶ ἀνοίγοντας ἄλλη μὴ φορά τὸ μενταμόν, ἀναπόλησε τὰ γλωσσὰ βοσδάκια τοῦ περασμένου φθινόπωρου πὸν ἔκλαιγε στὰ γόνατα τῆς ἀγαπητένης του ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ἀόριστης ἐρωτικῆς ἀνησυχίας, ἐνὸς τρόμου πὸν ρυθμικὰ τοῦ ὑπόβαλαν οἱ ἀρεῆς σταγόνες τῆς βροχῆς πὸν ἐπεφταν ἀπὸ ἐκεῖ ψηλά, ἀπὸ τις φρυγαλέες βουβὲς σκιῆς τῶν σύννεφων πὸν τις εἰπρωχνε ὀλένα ἕνας ἀνεμὸς μουσκεμένος ἀπὸ τις μωροδιὰς ψύριων φθινοπωρινῶν φύλλων. Καὶ οἴκτειρε τώρα τὸν ἑαυτό του. ὦ! ὅταν ἔχει δύναμη. Δύναμη! Ἔχει κι' ἐλευθερία. Τὴν ἀποκτᾶ. ὦ, ἡ αὐριανὴ τους συνάντηση. Τὶ κοντανιάρα νὰ φαντάζεται ὡς τώρα πὼς εἶχε εὐκολοκερδισμένη τὴν εὐτυχία του, ἐνῶ δὲν εἶχε κερδίσει τίποτα, ἐνῶ δὲν εἶχε αἰσθανθεῖ νίκη ἔπειτα ἀπὸ ἀγώνα.

Ἄχ αὔριο, αὔριο. Καὶ μὲ ἀρηνιασμένο τὸ μυαλὸ μέσα σὲ ὀρητικὰ ὄνειρα μέσα σὲ ἀσυνάρτητες σκέψεις προσπαθοῦσε νὰ ὑπολογίσει τὴν ἀξία τῆς αὐριανῆς ἡμέρας. Καὶ ἦτανε εὐτυχιμένος ἐντελῶς. Καὶ ἐκείνη, ἐκείνη. Τὶ ὀραία ἀλήθεια πὸν θὰ γίνονταν τώρα ἢ ἀγάπη τους. Θυμότανε τὴν ἡμέρα πὸν τὴ ζήτησε ἀπὸ τὸ θεῖο της. Δὲν ἔχει, εἶπε ἐκεῖνος, οὔτε μιὰ πεντάρα. Καὶ αὐτὸς δὲν ἐδίστασε στὴν ἀπόφασή του, εἶπε ὅμως πὼς ἔχει παράδες αὐτὸς. Παράδες. Σάματι ἦτανε ἀνάγκη νὰ κερδίσει παράδες γιὰ ν' ἀγαπήσει ἐλεύθερα. Εἶχε πεῖ στὸ θεῖο της μὲ σοβαρότατο ὕφος «ἐγὼ εἶμαι πλούσιος» καὶ ὅταν ὁ θεῖος ἐπρόσθεσε «τὸ ξέρω», ὁ Δημήτρης αἰσθάνθηκε νὰ τὸν κυριεύει χαρὴ γιὰ τὸ ἀπέδιδε προτερήματα πὸν δικαιοματικὰ τᾶξε. Προτερήματα, οἱ παράδες του. Καὶ δὲν εἶχε κοκινίσει καθόλου πὸν τοῦ ἀναγνώριζαν ἕνα τέτοιο προτέρημα, δὲν εἶχε ντραπῆ πὸν δέχτηκεν νὰ τὸν ἀραβωνιάσουν μὲ τὴν Ἀλίκη ἐπειδὴ εἶχε παράδες. «Μέλλον εὐρύτατον». Χά, χά, μέλλον χρυσεῦν καὶ ἀπηλλαγμένο ἀπὸ ὕλικες φροντίδας. Τώρα ὅμως, τώρα ὅλα θὰ διορθῶνονταν.

—Συχώραμε, συχώραμε, ἀγαπημένη, ἐστὶ ἀκριβῶς θὲ νὰρχιζε αὔριο τὴν ὀραία ὀμιλία τους. Τὶ ὁμορφίτι πὸν ἔχει ἢ ζωὴ. Θὶ γίνετανε σιδερένιος γι' αὐτήνε. Μποροῦσε νὰ γίνει χωρὶς καμμι ντροπὴ σκουπιδιάρης ἢ καὶ εἰσπρακτορας στὰ τραῦμ ἂν γίνονταν ἀνάγκη, παρὰ νὰ τὴν πάρει ἔχοντας τὸ συναίσθημα πὼς τὴν ἀγοράζει. Κι' αὐτὴ ἢ ἔντα τί βαρετὴ πὸν εἶνε ἐπὶ τέλους. Ὅχι δὲν εἶνε βαρετὴ. Καλὴ εἶνε. Κι' αὐτὴ καλὴ εἶνε. Ὅλος ὁ κόσμος εἶνε καλός. Κάποτε ὁ πατέρας του στὸ τραπέζι εἶπε ὅτι ὁ ἴψεν εἶνε ἕνας διεστραμμένος τσαρλατάνος. Οἱ γυναῖκες τῶν ἐργῶν του εἶνε νευρόσπαστα ἀέρινα δὲν εἶνε πραγματικὲς. Καὶ ἢ ἀδερφή του, ἢ ξανθὴ Λίλη εἶπε, ἐτόλμησε νὰ πεῖ πὼς ἐστὶ ἐπρεπε νᾶνε οἱ γυναῖκες, ὄφειλαν λέει νὰ εἶνε ἐπτοι. Κι' ὁ πατέρας ἐθύμωσε. Ζήτω τῆς ἀδερφῆς του. Νὰ τὴν ἐμποδίσει αὐτὸς στὸν ἐρωτᾶ της; Ποτέ, ἀκούς μπαμπα; ποτέ οὔτε θὰ τὴ μαρτυροῦσε οὔτε θὰ τὴν ἐμπόδιζε. Ἀναγνώριζε τὴ μεγαλύτερη σκαπιμότητα στὸν ἐρωτᾶ. Καὶ γεμάτος ἀπὸ πεποίθησι ὡς πρὸς τὴν φρικτὴ ἀληθινότητα πὸν θὰ μπορούσε νὰ φέρει ἕνας ἀνήμπορος ἐρωτᾶς, κατασυγχιστηκε βλέποντας τὴ γλωσσικὰ κοπέλα πὸν καθότανε πλάι του. Ἄν τὸν εἶχε ἐρωτευθεῖ σ' ἐν γερὶ αὐτὴ. Ἄχ τί τρομερὸ πὸν θὰ ἦταν αὐτό! Στὴ φόρα τῆς σκέψης του ὡς ἐκεῖ ἀκόμα πῆγε ὁ νοῦς του. Καὶ τοῦ ἦρθε μιὰ παράφορη ἐπιθυμία νὰ τῆς μιλήσει. Θεὲ μου τί κόπος. Ἄλλε καὶ καθῆκον. Ἐπρεπε νὰ βρεθεῖ στὴ δύσκολη θέσι νὰ τῆς ἀρνηθεῖ τὴν ἀγάπη του, νὰ τῆς πεῖ πὼς ἦτανε ἀραβωνισμένος. Θὰ τῆς ἐδειχνε καὶ τὸ μενταγιὸν γιὰ νὰ πεισθεῖ. Θὰ ἐπρεπε νὰ κάνει πέτρα τὴν καρδιά της. Θὶ τῆς εἶπε τοῦλάχιστον ὁμορφα παρηγορητικὰ λόγια. Ἦτανε ἀνάγκη ἀφοῦ ἐκεῖνος ἀγαποῦσε ἄλλην. Καὶ ἄρχισε νὰ διαβλέπει ἤδη στὴν δεσποινίδα μὲ τὴ βελούδινη τὸκ. ἕνα μοτίβο ἄγριας αὐταπάρησης καὶ θερησκευτικῆς ἀσκητικῆς ἐγκαρτέωσης. Ἐφρασε νὰ βλέπει ἀκόμα τοὺς χροσδεμένους τῶν ποιημάτων πὸν θὶ τῆς ἐνέπνεε ὁ ἀνήμπορος ἐρωτᾶς της, ἂν ἐννεύεται δὲν πρῶτιν ὕσε τοὺς αὐστηροὺς τοίχους ἐνὸς κελιοῦ σὲ μοναστήρι. Ἴσως ὅμως νὰ ζητοῦσε καὶ τὴν ἀντίζηλό της καὶ τότε τότε...

Ὁ Δημήτρης εἶχε τὸ γούστο νὰ καταλαβαίνει τις βλακεῖες πὸν ἔκατ' ἐβαζε μὲ τὸ κεφάλι του. Μὰ ἕνα περιεργὸ πρᾶμα τοῦ συνέβαινε. Τὶς εὗρισκε ἀπίστευτα ὀραίες. Τὸ γεγονός εἶνε πὼς ἀγαποῦσε. Ἀγαποῦσε.

Ἡ κοπέλα ὡς τόσο δίπλα του, ἔλεγε δυνατὰ κάποια ἀνόητη κρίσι της.

Ὁ Μπρίκ λέει ἦτανε πολὺ ἀλαζών!

Μιά μπιστολιὰ καὶ ἡ φράση τοῦ νομικοῦ συμβούλου «Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν γίνονται» ἔδωσαν τέλος στὴν παράσταση. Καὶ ὁ Δημήτρης ποὺ δὲν ἐνοίωσε καλά καὶ ποιά πράγματα δὲν γίνονται, δὲν ἐκοπιάζε καθόλου γιὰ νὰ τὸ βρεῖ. Ἦθελε ἀέρα, ἀέρα ἐλεύθερο, καὶ βγήκε βιαστικὸς εἰς. Τὸν κόσμο ὅλο ἐκείνο καθὼς ἐβγαίνε μαζεμένος, τὸν ἐβλεπε μὲ τὶς προσφιλεῖς ματιές ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀντικρούσει μὴ λιτανεῖα καλῶν ἀρίων. Δυὸ συμφοιτητές του ποὺ δὲν εἴλειπαν ἀπ' τὸ Χυμσιό ἐξὸν μοναχὶ σὺν περνοῦσαν σόλες στὰ μοναδικὰ τους παπούτσια, τοὺς ἐχαίρεισε βαθεῖι, βγαζοντας τὸ καπέλλο του ὡς κάτω. Ἐπειδὴ μάλιστα ἡ φωνή του ἀπ' τὴν ἀμιλησιὰ δὲν ἦτανε οὔτε δυνατὴ οὔτε καθαρὴ, τὸ καλησπέρα του βγήκε γεμάτο ἀπὸ ἀστεῖους βραχνούς τόνους καὶ συνοδευότανε ἀπὸ ἀμήχανο βήχα.

Πῆρε ἓνα γάλα σ' ἓνα λαϊκὸ γαλακτοπωλεῖο, ὅπου ὁ καταστηματάρχης τὸν ἐσεβίβησε μὲ ντροπισμένη τρεμουῖα σεβόμενης γυναίκας, καὶ ἔπειτα τράβηξε κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀγνησιλάου. Στάθηκε ἀκμῶς ἀπέναντι στοῦ σπιτί τῆς ἀγαπημένης του. Παράθυρα ἀλύπητα σφιχτοκλεισμένα, χωρὶς οὔτε ἓνα φῶς πουθενά. Αὐτὸ ἐκεῖ τὸ σιωπηλὸ καὶ φεοσκότενο ἀπαρτῆμα. Αὐτὸ ἐκεῖ τὸ μικρὸ πέτρινο σπιτάκι χωροῦσε τὴν ἀπέραντη εὐτυχία του. Στὸ ἀσθενικὸ φῶς τοῦ δρόμου ἐξέτασε μὲ συμπάθεια τὶς λεπτομέρειες τῆς χοντροκαμωμένης οἰκοδομῆς καὶ μὲ τὰ χέρια του ψαχούλεψε τὶς λεπτομέρειες τοῦ τοίχου σὺν τῶν σὺν τῶν τοίχων γιὰ τὰ νεῖα τῆς βροχῆς. Ἐπειτα μὲ τὴν φαντασία του, τρύπησε τοὺς τοίχους καὶ περπάτησε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σπιτιοῦ, ἐδῶ ἢ τραπέζα, ἐδῶ τὸ σαλόνι μὲ τὸ κίθρο τοῦ πατρὸς τῆς Ἀλίκης, τοῦ κλειστού. Ὁλα συμπαθητικά, ὅλα ὁμορφα, ἀπὸ ὅλα τὴν ἐτοιγύριζαν, ἀπὸ ὅλα ἦτανε μὴ ἀτμόσφαιρα γιὰ κείνην, γιὰ κείνην ποὺ ἄχ! καὶ τώρα βρισκότανε ἐκεῖ ἀλαφρὰ πάνω στὸ μυρωμένο παρθετικὸ κρεβάτι της. Ναι, μέσα σὲ λευκοσέ-  
τονα, μέσα σὲ ρούχα. Μέσα σὲ θεομὶ ρούχα. Θεομὶ ἀπὸ τὴ ζεστασιὰ τοῦ ξανθόχνουδου κρομιοῦ της. Τὶ ὁμορφὴ λέξη, ξανθόχνουδου, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ τανε ξεσκέπαστο καὶ τόνα της χέρι ἔτσι νὰ τανε μὲ νοχέλια ἀρημένο, μπορεῖ καὶ τὸ στήθος της ἀκμῶς καὶ αὐτὸ νὰ τανε ξεσκέπαστο. Καὶ τὸ χεῖ-  
λι της, ὦ, τὸ ἐβλεπε τὸ χεῖλι της. Θι ἦτανε μισανοικτὸ σὶν τὸ στήμα τῶν ἀφηρημένων παιδιῶν. Καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ λατρευτὲς λεπτομέρειες, ζεσταμένες ἀπ' τὴν βουβὴ ἀναπνοὴ τῆς σάρκας, καὶ τυλιγμένες σὶν τὴν διάφανη ἀτμό-  
σφαιρα τῶν αἰσθημάτων της, ἦτανε λοιπὸν προορισμένο νὰ εἶνε ὅ,τι εἶνε γι' αὐτόν;

Ἡ εὐτυχία του τὸν τρέλαινε.

Πέρασε ἀπ' τὴν πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, καὶ ἀφηρημένος ἐδιάβαζε πολλὴ ὥρα ἓνα ἀγγελτήριο νεκρόσιμο. Ἐλένη Δεληβορῆ, ἐτῶν ὕδοντα. Τα τέκνα. Οἱ ἔγγονοί. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἐκατάλαβε πὼς αὐτὸ ἦ-  
τανε νεκρόσιμο, ἐπῆξε τὴν ἀνατοχίλα του καὶ ἐφαντάστηκε πὼς ἡ γοητὴ θι πέθανε βέβαια ἡσυχῆ στὸ τέλος τῆς ἡμερῆς ἱστορίας της. Θι εἶχε ἀπαρτῆσει καὶ ἀρκετὴ συγκινηθεῖ. Ἐτσι βέβαια θὰ ἀναγνώριζε στὸν θάνατο τὴν ὁ-  
ραιοτητα μὴς εὐπρόσδεκτης συνέπειας. Πρὸ παντὸς δὲν θὰ ζήλεψε τὸς ζωντανούς καὶ τοὺς νέους. Βέβαια εἶσι ἐπρεπε νὰ ζεῖ κίμει ἢ μακαρίτισσα Ἐλένη Δεληβορῆ. Ἐπὶ τέλους ἄς ἤρχουνταν καὶ κείνη ἢ στιγμὴ, φτάνει νὰ τὸν εὕρισε μὲ τὴν ἀ-  
άτη του ἀπάνω σὶν τὴν ἀκμῆ της. Ἄν πάλι ἢ ἀγάπη του ἦτανε ἓνα ἀπλὸ ὄνειρο—πρᾶμα ἀπολύτως ἀδύνατο—τότε ἄς ἤρχουνταν

πάλι νὰ τὸν πάρει ἀπάνω στὴ γλῦκα τοῦ ὄνειρου του πρὶν βρεθεῖ σὲ καμὶ δυσάρεστη πραγματικότητα.

Πόσο ἦτανε ἀλαφρός, ὄρατος, ἅγιος. ὦ πόσο αἰσθανότανε τὴν ἀγο-  
σύνη του! Χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει καὶ αὐτὸς ἄρχισε νὰ περπατᾷ μὲ ἓνα βήμα καλαισθητικὸ, ἄρχισε νὰ κάνει κινήσεις ἀργές ἀρμονικές, ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅτι ἐβλεπε σηκώνοντας τὸ ἓνα του φρεῖδι, σὺν ὀραφιναιρισμένος παρατηρητῆς ποὺ ἀναγνωρίζει παντοῦ ὁμορφιές. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ μίης ὄρας ἀκόμα περιπλάνηση βρέθηκε χωμένος κάτω ἀπ' τὰ θεομὰ σκεπάσματα τοῦ κρεβατιοῦ του μὲ τὰ μάτια σὶς δυνατὲς γραμμὲς ἓνός ρωμάντζου.

«...καὶ ἦτανε ξημερώματα μίης Ἀπριλιάτικης μέρας, ὅταν, ἔπειτα ἀπὸ δεκαπεντάχρονη ξενιτιὰ καὶ δοκιμαστικὴ περιπέτεια, γεμάτος ἀπὸ γνώσεις, καὶ κουρασμένος ἀπὸ κάθε εἶδους ἡδονή, γύριζε πίσω στὴν πατρίδα μου. Δὲν ἐδοκίμαζα τὰ συναισθήματα ἓνός χαμένου παιδιοῦ ποὺ ἐπιστρέφει μὴ τὰ συναισθήματα ἓνός θεληματικὸ ἀσκητῆ ἐρημίτη. Ὅρθος πάνω στὸ κα-  
τάστροφμα τοῦ κρεβατιοῦ σκεπτόμουνα πόσο καλὰ θᾶταν ἄν μπορούσα νὰ συγκινηθῶ ἀγναντεύοντας τὴν πατρίδα μου, καὶ εἶχα καταλήξει σ' αὐτὰ τὰ συμπεράσματα: Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σκέφτεται ἔχει κίμει ὅλες τὶς πράξεις ποὺ ξέρει καὶ ποὺ δὲν ξέρει, ἔχει ταξιδέψει σ' ὅλες τὶς χώρες ποὺ ξέρει καὶ ποὺ δὲν ξέρει. Πὼς τὸ πληρώνει τὸ ἀπόκτμα αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος; Μὲ τὴν ἀπώ-  
λεια τῆς αἰσθήσεως. Ζήτω λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τῆς σκέψεως, ζήτω καὶ ὁ ἄλ-  
λος τῆς αἰσθήσεως. Αὐτὸ τὸ συλλογισμὸ ἔκανα καὶ μὲ τὸ μυαλό μου ἐπῆρα τὸν ἓνα καὶ τὸν κτύπησα γραμμὴ πάνω στὸν ἄλλο.»

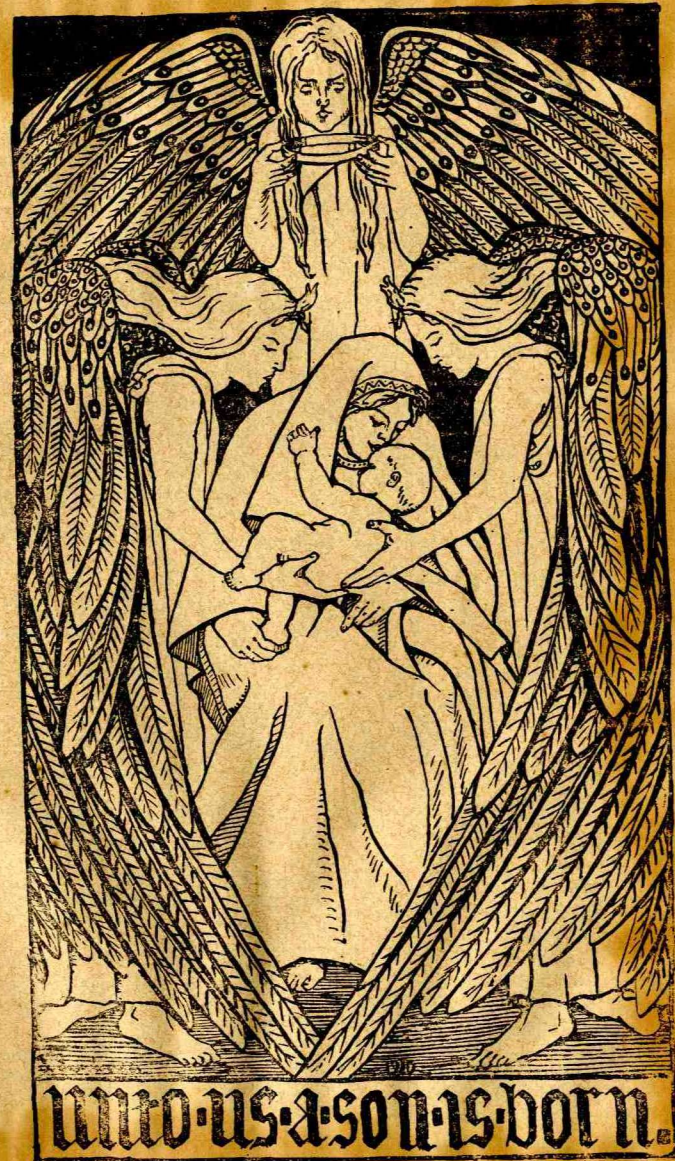
Ὁ Δημήτρης δὲν τὸ αἰσθανότανε πολὺ αὐτὸ καὶ γύρψε σὶς παρακά-  
τω σελίδες κατὰ καλύτερο.

«...καὶ ὅμως μπορεῖ νὰ σ' ἀγάπησα ἔπειδὴ ἀντὶ νὰ σὲ φωνάζουν Ἀλε-  
ξάνδρα σὲ φώναζαν μοναχὶ Ἀλέκα, δηλαδὴ ὅπως ἀπαράλλακτα θὰ κίμει ἓνας φοιτητῆς ποὺ μπορεῖ ν' ἀγάπησῃ τὴν Λίλην ἀντὶ τῆς Τριανταφυλλιᾶς. Καὶ τώρα ἐγὼ ὁ σοφὸς ἐρημίτης, ὁ βραχιμάν, ὁ βαρυσιστημένος ἀπὸ τὴ ζωὴ, κάθομαι καὶ κουβεντιάζω μοναχός μου γιὰ σένα, γιὰ ἓνα παιδι δέκα ἔξη χρό-  
νων, καὶ φτάνω στὸ σημεῖο νὰ λέω πὼς εὐχαριστέμαι ποὺ σ' ἀγάπησα ἀπὸ μὴ κουταμάρα, ἀπὸ ἔσένα ἀγάπησα, ἔσένα, ἔσένα....»

«ὦ, ἄς μ' ἀγατοῦσες ἐσὺ καὶ ἄς ἔμεινα στὰ μάτια ὄλου τοῦ κόσμου ἓνα κουτάβι, ἄς ἔγραφαν σὶν τὴν ἱστορία τ' ὄνομά μου, καὶ ἄς ἔβαναν πλάι τὴν ἀπλὴ ἐπεξήγηση πὼς σ' ὄλη μου τὴ ζωὴ στάθηκα μοναδικὸ κουτάβι, ἄς μὲ φώναζαν κουτάβι ὄλοι οἱ μάγκες τοῦ δρόμου, καὶ ὁ Ἅγιος Πέτρος στὸν κίτω κόσμο ἄς μοῦ ἐπαίξε φωνάζοντάς με κουτάβι καὶ μὴ κατακεφαλιὰ. Φτάνει ν' μ' ἀγαποῦσες ἐσὺ Ἀλέκα, φτάνει νὰ σ' εἶχα κερδισμένη σὶν τὴ ζωὴ μου, φτάνει νὰ μποροῦσα σ' ὄλη μου τὴ ζωὴ νὰ βοίσκομαι κοντὰ σου ἀνα-  
πνεόντας βαθεῖι τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀναπνέεις, τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ χαί-  
δεύει ἀπαλὰ τὴν ὑπαρξή σου.»

«Πίστεψε πὸς δὲ θὰ θελήσεις νὰ δευτερώσης τὴν πρώτη ἀγάπη σου. Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ τὸ κάνεις αὐτό. Ἐγὼ τίς ξέρω ὅλες τίς ἀγάπες, τίς ἔκανα ὅλες, ξέρω ἀκόμα καὶ κείνες ποὺ δὲν ἔκανα, καὶ κείνες ποὺ δὲν ἔχουνε γενεῖ ἀπὸ κανέναν ἄνθρωπο στὸν κόσμον τοῦτο. Πίστεψέ με, ὦρες δλόκληρες θὰ κάθομαι σκεπτικὸς καὶ θὰ βάζω τὸ μυαλό μου νὰ μυρμικιάζει ἀπὸ ἐφευρετικὴ σκέψη, γιὰ νὰ βροῖσαι ἀγάπες καινούριες ποὺ θὰ στίς χαρίζω, χάδια σπάνια καὶ ἀπίστευτα. Ἐγὼ μεγάλη φαντασία, πίστεψέ με, καὶ δὲν θ' ἀφήσω ποτὲ τὸ ὄραϊό σου μέτωπο νὰ ζαρώσει ἀπὸ βαρεσιά. Καὶ θὰ κάμω ἐγὼ ὁ ἄπιστος νὰ γεμώσουν τὰ μάτια σου ἀπὸ τεράστιες φλόγες πίστεως πρὸς τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀγάπης. Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ νοιώσεις οὔτε μιὰ στιγμοῦλα τὴν ἀνία κοντὰ μου. Γιατὶ στὸν ὠκεανὸ τῆς ψυχῆς, μου τὰ κύματα εἶνε ἄνισα καὶ γιγάντια, γιὰ τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ψυχῆς μου σχηματίζουν τὸν ὄγκοτους ἀπὸ τὴ δικιά σου δύναμη, ναι, ἐξ αἰτίας τῆς δικῆς σου πνοῆς...»

.....  
Ὁ Δημήτρης ἐδάκρυσε. Ἦτανε λοιπὸν δυνατὸν νὰ βαστάξει τέτοιο πόνο κανεὶς; Δυστυχησμένε ποιητὴ... Εὐτυχῶς ποὺ δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτὸν τέτοια περέπτωση. Ἐκείνον τὸν ἀγαποῦσαν. Αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ ξαναδακρῶσει ἀπὸ χαρὰ. Ἐπειτα ἓνας γλυκὸς ὕπνος τὸν αποκοίμησε ὁμορφα, ὁμορφα. Ὅλη τὴ νύχτα ὄνειρεύονταν πὸς ἔπαιζε φουτ μπόλ.



ΣΠΟΥΔΗ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ  
Φ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ—ΚΑΛΟΥΤΣΗ

## ΠΑΡΑΚΜΗ (\*)

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ Κ. Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Γερμένο τὸ κεφάλι μου ἔχω τὸ βιοτὸ  
 Κι' ἀκολουθῶ  
 Τὰ στερνολείψανα τοῦ πεπορμένου . . . .  
 Μές σιτὸν χορταριασμένο κῆπο τὸν δασὸ  
 Σιτὸν κῆπο μας,  
 Σ' ἓνα τραπέζι τὸ κεφάλι μου γερτὸ . . . .  
 Καὶ μὲ τ' ἀπτιά μου τὰ βριαριστιαμένι  
 Τοῦ; θρήνου; τοῦ; στερνοῦ; θέλω ν' ἀφρουκιστῶ  
 Ἄρῶσει μου μ' ἄρῶσει νὰ μεθῶ  
 Μέσα σὲ εἰδωλα ψόφια, μαραμένα . . . .

Κι' εἶναι ἓνα κάδρο κίτρινο ἀχαμνὸ  
 Αὐτὸ ποῦ βλέπω μὲ τῆς φαντασίας μου τὰ μάτια,  
 Ξεθωριασμένο εἶναι καὶ καχεκτικὸ  
 Μὲ ἀργὴ κίνηση καὶ κουρασμένη,  
 Καὶ πνέει κάποια μυρωδιὰ ξεθυμασμένη.  
 Ποῦ λιβανίζει το χλωμὴ . . . χλωμὴ . . .  
 Μ' ἄρῶσει ἀλήθεια κόουε  
 Χέρσο νὰ σὲ βλέπω  
 Κίτρινο ἀπέραντο,  
 Ἕνα κοιμητήρι μαραμένο,  
 Μὲ κυπαρίσσια κίτρινα ἀψηλὰ λιγνὰ,  
 Κι' ὄχι πυκνὰ,  
 Μὰ ὀλότελα σκυμένα

(\*) Ἐκείνους ποὺ θὰ ἔχουνε τὴν κάλωσύνη νὰ ἀσχοληθοῦνε διαβάζοντας τὰ τραγούδια μου, τοὺς παρακαλῶ νὰ δώσουν μεγάλη σημασία στὰ σημεῖα τῆς στίξεως. Τὸ ἀντίθετο θὰ ἐξημίωνε πολὺ τὴν ἀπαγγελίαν τοὺς μὰ περισσότερο θὰ ἐξημίωνε τὰ τραγούδια μου. Ἐπίσης τὸν ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ πρέπει νὰ τὸν ἀναζητήσουνε στὸ κλεισιμὸ τῶν νοημάτων ποὺ αὐτὰ περισσότερο ἀκολουθεῖ (ὁ ρυθμὸς) παρὰ τοὺς στίχους καὶ τίς ὁμοιοκαταληξίες. Στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ Ἐρωτόκριτου μοιραῖα ἔγειναν κολλὰ τυπογραφικὰ λάθη, εἰς τὰ δικά μου τραγούδια. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀφαιρεθεῖ μιά τελεία ἀπὸ τὸν 14ο στίχο τῆς σ. 31, ἓνα ἐρωτηματικὸ ἀπὸ τὸ 2ο στίχο τῆς σ. 33 καὶ νὰ προστεθεῖ ἓνα «ἔτσι» ἀνάμεσα τῆς τελευταίας καὶ τῆς προτελευταίας λέξεως τοῦ πρώτου στίχου τοῦ τελευταίου τετραστίχου τῆς σελ. 34 εἰς τὸ τραγούδι «Αὐτάρχεια». Κι' ἓνα ἄλλο ἀκόμα. Παρακαλῶ νὰ μὴν διαβάζονται τὰ τραγούδια μου μπροστὰ σὲ ἄλλους, παρὰ μοναχὰ ὅταν ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὰ διαβάσει, θὰ τὰ ἐχειλάπὸ κριν μελετημένα καὶ κατονησμένα.

Μ. Σ.

Σάν κάποιων μυστικόπαθων νεκρῶν ἢ ἔγνοια  
Νὰ γένη ἀπάνω σας . . βαρειά . . βαρειά . . .  
Κίτρινες κατακίτρινες γρηῆς  
Ἐυτιδιασμένες,  
Μὲ τὶς κοιλίες τοὺς στεῖρες βαθουλές,  
Καὶ μὲ τὶς σάρκες ἀχαμνές νερούλιασμένες,  
Θᾶψε. ἄκόμα τὶς ματιές τοὺς νὰ κρατοῦν  
Ἄκούνητες, μέσα σ' ὄράματα νὰ σταματοῦν  
Κυρτές,  
Μὲ τὴ φωριά τοὺς  
Τῶν αἰώνων  
Κάποια ἀπολύτρωση ἔξτατικὴ νὰ κυνηγοῦν . . . .  
Καὶ θέλω πίσω ἀπὸ ἄσπαστες ἴνες παρθενικές  
Πίσω ἀπ' ἀράχνης τοὺς λεπτοὺς μεταξωτοὺς πλοκάμους  
Ν' ἀργοσαλεύουν θέλω σοβαροῦς στοχαστικοῦς,  
Τοὺς φίλους μου τοὺς μυστικοῦς  
Τρεῖς πελεκάνους . . . .  
Μὲ τὶς μακρόρουγγες λιγνές μορφές  
Ἄνάμεσα ἀπὸ τὶς σκελετωμένες τὶς γρηῆς  
Κι' ἀπὸ τὰ νεκροκόκαλα θε νὰ περνάνε  
Ἐνῶ μακρόθε ξεχαρβάλωτη μιὰ μουσικὴ  
Καμπάνια, ῥαγισμένης δίχως ἦχο,  
Ντάν. Ντάν. Θε νάρχεται διόξερη σάν ξύλου κτύπος  
Στ' αὐτιά πού τὰ μεθάει ἢ παρακμὴ . . . .  
Ἡ Παρακμὴ . . . .  
Τὰ φενγαλέα ὄνειρατά μου πιά δὲν κυνηγῶ  
Κι' ἐπιθυμῶ  
Λιγάκι πιδ ὄνειροάλεχτος ὁ ἴδιος νὰ γίνω,  
Καὶ μὲ τὸ πεπρωμένο μου νὰ μείνω  
Εἰρωνικῶς  
Κι' ἀμείλιχτος ἐχθρὸς !  
Ναί,  
Μέσα στῆς παρακμῆς μου τὸ μεθύσι  
Τὶς ἀργοπορημένες τὶς στερνές μου ἐπιθυμιές  
Δὲν στέργω νὰ κρατήσω πιά τὴ βούλησή τους  
Μ' ἀφήνω τὶς νὰ χύνουν τὴν πνοή τους  
Κι' ὅλες τὶς παρὰ φύσιν τοὺς δροσιές . . . .  
Καὶ ξέρω, ξέρω,

Ἡ ζωὴ μ' ἔχει διδάξει  
Πόσο σκληρὰ  
Τὴν κάθε ἐπιθυμιὰ  
Τὴν πνίγει τῆς ζωῆς ἢ ἀνημποριὰ  
Ὅταν γιὰ κάποια παρὰ φύσιν πράξη  
Ἐρχεται νὰ μιλήσῃ ἔλκυστικὰ . . . .  
Ναί εἴξερα, Μ' ἀρνήθηκα, Κι' ἀρνοῦμαι ! . . . .  
Καὶ τώρα γιὰ σθένεια σκληρῆ, ἢ ζωὴ μ' ὀρτίζει  
Κάποιο ξεκλήρισμα ἀργὸ  
Μὰ σταθερὸ . . . .  
Γερμένο τὸ κεφάλι μου ἔχω τὸ βαρὺ,  
Κι' ἀκολουθῶ,  
Τὰ στερονολείψανα τοῦ μοιραίου . . . .  
Μὰ μὲς στὴν κίτρινη ἔξταση τοῦ κάδρου μου τ' ὄραίου  
Ἄποκρυφα ἠδονίζομαι βλέποντας πόσο μοιάζω  
Μ' ἓναν μπαξέ νεκρὸ  
Ποῦ ὁ περβολάρης του ὁ νοθρὸς καιρὸ τὸν ἔχει ἀφήσει  
Μέσα στὴν ἐγκατάλειψη νὰ σβύσει  
Δίχως νερὸ . . . .  
Ἔτσι κι' ἐμένανε ἢ ψυχῆ,  
Μπαξές εἶν' μωραμένος,  
Καὶ ὁ περβολάρης του ἐγώμαι ὁ νοθρὸς  
Ποῦ ἀφήνω τον ξεπίτηδες νὰ σβύνει ἀργῶς  
Χορταριασμένος . . . .  
Τὸν μαρασμὸ του τὸν στερνὸ,  
Τὸν παρακολουθῶ.  
Μόνο ναί τότε, τότε τῆς ζωῆς γελῶ μὲ εἰρωνία  
Κι' εἶνε γιὰ μένα ἠδονὴ ἔξτατικὴ,  
Ὅταν γιὰ κάποια πράξη ἐξώκοσμη, ἀντιζωϊκὴ,  
Ἐρχεται εὐπρόσδεχτη ἢ ταγμένη Παρακμὴ  
Γιὰ τιμωρία . . . .  
Τι εἶπα;  
Ὡ ἀλήθεια ναί,  
Μιὰ πράξη ἐξώκοσμη, ἀντιζωϊκὴ  
Πόσο τὴν κάνει πιδ αἰσθαντικὴ  
Ἡ Παρακμὴ . . . .

## ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ

Ἄργοζοῦν κι' ἀργοσέρονονται οἱ ζωές . . .  
Κι' οἱ θνητοὶ μὲς στὶς ζεστατικὲς τοὺς τὶς φωλιές.  
Ἄργοπερπατοῦν, ἀργομιλοῦνε, κι' ἀγναντεύουνε  
Ἄργοπορημένα κάποια ἀργονυγιάτικα δειράτα  
Ποῦ κι' ἄν εἶν' μισοσβυσμένα κι' ἀργοκούνητα  
Τοὺς θυμίζουν πιούς πολέμους . . .  
Πιούς καιροὺς τοὺς προμαντεύουν . . .  
Μὲ τ' ἀλέτρι τὸ δρεπάνι τὸ σφυρί  
Πέρονουν κάθε μέρα τὸ στρατι,  
Καὶ περνοῦν ἀπὸ τὸ ἴδιο μονοπάτι  
Καὶ μὲ τὸ βοριά καὶ μὲ τὸν μπάτη . . .  
Μὲς στὸ ἀλέτρι στὸ δρεπάνι στὸ σφυρί  
Φωλησμένη κάθε ἐλπίδα τοὺς κρατεῖ,  
Μεταξένια, πουπουλένια, τὴν ψυχὴ.  
Κι' εἶν' ἡ ἐλπίδα τοὺς, ἀγάπη  
Καὶ τραγούδια στὴ ζωὴ προσπλαθοῦνε νὰ ταιριάξουν . . .  
Μ' ἀργοζοῦν, ἀργοσαλεύουν οἱ ζωές,  
Κι' οἱ θνητοὶ μὲς στὶς ζεστατικὲς τοὺς τὶς φωλιές  
Πὼς ἀργοῦν τὰ βήματά τοὺς . . .  
Κι' ἐνείρηνη πὼς μιλοῦν στὰ πρόβατά τοὺς ! . . .  
Εἶνε ἀλήθεια,  
Δὲν κουνοῦν . . . .

## ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Τῆς πολιτείας γλυκοφέγγουν ἀπαλὰ ἐδῶ οἱ φεγγαροδροσιές . . .  
Κι' οἱ ἀγάπες ἐδῶ σμίγουν στὸ μυστήριο ὡς τὶς ψυχές . . .  
Πιὸ πέρα ἐκεῖ μέσα σὲ σπήλια ἀραχνὰ  
Οἱ σταλαχτίτες χτίζονε βουνὰ μὲ τὶς σταλάδες  
Ἴσως καὶ μὲ τὸν καιρὸ  
Πάλλευκες πέτρες πλούσια ζωγραφιστὲς  
Σὰν τὶς νιφάδες στὸ χορὸ . . .  
Ἦ γλυκοθώρετοι θνητοὶ  
Μὲς στὴν ἀθανασία σὰς καλῶ  
Κι' ἄς μυκτηρίζουνε  
Πάνω ἀπ' τοὺς τάφους σας τὰ κυπαρίσσια  
Ποῦ ὄλο καὶ τρίζονε . . .

## ΑΠΛΟΤΗΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

### III

Ἦτανε κάποιο μεσημέρι τοῦ καλοκαιριοῦ  
Θαμπωτικὸ  
Στὴν παιδικήσια καμαρὴ σου σὰν ἐμπήκα . . . .  
Μὲ τὰ λευκά της ἐπιπλα τ' ἀπλά  
Μὲ τὴν κουκλίστικια κομπή της τουαλέττα  
Μὲ τὸ λευκὸ στὸ πλάϊ γραφεῖο  
Τὴν καρέκλα  
Κι' ὀλιόνοικια χάμω στὸ πάτωμα ξεσταχωμένα  
Κουραστικὰ βιβλία τοῦ σκολειοῦ  
Ἐγκαταλελειμμένα . . .  
Ἐσὺ,  
Μαζὺ μὲ τὸ κορμί σου βυθισμένη  
Στὸν ἴδιον ὕπνο  
Ἄπλᾶ εἶχες παραδοθῆ  
Ἄπάνω στὸ σκληρὸ κροσβράτι σου τὸ ἐφηβικὸ,  
Κι' ἀπλόχωρα ὀαμένη  
Μιὰ νυχτικιὰ σὰς τύλιγε τοὺς δυὸ . . .  
Μιὰ νυχτικιὰ μὲ γιγνιτοῦρα νταντελένια  
Στοὺς γύρους  
Κατάλευκη μακρὸν σου ερχόταν ὡς τὰ πόδια  
Καὶ βαρύτερη  
Θεὲ νάταν δίχως ἄλλο τῆς μαμμᾶς σου,  
Καὶ μὲς σ' αὐτῆνε τὴν χαριτωμένη φορεσιά σου  
Ἦ πόσο φάνταζε ἡ σκέψη σου ἡ παιδικὴ  
Κι' ὁ πόθος σου νὰ φαίνεσαι Μ ε γ ἄ λ η  
Σ ο β α ρ ῆ ! . . .  
Θεὲ μου τί στάση ! . . .  
Τὰ πόδια σου στὸ προσκεφάλι σου τᾶχες ξεχάση  
Τὸ ἓνα ἀπ' ἐδῶ καὶ τ' ἄλλο ἐκεῖ  
Γυμνά,  
Σὰν μεθυσμένη,  
Ἄνάποδα στὸν ὕπνο σου εἶχες ξεχαστεῖ . . . .  
Θεὲ τί εἰκόνας ! . . .  
Ἦ κείνοι οἱ ἄδρῳ, παιδιστικοὶ σου ἀγκῶνες  
Γωνιὲς κι' εὐθείες ἐσημάτιζαν σοφές,  
Κλειστὰ τὰ μάτια σου νειρεύονταν παιχνίδια,  
Τὰ ταῖνορα πυκνόξανθα, γραμμόσουρα τὰ φρεῖδια  
Ἦ τοῦ προσώπου σου οἱ δωδεκάχρονες δροσιές . . . .

Κι' ανάμεσ' ἀπ' τὸ νταντελένιο τὸ καρὲ σου  
Μὲ τὴν ἀπλὴν σὲ ξεγελᾶνε ἀχαριστία  
Ρηχὰ σκληρὰ  
Σὰν ἀλαφρόπετρες θαλάσσης  
Ξεφεύγοντας τὰ στήθια σου τὰ παιδικὰ  
Τ' ἀστεία . . . . .  
Ρηχὰ σκληρὰ  
Σὰν ἀλαφρόπετρες θαλάσσης  
Καλόκαρδο χαμόγελο σοῦ φέρουνε στὰ χεῖλια  
Καὶ σὲ κάνουν νὰ γελάσεις . . . . .

Μὰ δὲν γελάς.

Ναὶ δὲν γελάς, γιατί πιὸ κάτω βλέπεις  
Ἐκεῖ καθὼς ἀπλώνεται τὸ παιδικὸ κορμὶ  
Τῆς νυκτικῆς κάποιον παιχνιδὶ ἀφορεσμένο  
Τὸν πρῶτον τὸν σοβαρὸ  
Καλόγραμμα τὸν ἕνα τῆς μηρῶ  
Ξεσκεπασμένο . . . . .  
Κι' ἀπάνω στὴν ἀκάλυπτη τριανταφυλλένια σάρκα  
Ἐνα κουνουπι βροῖσεται γερὸ ἀπασχολημένο  
Τὸ αἷμα σου τ' ἀθῶο νὰ ρουφᾷ  
Παιδοῦλα εἶν' χορτασμένο . . . . .  
Στυφὶ κακὸ ἐκδικητικὸ  
Τὴ σάρκα σου σπαράζει, γιὰ τὴν αὐτοσυντήρηση.  
Τὸ βλέπω, γίνομαι στοχαστικὸς  
Κοὶ σιγολέω «μοῦ μοιάζει»!

Στὸ ὀλόφωτο τ' ἀπόγευμα μῆλα στὴν καμιά σου  
Παιδί,  
Κι' αἰσθάνθηκα τὴ φύση τὴν ἀπλὴ  
Μὲ τὴν πνοή σου . . . .  
Καὶ νᾶτηνε :  
. . . Ἐνα παιδάκι δώδεκα χρονῶν ! . . . .  
Δυὸ στήθια ὀλόξερα ρηχὰ  
Σὰν ἀλαφρόπετρες σκληρὲς θαλάσσης  
Κι' ἕνας μηρὸς.  
Αὐτὰ εἶν' τὰ θέματα τῆς ζωῆς σ' ὅλο τὸ βίος  
Μ' αὐτὰ πότε θὰ κλάψεις, πότε θὰ γελάσεις  
. . . Ἐνα παιδάκι ! . . . .  
Θεὲ μου τὶ ὄργανο ἀπλὸ  
Ἐδιάλεξ' ἡ ζωὴ γιὰ νὰ πλουτίσει  
Μ' ἐκεῖνο τῆς αἰωνιότητος τὴ βρούση . . . .  
Σ' ἕνα παιδί !  
Μὰ πὼς μπορεῖ  
Θεὲ τόσο μυστήσιο νὰ χωρεῖ ! . . . .

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗ

## ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

† ΔΥΚ. ΚΥΔΩΝΑΚΗ

Κ Α Κ Η Ω Ρ Α

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

## ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

—Ο κύριος Ἀλμπέρτης, ψιθύρισε ἡ ὑπερέτρια στὸ αὐτὶ τῆς οἰκοδέσποινας καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ σαλόνι.

Ἡ οἰκοδέσποινα ἄφησε τὴ μικρὴ μὲν πολυθρόνα, ζήτησε συγγνώμη ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους καὶ βγήκε στὴν εἴσοδο. Ὁ κύριος Ἀλμπέρτης μὲν εἶχε ἀνεβεῖ καὶ στεκόταν στὸ κεφαλόσκαλο τῆς μαρμάρινης σκάλας.

Στὸ πλῆθιασμα τῆς οἰκοδέσποινας ὑποκλίθηκε, ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, μὲ τὴ λεπτὴ ἐκείνη εὐγένεια τοῦ συναντᾶ κανεῖς στοὺς μακρουνούς ἀπογόνους τῶν βενετσιάνων, τοῦ ἐδῶ καὶ χρόνια κατοικοῦσαν στὶς Κυκλάδες. Ἡ οἰκοδέσποινα ἀνταπόδωσε τὴ φιλοφρόνηση μὲ πολλὴ λεπτότητα, μὲ ἀριστοκρατικὴ μεγαλοπρέπεια ποὺ φανέρωνε ὅτι πέρασε τὴν κοριταῖσικὴ ἡλικία τῆς κλεισμένη σὲ καμὶ μοναστηριακὴ σχολὴ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὶ νησιὰ τῆς Κυκλαδικῆς περιφέρειας τὰ κατοικημένα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἑνετῶν.

—Εἶμαι, ἴσως, ἀπὸ τοὺς καθυστερημένους ἢ ὁ μόνος καθυστερημένος, ἀγαπητὴ κυρία Ροζίνα; ρώτησε ὁ κύριος Ἀλμπέρτης προτιμώντας τὸ χεῖρ του στὴν οἰκοδέσποινα.

—Πιστέψετε ὅτι ἂν δὲν εἴσθε ἀπὸ τοὺς πρώτους ὅμως δὲν καθυστερήσατε καὶ πολὺ, εἶπε ἡ οἰκοδέσποινα καὶ μῆτε συνοδεύοντας τὸν ἐπισκέπτη στὸ σαλόνι τῆς ὑποδοχῆς.

Τὸ ἀρχοντικὸ σπίτι τῆς κυρίας Ροζίνας Ντερούντι εἶχε πάσει γιορτάσει τὴν ἑορτή. Ἐδίνα, ἡ οἰκοδέσποινα, τὸ ἐτήσιο τσάι πρὸς τιμὴ τοῦ γιοῦ της, ποὺ ἐόρταζε τὴ γεννέθλιά του καὶ ποὺ, ὀχθὴ χρόνια τώρα, εἰλεπε στὴν Ἰταλία στο Ἰζόνταζ θεολογία σ' ἓνα σεμινάριο τῆς Γένοβας. Στὸ μεγάλο σαλόνι ἢ Σελέστα, τὸ μοναχὸ κορίτσι τῆς κυρίας Ροζίνας, ποὺ μάλιστα πρὸ ἡμερῶν εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς Τήνου, ἐπαίξε στὸ ἀρμόνιο τὴν «Προσευτὴ τῆς Πιερρίττα». Γύρω τῆς νέου καὶ δεσποινίδες θαυμαζανε τὴν ἀριστοτεχνικὴ ἐκτέλεση τῆς μικρῆς μαθητοῦ τῆς Γαλλικοῦ παρθενωγραφίου. Ἐνῶ σ' ἓνα πλαϊνὸ σαλονάκι οἱ κυρίες καὶ οἱ κύριοι συζητοῦσαν γιὰ κάποιον σκάνδαλο τοῦ κυκλοφοροῦσε τελευταία εἰς βάρος τοῦ ἐρημικοῦ τῆς μικρῆς τῶν ἐνορίας. Λεγόταν ὅτι ὁ ἐφημέριος, ἓνας πολὺ νέος καὶ ὠραῖος παπάς, ποὺ μάλιστα εἶχε ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴ Γερμανία ὅπου σπουδάζε καὶ χειροτονήθηκε, τὰ ἔφαγε μὲ μιὰ γερμανίδα γκουβερνάντα ἑνὸς καθολικοῦ σπιτιοῦ. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔκανε πολλὴ ἐντύπωση στὸν κύκλο τῶν καθολικῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, ποὺ ἡ μόνη προσπάθειά τους εἶταν πῶς νὰ στέκονται ψηλά καὶ νὰ μὴ δίνων ἀφορμὴ νὰ γίνετα συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά τους. Καὶ τὸ σκάνδαλο αὐτὸ τοῦ νεαροῦ ἐφημέριου τοὺς λυποῦσε περισσότερο ἔπειδὴ ἀντιανακλοῦσε σ' ὅλο τὸν καθολικὸ κλήρο, ποὺ στεκόταν ὑπόδειγμα, λίγο πρὶν, στὴ μικρὴ κεινονία τοῦ νησιοῦ, γιὰ τὴ σοβαρότητά του. Οἱ προσκεκλημένοι, μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ ὀνόματα καὶ τὴν μισοαρχοντικὴ ἀνατροφή, ποὺ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς προγόνους τῶν ποὺ δὲ γνώριζαν παρὰ ἀπὸ τὶς χωριτιστές εἰζόνες ποὺ στόλιζαν τὰ σαλόνια, τίς κοῦζίνες,



τις τραπεζαρίες, τις κρεββατοκάμαρες, κι' αυτά τὰ πλυσταριά τῶν καθολικῶν σπιτιῶν, ἐξακολουθοῦσαν νὰ συζητοῦν γιὰ τὸν ἔρωτα τοῦ δὸν Ἀλφόνσου, τοῦ νέου παπῶ, κι' ἀκόμη γιὰ μα δωρεὰ πού εἶχε κάνει τις ἡμέρες ἐκείνες ὁ Ἄρκος Ἀρχιερέας τῆς Ρώμης γιὰ τοὺς ἀπόρους καθολικοὺς τῶν Κυκλαδικῶν νησιῶν. Καὶ δὲ θι σιαματοῦσαν τὴ συζήτηση ἂν οἱ νέοι δὲν τοὺς ἐβίαζαν νὰ περιορισθοῦν στὶς γωνιές τοῦ σαλονιοῦ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ χορέψουν καὶ νὰ παίξουν παιχνίδια τοῦ σπιτιοῦ. Ἔτοι ὁ ἐρωτολήπτος δὸν Ἀλφόνσος καὶ ὁ Ποντίφικας, ἐμειναν ἥσυχοι ἀπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸ κουτσομπολιὸ τοῦ θρησκολήπτου ποιμνίου των.

Ὁ χορὸς εἶχε ἀρχίσει. Οἱ νέοι καὶ κορίτσια διασκέδαζαν βηματίζοντας ρυθμικὰ ἀπάνω στὸ γιालιστερὸ πάτωμα μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, καθὼς ἐχαρκτήρισε μία γεροντοκόρη καὶ πρῶν δασκίλα τῆς Ἱερῶς Κατήχησης σ' ἓνα μοναστήρι. Οἱ γεροντώτεροι παρακολουθοῦσαν τοὺς χορευτὰς εἰρωνευόμενοι τοὺς μοντέρνους βάρβαρους χοροὺς. Κι ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, μετὰ τὴ λουστράτη μαύρη ζακέττα καὶ τὶς ἀνάργιες ξανθὲς φαβορίτες, καθισμένος σὲ μιὰ γωνιά περιεργαζόταν τὸ οἰκογενειακὸ ἄλμπουμ τῆς χήρας Ροζίνας Ντεφούντι. Τὸ εἰκονογραφημένο περιεχόμενον τοῦ οἰκογενειακοῦ ἄλμπουμ, μετὰ τὸ χρυσοστόλιστο ξώφυλλο, τὸν εἶχε συναρπάσει τελείως. Γυρίζοντας ταχόντρα χαρτονένια του φύλλα βρῆκε σὲ πιστὴ ἀναπαράσταση ὅλη τὴ ζωὴ του, τὴν παιδική του περίοδο, τὴ νεανική του ἡλικία, τὰ περασμένα κι' ἀξέχαστα χρόνια! Κι ὁ νοῦς του του πέναζε μετὰ γρηγορίδα στὴ παλιὰ. Γύρισε χρόνια πίσω. Βλέποντας, ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, τὴ φωτογραφία τῆς μικρῆς Σελέστας Ντεφούντι θυμῆθηκε τὴν πρώτη του καὶ τελευταία ἀγάτη. Ἀναπόλησε τὶς ὥραιες περασμένες ἡμέρες, πού, παιδι ἀκόμη, μόλις δεκατριῶν χρονῶν, τόληψε νὰ ἐκμυστηρευθεῖ τὸν ἔρωτά του στὴ διαλεχτὴ τῆς καρδιάς του κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῆς καθενδράλε τοῦ νηιοῦ. Σὰ νὰ εἶταν τώρα πού συνέβηκε τὸ μόνο του αὐτὸ ἐρωτικὸ τόλημμα θυμῆθηκε μετὰ ζωντάνια καὶ ἀκρίβεια ὅτι μιὰ Χριστουγεννιάτικη βραδυλὴ, μέσα στὴ Μητρόπολη καὶ τὴ στιγμή τῆς Λεικῆς Λειτουργίας πλησίασε μιὰ ξανθοῦλα καὶ δειλὰ τῆς ψιθύρισε πὼς τὴν ἀγαπᾷ. Κ' ἐκείνη κοκκίνισε, ἔρριξε τὰ μάτια της στὸ λευκὸ καουτσουκένιο εὐχολόγιό της καὶ δὲν ἀπάντησε. Τοῦ φάνηκε τότε σὰ μιὰ μικρὴ κερένια Παναγία νὰ προσεύχεται στὸν Ὑψιστο, ἐνῶ οἱ μελωδικοὶ ἤχοι τοῦ ὄργάνου, οἱ σοβαρὲς λατινικὲς λέξεις τῆς ψαλτῆς λειτουργίας καὶ τὸ εὐόσμο ἀναθυμίαμα τοῦ λιβανιοῦ συμπλήρωναν τὸν προσευχὴ της. Θυμῆθηκε ἀκόμη πὼς ἡ ἐπιμονὴ του ἔδωσε θάρρος στὴν ντροπαλὴ κερένια Παναγία πού σηκώνοντας τὰ μάτια τοῦ ἀπήντησε κάτι πολὺ σιγὰ. Κι αὐτὸς δὲν ἄκουσε τίς λέξεις. Μὰ τί με τοῦτο; Τὸ χαμόγελο τῆς ξανθοῦλας ἔλεγε τόσα! Αὐτὸ τὸν φταξε, τοῦ ἀρκοῦσε. Καὶ μετὰ τὸν τρόπο τραβήχτηκε ἀπὸ κοντὰ της, πλησίασε μιὰ στάτουα τοῦ μικροῦ Χριστοῦ καὶ συγκινημένος τὸν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν εὐτυχία πού τοῦ χίρισε, εἰχνοντας μέσα στὸ πλαῖνὸ κουτὶ ἓνα χαρτονόμισμα ὡς φόρο τῆς χαρᾶς του.

—Τι ὥραία ἐτοχὴ, σιγῶπε, ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, χαϊδεύοντας ἀπλὴ τις ξανθὲς του φαβορίτες

Καὶ γύρισε τὸ φύλλο τοῦ ἄλμπουμ. Ἐνα μικρὸ χαμόγελο ζωγραφίστηκε στὴ χεῖλιά του. Τὶ μάτια του ἔπεσαν σὲ μιὰ φωτογραφία τοῦ γιοῦ τῆς κυρίας Ροζίνας πού σπουδάζε στὸ σεμινάριο. Ἡ θεὰ τοῦ νέου σπουδαστῆ.

μετὰ τὸ μαῦρο ῥάσο καὶ τὴ μεταξωτὴ φαροδιὰ ζώνη, ἔφερε στὴ μνήμη του τὴ θλιβερὴ συνέχεια τῆς πρώτης του ἀγάπης. Ἐκλινε τὸ κεφάλι πένθιμα κι' ἄφησε ἐλεύθερο τὸ μνημονικὸ του νὰ πετάξει πέρα, μακριὰ στὴν ξηνητεὶ ἀπου πέρασε ἓνα κομματί τῆς νεανικῆς του ζωῆς φυλακισμέτος κι' αὐτὲς, σὰν τὸ παιδί τῆς οἰκοδέσποινας, σ' ἓνα σοβαρὸ καὶ πληχτικὸ σεμινάριο. Θυμῆθηκε πὼς λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴ του ἐξομολόγηση τὸν ἀνάγκασαν οἱ δικαί του καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ νηιοῦ νὰ σπουδάσει θεολογία καὶ νὰ φερῶσαι τὴ ζωὴ του στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ δὲ δέχτηκε, μὴ οἱ συμβουλὲς τῶν συγγενῶν του καὶ τὰ ὥραία λόγια τοῦ γέροντα ἐπισκόπου γιὰ τὴν ἀτελείωτη εὐτυχία τῆς μελλουσίας ζωῆς τὸν ἐπεισαν, κατόρθωσαν νὰ τοῦ ἐμπνεύσουν τὴ λατρεία πρὸς τὴν Πίστη. Κι' ἔφυγε! Ἡ ζωὴ του στὸ σεμινάριο στάθηκε μαρτυρική. Τὸ ἱερὸ περιβάλλον δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν συναρπάσει. Ὁ νοῦς του φτερούγιζε πάντα ἔξω ἀπὸ τοὺς οἰκώδικους τοίχους τῆς σχολῆς. Αἰσιανόταν τὸν ἑαυτὸ του ξένο ἀπὸ τὸν καινούργιο δρόμο πού τοῦ χάραξαν καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ὄχι ἀργὰ θὰ γινόταν παπᾶς τόσο τὸν τρώμαζε ὥστε λίγο-λίγο τοῦ ἐσβυσε τὴν κληρονομικὴ του μετάνοια πρὸς τὴ θεὰ. Καὶ πῆρε μιὰ τελειωτικὴ ἀπόφαση.

Ἐνα πρωτὶ, μετὰ τὴν πρόφαση ὅτι θι πήγαινε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν Πρόξενο τῆς χώρας του, ἔφυγε ἀπὸ τὸ σεμινάριο γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσει πιά! Στὸ νησί του τὸν ὑποδέχτηκαν ψυχρὰ. Οἱ δικαί του τὸν συγχώρησαν γρηγορὰ, μὰ ὁ γέροντας ἐπίσκοπος τοῦ κράτησε κακία ἐπειδὴ ἔδωσε κακὸ παράδειγμα στοὺς ἄλλους σπουδαστὰς. Αὐτὸν ὅμως λίγο τὸν ἐννοιαζε τὸ πὼς ἐκοιταν οἱ ἄλλοι τὴν πράξη του. Ἐνα μόνο τὸν πείραξε, τὸν βασάνισε στὴν ἀρχὴ καὶ τὸν ἔκανε νὰ μισομετανοιάσει γιὰ τὸ κίνημά του: ὅτι ἡ ξανθοῦλα τῆς καθενδράλε εἶχε παρτερευεῖ στὸ διάστημα πού αὐτὸς ἔλειπε.

Ἐδῶ ἔκλεισε τὸ ἄλμπουμ ὁ κύριος Ἀλμπέρτης καὶ βαθειὰ συλλογισμένος παρακολουθοῦσε τοὺς νέους πού χορεύαν.

Λίγο ἔπειτα μιὰ γυναικεία φωνὴ τὸν βγάλε ἀπὸ τὴ σκέψη. Εἶταν ἡ κυρία Ροζίνα πού τὸν ρωτοῦσε τί πράγμα συλλογίζοταν τόσο σκεφτικὸς. Κ' ἐκείνος, σκοτισμένος ἀπὸ τὴν ἀναπόληση τῶν περασμένων, γύρισε καὶ τὴν εἶδε ἐκστατικὴ καὶ παίρνοντας τὴ χεῖρα της στά δικὰ του τῆς εἶπε:

—Μετῶ τὰ χρόνια πού ἔχουν διαβεῖ ἀπὸ τὴ βραδυὰ ἐκείνη τῶν Χριστουγέννων πού κάτω ἀπὸ τοὺς φωτισμένους θόλους τῆς ἐκκλησίας σὰς ἐκμυστηρευτῆκα τὸν παιδικὸ μου ἔρωτα . . .

Κοιτάχτηκαν κ' οἱ δυὸ χωρὶς τίποτα νὰ ποῦν κ' ὕστερα ἔρριξαν τὴ μάτια τους στοὺς νέους πού χορεύαν . . .

## ΚΑΚΗ ΩΡΑ

Βαθειά τῆ σκέψη τοῦ Νίκου σκέλιζε ἀδιάκοπα, ἡ εἰκόνα τοῦ κορμιοῦ τῆς Βάσως. Ξάφνον μὴ μέρα στοῦ διάβα τῆς, ἡ ἐπιθυμία τῆς σάρκας, τοῦ τὴν ἐτύπωσε μὲ ἀνεύθυνα ἐλευθεριά, εἶσι σχεδὸν ἀδιάκοπα. Καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆ ἀσβυστη πάντοτε τοῦ τὴν κρατοῦσε ἡ ζωηροφώτιστη στενοχώρια τοῦ ἀναπόλαυστο.

Σκανδαλιζότανε τὸ μυαλό τοῦ Νίκου μὲ τοῦ κορμιοῦ τῆς Βάσως τὸ πεισματάκι γαργάλισμα, κι' ὅσο κι' ἐν πολειοῦσε μὲ παραβολὰς ἄλλων κορμιῶν νὰ τὸ ξεγελάσει, δὲν τὸ κατάφερνε. "Ἐτσι ποῦ ἦτανε φυσικὰ καὶ νευρικός καὶ δεχτικός στοῦ κάθε αἰσθημα, σὶν μὲ τὴν ἀδυναμία μὰ καὶ μὲ τὸ πείσμα τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ὑλόφερνε καὶ τυρανιότανε μόνο. Δὲν τὸ φανταζότανε, μὰ οὔτε καὶ νὰ τὸ σκεφτεῖ ἤθελε, πὼς θάβρισκε ἀλλοιῶς ἡσυχία ἐξω ἀπὸ τὴν ἀπόλαψη τῆς ἐπιθυμίας του.

Γι' αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ τὸ ἀποφασίσει καὶ νὰ κάμει ἀρχὴ σὲ ὅτι χρειαζότανε γιὰ νὰ πληροῖσει λίγο τὴ Βάσω, καὶ νὰ τῆς δώσει νὰ καταλάβει τὸ ἐνδιαφέρον του. Βλέποντας πάντα στοῦ σκοπὸ του ἐμπήκε σὲ κάθε θυσία καὶ κόπο.

Μὰ ὅσο ὁμως βιαστικὰ καὶ νευρικὰ ἦτανε τὰ φροσίματα τοῦ Νίκου, ἄλλο τόσο ἦσαν καὶ σὶν μετρημένα ἀπὸ βαθειὰ σκέψη τὴ δειχότανε ἡ Βάσω. Γιατὶ ὅσο ποθοῦσε ὁ Νίκος τὴν Βάσω, ἄλλο τόσο κι' ἐκείνη ποθοῦσε παράφορες, μὰ καὶ σταθερὲς ἀποδείξεις, καὶ ὀλόκληρη μὲ λαίμαργία τὴς δεχότανε.

Λογαριάζοντας μὲ γυναικῆστικα τρόπα τὸν ἔρωτα τοῦ Νίκου, αἰσθανότανε αἰώνια ὑποχρέωση κι' εὐνομοσύνη στὴν ἀμορρί τῆς, καὶ εἶνε στοῦ κορμι τῆς, ὅταν αὐτὸς ἦτανε μεροστὶ, ὅλη τῆς τὴ χάρη σὶν μιὰν ἀνταμοιβὴ χαίρεικι.

Καὶ μελάγωνε, μελάγωνε ἐκεῖνος, μὴ ξέροντας πὼς θάνα δυνατόν τὸν ἄγριο πόθο του νὰ τὸν κιάσει ἡ Βάσω, τόσο ποῦ παραβλέποντας τὴς αὐστηρὲς ματιὰς ποῦ ἡ τιμὴ κι' ἡ νεροπὴ ἀπάνω τῆς κρατοῦσαν, νὰ τρέξει μαζί του στὴν ἐλευθέρη ἀγκαλιὰ τοῦ ἔρωτα.

"Ἐνα ἀλόγεμα περνώντας ἀπὸ τὸ σῆμα τῆς Βάσως ὅπως πάντα ἔκανε ὁ Νίκος φεύγοντας ἀπὸ τὸ γραφεῖο του, τὸ εἶδε ἔρημο, ἄφωνο, χωρὶς σημάδι ζωῆς μέσα του, κι' οἱ πὸ παρόλογος σκέψας κέρασαν μὲ μιὰς ἀπὸ τὸ μυαλό του ὡς ποῦ νὰ ρωτήσῃ στοῦ καροινὸ μαγαζι τὴ τάχατες νάτοσε. "Εἰ μάθε πολὺ σύντομα καὶ ξερεῖ, πὼς εἶχε πιάσει ξαφνικὰ πόνοσ τὴ μητέρα τῆς Βάσως, πὼς ὁ γιατὸς χωρὶς ἀναβολὴ κι' ἀγορορία τὴν ἔστειλε στοῦ νοσοκομεῖο. "Ὅσο γιὰ τὴ Βάσω αὐτὴ δὲν ἐσήκωνε συγκινήσεις, τὴν πήγανε σὲ κάποιο συγγενικό σπίτι ποῦ ἦτανε γνωστό στοῦ Νίκου.

Δὲν ἐμετρούστηκε ἡ ἀνητυχία του μ' αὐτὴ τὴν εἶδητῃ ἐπερίσεψε ὁμως γιατί σ' αὐτὴν προστέθηκε κι' ἡ στενοχώρια ποῦ θὲ κερνοῦσε κι' ἡ Βάσω. Καὶ θλιμένος προθυμοποιήθηκε ὁ Νίκος νὰ φανεῖ κι' αὐτὸς χροῖσιμος στὴν κακὴ αὐτὴ ὥρα τῆς ἀγατηιένης του. "Ἄς τῆς ἐπὶ μαινε ἔστω καὶ θλιθερὰ νέα. Καὶ τράβηξε γραμμὴ γιὰ τὸ νοσοκομεῖο. Καὶ στοῦ δρόμο παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ νὰ μὴν εἶνε σιουδαία ἡ ἀρρώστια καὶ ἔτσι μοναχὰ καλά νέα νάχει νὰ μεταδώσει. Καὶ βιάζτανε, ἔπρεπε καλὲς ἢ κακιὰς νὰ φέροι

αὐτὸς πρῶτος τὴς εἰδήσεις.

"Ἐνας φίλος του γιατὸς τὸν ἔστειλε στοῦ χειρουργεῖο.

"Ἐκεῖ λέει τὴν εἶχαν. Στοῦ χειρουργεῖο ! Τὸν ἔτάραξε πολὺ αὐτὴ ἡ λέξη. Ἐμονομέριασε κι' ἔστενοχώρησε τὰ νεῦρα του, ἔκαμε πέτρα τὴν καρδιά του καὶ ιραβηγμένους σὶν παιδι ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ φίλου του τοῦ γιατροῦ, σῦσθηκε ὡς τοῦ χειρουργεῖου τὴν πόρτα, καὶ ἐκεῖ κίτρινος καὶ δρωμένος στάθηκε. Ἡ πόρτα μισανοίχτηκε. Μιὰ ὁμοῖ ἰσοφοροῖμου τὸν κροῖψε. "Ἐπειτα εἶδε: Σὲ ἓνα τραπέζι χειρουργικό ἦτανε ξαπλωμένη ἡ μητέρα τῆς Βάσως.

Γύρω τῆς στεκότανε γιατροὶ σοβαροὶ στὴ κατάστρο ντυμένοι καὶ παρακολουθοῦσαν σκεπτικοὶ τὴ χέρια ἐνὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ζούλιζε ἔσπρωχνε κάτι στὴν κοιλιά τῆς ποῦ ἦτανε ἓνας συχαμερὸς ὄγκος.

"Ἡ ἄρρωστη ἀνάπνεε βαθειὰ, ἀκομαγοῦσε, μέσα στοῦν τεχνικό τῆς ὑπνο καὶ ἔτσι καθὼς ἦτανε σωρατόδισσα, μὲ κρημασιμένους σῶκες μελαχροινοκόκινες, φαινότανε σὶν ἓνας σωρὸς ἀπὸ κρέατα ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι τάχανε μαζεμένα ἔτσι ἀποκόματα ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ προσπαθοῦσανε τώρα μαλίσσοντάς τα νὰ τοὺς δόσουνε κάποια συνοχὴ οἰκονομικώτερη. "Ἐμοιάζε καὶ μὲ γδαρμένο ζῶο. "Ἄ, αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν ἐντύπωση ἔκανε στοῦν Νίκο, γδαρμένο ζῶο. "Ἀνατρίχιασε ὡς τὴ νύχια, ἀποξεράθηκε, ἐπάγωσε, τοῦρθε νὰ γονατίσει ἀπὸ ἀηδία, ὁ ἔρωτας ἐμύσκειψε: τὰ ρούχα του καὶ τὴ κόλλησε στὴ σάρκα του μὲ ἀηδία. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει κι' αὐτὸς βρέθηκε ἐξω μακρὸν ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο. Κι' ὁμως ἔπρεπε γιὰ πῆ ἓνα σωρὸ εὐχρόστιες ψευτιὰς στὴ Βάσω. Κτὴ τῆς τὴ πόρτα κι' ἐκείνη ὡς ἄκουσε πὼς φέρουν νὰ ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς, κουτουβάλισε βιαστικὴ τὴς σκέλες χωρὶς νὰ σκεφτεῖ τὴν ἀτημλησιὰ τῆς.

Αὐτὸς τὴν κῦταξε τότε καὶ σὶν νάθ' εἶνε νὰ τὴν γνωρίσει. Μιὰ καινούργια εἰκόνα, ἐβλεπεν ἄλλη καὶ ξεχωρισμένη ἀ τὸ κείνην ποῦ ὡς τώρα ἡ Βάσω μὲ τὸ ὁμορφο κορμὶ τῆς του παρουσίαζε. Οὔτε τὸ στρωτὸ κι' ἀνάλογο παρθενικό κορμὶ ποῦ λὲς κι' ἀντιπροσώπευε ὅλο τὸν πόθο τοῦ κόσμου ἀπάνω του, τὸν ἐσκανδαλίζε πειρ.

Εἰκόνα καινοσύγια, ἄλλο κορμὶ μὲ φαρδιὰς λαγώνες κρεατοφορτωμένες ποῦ τρέμανε ξεχαλαρωμένες στοῦ κάθε κούνημα, καὶ τόσο πολὺ μεροδεύουνταν ἡ εἰκόνα αὐτὴ μὲ κείνην ποῦ εἶχε μπροστά του, ποῦ ἐβλεπε κι' ὅλας ἀπὸ τὸ λίγο περισσότερο ἀνοιγμα τοῦ στήθους τῆς ἐμπρὸς στοῦ λαιμοῦ καὶ σὶν κρέας μελαχροινὸ στοῦ κῆκινου.

Καὶ τράβηξε τότε ἀπὸ ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ ἀνοιγμα τοῦ λαιμοῦ τῆς Βάσως τὴ σκέψη του μέσα ἀπὸ τὰ ρούχα τῆς καὶ τὴν ἐπῆγε χαμηλά στοῦ μέρος ἐκεῖνο ποῦ γυμνὸ εἶχε δεῖ λίγη ὥρα πρὶν στὴ μητέρα τῆς στοῦ Νοσοκομεῖο. Καὶ τοῦ ὠάνηκε πὼς εἶδε τώρα μπροστά του ἓνα ἀπὸ κείνα τὰ ἴδια κρέατα ποῦ ξεχάσανε νὰ τὰ πάνε κι' αὐτὰ στοὺς γιατροὺς, γιὰ νὰ τὰ βάλουνε ἐκεῖ μαζί μὲ τῆλλα στοῦ μεγάλο σωρὸ, νὰ τ' ἀνακατώσουνε, ὅλα πιά ὁμοια, ὅλα γλυπτοσάρικα ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ ξυγκιοῦ.

Εἶδε καὶ ἡ Βάσω τὴ ματιά του ποῦ πῆγε στοῦ ἀνοιγμα τοῦ ρούχου τῆς, καὶ μὲ τὸ χέρι τῆς ἐφράζε τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ ντροπαλὸ γέλοιο καὶ μὲ τσακίσματα ταπεινάδας στοῦ κορμὶ τῆς.

Αὐτὸ τὸ ἀπαγορευτικό καὶ ντροπαλὸ κίνημα τῆς Βάσως ποῦ σὲ ἄλλη περίσταση πρὶν θάτανε γιὰ τὸ Νίκο μὲ τὴν ἡ βαθειὰ, μιὰ ταραχὴ θὲ τοῦ ἐσέθιζε ὅλα τὰ νεῦρα, τώρα τοῦ ἔφερνε μιὰ ἀηδιαστικὴ συχαμάρα. Γύρισε ἀπόταμα τὸ κεφάλι του νὰ μὴν τὴ βλέπει θέλοντας νὰ τῆς δείξει μ' αὐτὸ

πώς εΐτανε περιττή ή φύλαξη της, γιατί εκείνος ούτε βλέπει ούτε έχει όρεξη να δει τίποτε.

Ήθελε να μπορούσε να της πει πως αηδιάζει. Ναι αηδιάζει. Νόμισε τὸ φιλότιμο πολύ προσβαλμένο. Εθύμωσε με την στραβομάρα του να υποφέρει τόσο καιρό με μιὰ εντύπωση αζύγιστη και άνόητη. Όλοτελα χαμένη ή πρώτη εικόνα από τὸ νοῦ του, δὲν έβλεπε τώρα τίποτα άλλο παρά ένα μέρος από τὰ κρέατα τοῦ χειρουργείου μπροστά του.

Κρατούσε τὸ κεφάλι του γεμμένο και βλέποντας χαμηλά έκανε πως σκαλίζει κάτι να βρει με τὸ μαστούνι του στὸ πάτωμα. Τὸν έρωτοῦσε αὐτὴ μ' άνησυχία γιὰ τὴ μητέρα της και κείνος τῆς άπαντοῦσε με σιγανὰ άπότομα μονοσύλλαβα. Βιαζότανε να φύγει, να μείνει μόνος του, να βρῖσει, να βλαστημήσει να φτύσει, να ξεθυμάνει γιὰ τὴν κοροΐδι λ που νόμιζε πως τοῦ είχανε κάνει.

Καιρὸ είχε ὁ Νίκος να πλαγιάσει στὸ κρεβάτι του και να κοιμηθεῖ άμέσως χωρίς να έχει χίλια πειράγματα και ξενερώματα από τὸ άδιάκοπο μέσα στὸν νοῦ του κορμί τῆς Βάσως, ποῦ μόλις πλάι τάζε κιαυτὸ μαζὺ σὲ χίλιες δυὸ μεργιές τοῦ κρεβατιοῦ ή φαντασία του τοῦφερνε, γελαστὸ, δροσερὸ λιγερό σὲ κάθε στάση με άτέλειωτη σκανδαλιάρικη διάθεση και γιὰ κάθε τσαχπινιὰ πρόθυμο έτοιμασμένο.

Τὸ εἶδε και τώρα στὸναιρό του, μπατάκι, άκομψα μαλθακὸ και ξεχαρβαλωμένο, με ένα γέλιο φοβισμένης υποκρισίας με τὸ όποιο προσπαθοῦσε να συγκρατησει τὴν εντύπωση ποῦ εκείνος ὀλοένα είχανε γι' αὐτὴν.

Σὲν ξύπνησε ὁ Νίκος, αίστάνθηκε τὸν εαυτὸ του πολὺ παραξένο, σαν βαρὺ και σὲν άλαφρὸ. Άλαφρωμένο από τῆς επιθυμιας του τὴν πειστικὴ άνυπομονηλία χωρίς σκέψη γιὰ σχέδια δυσκολόβρωτα, χωρίς έλπίδες ποῦ τὸν κυφοπληγώνανε με τὴν ψευτιά τους. Μι και βαρεμένο σὲν παραπεταμένο μάρμαρο, χωρίς σκοπὸ, μ' άνορεξία γιὰ τὴν δουλειά του, με πεθυμια γιὰ ἕντρο άδιάκοπο, άτογοητευμένο. . . . σὲν άνύαρχο πὲς . . .

Ὁ Λυκοῦργος Κυδωνάκις πέθανε στὸ Saint—Blasien τοῦ Μαύρου Δουμου τῆς Γερμανίας δὲν είχε άκόμα δυὸ χρόνια. Σπάνια, ποῦ και ποῦ στὴ ζωή του έγραφε, και σπανιότερα άκόμα δημοσίευε έργα του. Τὰ διηγήματα ποῦ δημοσιεύονται στὸν Ερωτόκριτο μᾶς τὸν παρουσιάζουν σὲν ένα πνεῦμα μυστικιστικὸ ὄχι κοινῆς άξιας. Τὰ θέματα ποῦ μεταχειρίζεται σ' αὐτὰ, εἶνε βγαλιμένα από τοὺς μουγκοὺς εκείνους άναστεναγμοὺς τοῦ άνήμπορου τῆς ζωῆς ποῦ μᾶς εἶνε τόσο συνηθισμένοι και τόσο συγνοί. Εξωτερικεύεται μέσα σ' αὐτὰ με άδρότητα, και φωτίζει με περισσότερο ἴσως από ὅτι έπρεπε φῶς τὸ κεντρικὸ μοτίβο, σὲ τρόπο ποῦ τὸ κάνει να κυριαρχεί εἰς βάρος τῶν λογοτεχνικῶν απαιτήσεων. Μεγάλος ρεαλισμὸς χαρακτηρίζει τὸ σημερινὸ διηγημά του. Συνορασμένος από τὴν φόρα τῆς αλήθειας ποῦ ανακάλυπτε γράφοντας, κατορθώνει ὡς τὸ τέλος να συγκρατηθεῖ μέσα στὴν ἰδέα του, μένει ὁμως λιγάκι παθητικὸς. Έτσι μπορούσε κανείς άδισταχτα να προσθέσει δυὸ τέτοια λόγια στὸ διηγημά του. «Πρώτη φορά στὴ ζωή του, άπαλλαγμένος από πόθους είχε κάνει μιὰ γαλήνια σκέψη. Πρώτη φορά εκείνο τὸ πρωὶ ὁ Νίκος είχε σκεφτεῖ. Και ή σκέψη του βγήκε εύκολη πειστικὴ και άδισταχτη, από πολὺ μέσα του. Και τοῦ ἤρθε μοναχὰ μιὰ λέξη στὰ χείλη—'Αηδία . . .

Επειτα άκουσε τῆς φωνῆς τοῦ πρωΐνου γαλατᾶ. Θυμήθηκε πως ζει, ντύθηκε και βγήκε. Έξω στὸ κατώφλι ὁ δροσερὸς άνεμος τὸν διαπέρασε σ' ὄλο τὸ κορμί, τὸν ἔκαμε ν' άποταβριστεῖ και να γελάσει. Τράβηξε τότε τὸν συνηθισμένο του δρόμο γιὰ τὸ γραφεῖο. Εκείνον άκριβῶς ποῦ περνοῦσε από τὸ σπίτι τῆς Βάσως . . . Αλήθεια εἶνε πως ὁ άνθρωπος δὲν ξεσκαβώνεται μοναχὰ με μιὰ γαλήνια σκέψη . . . »

## Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΡΑΓΙΑ

ΘΡΑΣ. Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΗ

## ΠΟΙΗΜΑΤΑ



ΒΡΑΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ

## Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΡΑΓΙΑ

Ο χρόνος, καθ' ὃν ἐζητήθη ἡ πνευματικὴ μου συμβολὴ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, εἶναι ὁ μάλιστα ἀκατάλληλος διὰ νὰ γράψω τι λόγου ἄξιον. Ἐξαντλούμεθα τελείως εἰς τὰς ἐγγραφὰς καὶ τὰς λοιπὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας τοῦ Γυμνασίου. Διὰ τοῦτο ἀνασύρω ἀπὸ τὸ παρελθὸν Κρητικὸν ἀνέκδοτον, τὸν Γάμον τοῦ Ραγιά, ὡς ἐπιτιμοφορήθη, καὶ τὸ πέμπω. Ἄν σας ἀρέσῃ τὸ δημοσιεύετε, ἂν ὄχι ἄς μείνῃ. Θὰ ἐπιφυλάξω τὴν συνεργασίαν μου, σταν εὐκαιρήσω.

ὑποθέτω ὅμως ὅτι θὰ το δημοσιεύσετε ὄχι τὸσον διὰ τὸ περιεχόμενον, ὅσον διὰ τὴν γλωσσικὴν του κατασκευὴν. Διὰ ταύτην δὲ ὀφείλω νὰ εἰπω ὀλίγας λέξεις.

Γνωσταί εἶναι αἱ περὶ γλώσσης γνώμαι μου, περὶ τῶν ὁποίων ἐκτενέστερον ἴσως νὰ γράψω εἰς τὸ μέλλον. Κοινὴ δημοτικὴ, πανελληνίος, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατὴ. Κοινὴ εἶναι ἡ τῶν ἐφημερίδων γλώσσα, σταν γράφεται χωρὶς ἀρχαϊσμούς, χωρὶς κομπώδεις φράσεις, χωρὶς ἐξεζητημένας λέξεις, με ἀπλοτήτητα καὶ σαφήνειαν. Με τοιαύτην ὁμιλεῖ καὶ διδάσκει ἡ δημοσιογραφία, ὁ ἄμβων, τὸ δικαστήριον, ἡ πραγματικὴ διδασκαλικὴ ἔδρα, ἡ Βουλὴ, αἱ διάφοροι κρατικαὶ ὑπηρεσίαι με τὰς ἐγκυκλίους καὶ τὰς ἀνακοινώσεις των. Γλώσσα με κολοβομένης καταλήξεις, με ἀφαίρεσιν τῶν τελικῶν ν ἤ σ, δὲν εἶναι γλώσσα, εἶναι ἐξάμβλωμα. Ἄλλὰ εἶπα ὅτι ἄλλοτε θὰ γράψω ἐκτενέστερον. Ἄν ἤλπιζα ὅμως ὅτι θὰ γίνω ἀκοσσοῦς, θὰ συνιστοῦσα νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Ἐρωτόκριτος τὴν χρυσὴν μέσση ὁδὸν, τῆς ὁποίας σηματοφόρος πανελληνίου κύρους εἶναι ὁ πάντων ἡμῶν διδάσκαλος, ὁ συμπολίτης κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις, ὅστις ἐτίμησε καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ φύλλον διὰ μικρὰς συμβολῆς.

Σὰς λέγω δὲ, χωρὶς νὰ ἔχω σκοπὸν νὰ σας λυπήσω, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ πρῶτον φύλλον γλωσσικῶς δὲν ἐπετύχετε. Πολλὰ εἶναι τὸσον τεχνητὰ κωμωμένα, ὥστε κορυάζουν τὸν ἀναγνώστην, ὅσον καὶ ἂν εἶναι διαδὸς τῆς γλωσσικῆς σας κατευθύνσεως. Ὅ, τι εἶναι γραμμένον εἰς δημοτικὸν ἰδίωμα, δικίμων εἶναι τοπικόν, ἀνήκει εἰς ὀρισμένον ἐλληνικὸν γεωγραφικῶς διαμερίσμα, καθὼς ἦσαν αἱ παλαιαὶ διάλεκτοι—τοπικώταται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινὴν διὰ πάντας τοὺς Ἕλληνας ἀττικὴν ἀρχαιοτέραν καὶ νεωτέραν καὶ ὕστερον κοινήν. Τὸ ὕφος λοιπὸν τοῦ Ἐρωτόκριτου εἶναι ὅλος διόλου τεχνητόν, εἶναι δὲ ἄμορον πάσης φυσικότητος, καθόλου ἐπειν. Ὁ Γάμος τοῦ Ραγιά, ὅν, ὡς τοπικὸν κρητικὸν ἰδίωμα καὶ μάλιστα τῆς κεντρικῆς Κρήτης, νομίζω ὅτι δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς πρῶτον γλωσσικὸν Κρητικὸν διηγημάτων, διότι εἶναι φωνογραφικῶς σχεδὸν ἐλλειμμένον ἀπὸ στόμα Κρητικῶν καὶ μάλιστα ἀγραμμάτου ὄλως.

Ἐάν δὲ οἱ ἀποτροπιαζόμενοι τὴν ἀπλὴν κλιθαρεύουσαν ἠθέλον νὰ καλλιεργήσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸ ἔθνος κοινήν δημοτικὴν, πολὺ δύσκολον πρόγραμμα, ἂν ὄχι ἀκτιόρθωτον, μόνον ἀπὸ τὴν κρητικὴν γραμματείαν θὰ τὴν ἐμύρφωσαν με τὸν Ἐρωτόκριτον τοῦ Κορνάρου, με τὸν Στάθην καὶ τὴν Ἐρσφιλήν καὶ τὰλλα Κρητικὰ δράματα, με τὴν Βοσκοπούλλαν, με τὸν Μπουναλήν, καὶ με ὅσα ἄλλα πλουτίζονται ἀπὸ τεσσάρων περίπου αἰῶνων ἡ νεωτέρα ἐλληνικὴ φιλολογία παρὰ Κρητῶν ποιητῶν καὶ λογίων.

Πετῶντι καλάμω, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ πολὺ τετριμμένην φράσιν (φαντάσθητε τὴν ἀηδίαν ἂν τὴν ἐκολόβωνα γράφων τριμμένη), ἔγραψα τάνωτέρω. Δίδεται δὲ ἀφορμὴ εἰς τοὺς ἔχοντας διαθέσιμον χρόνον ζηλωτὰς τῆς δημοτικῆς νὰ τὴν κανονίσωσι κατὰ τὰ μνημονευθέντα κρητικὰ πρότυπα.

Ἐν Χανίοις 11 Σ)βρίου 1924

Πολλὲς φορὲς τοῦ τάκουσα τοῦ μακαρίτη τοῦ παπποῦ μου νὰ διγᾶται ἴντα λοῆς τὸν ἐπάντρεψεν, ὁ Δρούβαλις με τὸ νὰ μὴ κἀνῃ κοπέλια με τὴν πρώτην του γυναῖκα. Δώδεκα χρόνους εἶχενη τὴ Γιαννακροδοπούλλα, γυναῖκα ἀπὸ καλὴ σεργὶ καὶ νοικοκυροπούλλα, τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου, μὴ ὁ Θεὸς

δὲν ἤθελενε νὰ τῶν ἐπέψη παιδιὰ. Κρυφὸ καὶ μὲ τὸ δίκαιο τῶνε. Γάμος χωρὶς παιδιὰ εἶναι μιὰ δουλικὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νοῦς στὸν ἄλλο, κι ἄλλη δροσιὰ. Μὰ κ' ἴντα νὰ κάμουνε. Στοῦ Θεοῦ τοσι δουλιές κανεὶς δὲν καρσιόρει. Ἐπέρναν ὁ καιρὸς, ἐδουλεύγανε, ἐζούσανε ἀπρίκταντοι καὶ γλυκοσαλιόμενοι, μόνο μὲ τὸ μυστικὸ στὴ μοῖρα τῶνε παράπονο πὼς ἦσανε ἄκλεροι.

Ἐκαινοῦνιά τοσι χρόνου; ἦτανε στὴ δόξα τῶν οἱ Γιανίτσαροι. Κ' ἐμᾶς ἡ ἐπαρχία μας εἶχενε πολλοὺς. Περίτου ἡ ἀμπαδιὰ. Ὁ Μανέτας, ὁ Χούμελις, τοῦ Τσιβιτζῆ ὁ κύρις κ' ἄλλοι κ' ἄλλοι ἦσανε τσιράκια τοῦ φοβεροῦ Ἀγοιγιολίδη τοῦ μεσαρίτη κ' ἦσανε ὁ τρόμος Τιμαροῦ. Ἐπαδὶ ὁμως στὸ χωριὸ μας ἐκαθούντανε πολλοὶ ἀγάδες, καὶ θυμᾶσαι βέβαια τὰ κονάκια τῶνε, καὶ τὸ ἰδιοκτησιές τῶνε μι λίγοι χριστιανοὶ καὶ σαφῆ τσιτάριδες καὶ φαρμέγοι. Ἐτσά ἴτονε κ' ὁ παπποῦς μου. Ὁ κύρις του ἦρθεν ἀπὸ τὴν Ἀνόπολι τῷ Σρακιῷ, ἐκατάκατσεν ἐπαδὶ δουλειῆς τῶν ἀγάδων κ' ἀγάγι γάλι ἐτοπόλιασενε ἀπόρρασενε πραγματούκι, ἐβαλενε, ὡς λέει ὁ λόγος, προζύμι καὶ μὲ τὸν ἀποθαμιόν του ὁ γυιὸς ποῦ ἀτόμεινενε στοῦ Γερεκάρη, γιατί οἱ ἄλλοι δώκανε μερὲ τῶνε. Ἄλλος στὴ Σάμον, ἄλλος στοῦ Κουχλιάντασι, ἄλλος στὴν Πύλι, ἄλλος στοῦ Μυριῖ, ὁ γυιὸς ποῦ ἀτόμεινε, γιατί λὲς, ἐγινε νοικοκύρις.

ἴντα λέγαμενε διὰ γιὰ τὸ ἀγάδες τοῦ χωριοῦ μας. Αὐτοὶ τῶνε σ' ἐντροπῆς τῶνε νι κόβγη τῶν ἀμπαδιώτω ἡ μαχίρα ἐκεὶ πούφτανεν τὸ τόπι τῶν κ' μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν ἐπέρναν ἡ μοιριά τῶν τοσι χωριανοὺς Ρωμαίους κ' ἐπι ἦσανε πλεὶ ἦσγχοι ἀπὸ κανένα ἄλλο τῷ Κρήτης μέρως. Οἱ ἀγάδες πάλι ἐπαδὶ ἦσανε ἡμερώτεροι. Τοῦρκοι ἴσανε δὲν σου λέγω, κι ἀνάθεμα τὸν καλύτερο κανουε τοσι καιροῦς, μὲ ὡς κ' ἂν εἶναι εἶχανε φάρκι. Ἀπὸ οὐλοῦς τοῦ χωριοῦ τὸ ἀγάδες ὁ πλεὶ ἡ πλοῦσιος, κ' ὁ πλεὶ ἡ σημαντικὸς ἦτονε ὁ Δρούβαλις. Ἦτονε σιν νι ποῦμεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἄλλων ὅτι ἤθελεν ἐκάναν οἱ ἄλλοι. Οἱ Τοῦρκοι τὸ ἔχουν αὐτὸ τὸ χάρισμα, ὁ κατώτερος σέβεται τὸν ἀνώτερόν του.

τοσι τῶν τοῦ Δρούβαλι τὰ πράματα ἐκράθεινε ὁ παπποῦς μου. Μιὰν ἡμέρα τοῦ μηνᾶ νὰ πῆγ νι τοῦ πῆ στὸ κονάκι. Πηγαίνει ὁ παπποῦς μου καὶ σιν ἐκατσενε τοῦ λέει ὁ Ἀγάς:

—«Νικολῆ, τὸ Σάββατο, ἀπὸ μῆς ἐρχεται ἐγὼ δυὸ τρεῖς ἀγάδες καλεσμένους καὶ θι κίμωμενε φόνερα. Μι δὲν τσιράζει στὸ κονάκι γιατί ἴναι τὰ χαρέμια μόνον θάρθωμενε στὸ σπίτι σου. Λοιπὸς νὰ πᾶς στὸ μύλο ν' ἀλέσης στάρι πληθιερὸ καὶ νὰ κάμης ψωμί καθ' ἑξῆς, κουλούρα καὶ ξεροτριφτὸ πᾶσιμάκι, νι σφίξης καὶ τὸ μαρτῆ γιὰ νι περάσωμεν καλύτερα».

—«Μὲ τοὶ χαρὲς σου ἀγά», εἶπεν ὁ παπποῦς μου κ' ἐφηνε νὰ πᾶν νὰ ἐτοιμάξῃ. Ἀλλὰ μῆκενε κρυφὸς ἀέρας στὶ σκόδια του. Ἐφοβήθηκενε, γιατί ἴτονε φανήοις, πὼς θι ἴτονε χαλάση. Κι ἤθελενε τάχα γλέντι καὶ μέσα στὸ μεθύσι νι τοῦ παίξῃ μιαν πιστολιὲ κ' ὕστερα νι δικαιολογᾶται πὼς τὸ κάμενε στὸ κρασί. Μι ἴντα θελα κάμῃ; Πράμα. Ἐκαμεν ὅσα τοῦ παρῆγειλεν ἀγάς καὶ τὸ Σάββατον ἀργὶ τοσι τρεῖς ποθὲς νὰ σου τὸ Δρούβαλι μὲ ἄλλους δυὸ στὸ σπίτι τοῦ παπποῦ μου.

Καλησπέρα Νικολῆ, καλὸς τὸν ἀγά, ἦσαν οἱ πρῶτες τῶνε λέξεις κ' ὕστερα ἐκάτσενε Ἀπῆς ἦτιανε τὴν ὀκλή βγάνει ὁ Δρούβαλις μιὰ μπιστόλα καὶ παίξει μι ἀπὸ τὸ παραθύρι, ὕστερα καὶ τὴν ἄλλη, ὕστερα καὶ τὸ μορτσιονίγιο. Ἐκαρδιοκτυποῦσεν ὁ παπποῦς μου μι ἔκανε καὶ καρτέτι. Ὁ,τι

εἶνε γραμμένο, δὲν ξεγράφεται, ἐλογάριαζενε καὶ ἐτοίμαζε τὸ τραπέζι γιὰ τὸ ἀγάδες. Σὲ λιγάκι κάνει τὸ νόημα νοῦς Τοῦρκοῦ, ἀπὸ τὸν εἶχενε σὰν ὑπασιπστή καὶ σιμῶνει γυρίζει μὲρὸς στὴ μέση του τὴν παλάσκα, βγάνει τρία φυσέκια, δίδει τοῦτα κ' ὕστερα τοῦ λέει:

—«Πάρε αὐτὰ καὶ ἄμε τὸ ἕνα τοῦ Παπᾶ-Γιάννη καὶ νὰ τοῦ πῆς πὼς τονε χαιρετῶ καὶ νὰ πᾶρῃ κείνα ποῦ βλογᾶ νάρθη στὸ σπίτι τοῦ Νικολῆ τοῦ τριτάρη μου ἄλλο νι πᾶς στοῦ Μαρκοδασκάλου νὰ τοῦ τ' ἀφήσης καὶ νὰ τοῦ πῆς χαιρετίσματα καὶ νὰ πᾶρῃ τὴν κόρη του τὴν Κατερίνη νάρθη στοῦ Νικολῆ καὶ ἄλλο νὰ δώσης τοῦ Μπόλη καὶ νὰ τοῦ πῆς πὼς τὸν ἐθέλει ἀγάς σὲ μισὴ ὥρα.»

Δὲν ἐμπόρεινε κίανεις νι καταλάβῃ ἴντα ἴχενε στὸ νοῦν του ὁ Δρούβαλις, κ' ἀνημέριανε σὰν τοσι σφαιμένους νὰ ἴδουν τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐπῆγεν ὁ χαρμπεντάρης τοσι καλεσμένους ἐσήκωσέ τοσι γιατί ἐκοιμώντανε ἐκαμε τὴν παραγγελιά, ἐδωκεν ἀπὸ ἴνα φυσέκι καὶ ἐγιάγηρενε. Σὲ μιαουλι ὥρα νὰ τοσι καὶ φτάνουνε, ὡς ἐδιάταξεν ὁ ἀγάς. Αὐτὸς ἐτρωεν κ' ἐπίνενε. Σὰν ἦρθανε σηκώνεται καὶ λέει τοῦ Παπᾶ-Γιάννη:

—«Ἐτοίμασε τὰ κιτάπια καὶ τὰ ρούχα ἂν ὦ βάνεις καὶ βλογᾶς.» Ὑστερα τοῦ Μαρκοδασκάλου: «φέρε καὶ τουλόγου σου κοντὰ τὴν Κατερίνη». «Ἐλα καὶ σὺ Νικολῆ, ἔλα καὶ σὺ Μπόλη νι γίνης κοιμπάρης». Οὐλοῦς ἐκράθεινε τρομόρα, ἀλλὰ περισσότερο τὴ γυναῖκα τοῦ Νικολῆ, τὴ Γιαννακουδοπούλα, γιατί βλέπανε παράξενα πράματα. Ἀλλὰ ποιὸς ἀποκότανε νὰ μιλήσῃ; Γερά γερά, λέει ὁ Δρούβαλις τοῦ Παπᾶ-Γιάννη, ἐμπᾶτε στ' ἀπὸ μέσα σπίτι καὶ κάμετε τὴ βλόση. Ἐμπήκανε πραγματικῶς ἀπὸ μέσα ἐβαλεν ὁ Παπᾶς ἐδλογητὸ καὶ ἐκαμενε κανονικὰ τὴ στεφάνωση. Σὰν ἐτελείωσε βγάνει μέσα ἀπὸ τὴ φέρμελι του ὁ ἀγάς μιὰ χρυσὴ κλωστή ποῦ ἴχενε περασμένους πέντε παλαιοὺς μαμουντιέδες καὶ τοσι κορεμᾶ χάρισμα στὸ στεφάνι τῷ νύφης κ' ἀπὸ ἕνα μαμουντιέ οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι.

Ὑστερα καθίζει καὶ λέει στὴν πρώτη γυναῖκα τοῦ παπποῦ μου:

—«Ἐοῦ θι μένης στὸ σπίτι τοῦ Νικολῆ νὰ δουλεύῃς καὶ νὰ τρῶς ἕνα κομματί ψωμί, μὰ γυναῖκά τῶν πλειὸ δὲ θὰ ἴσαι. Κ' ἐσένα Νικολῆ, γυναῖκά σου θὰναι ἡ Κατερίνη. Βαλλαχί, μπαλλαχί κ' ἀκούσω πὼς ἐξανακοιμήθηκες μὲ τὴ Γιαννακουδοπούλα θὰ μὲ βγάλῃς ἀπὸ ἴνα φυσέκι».

Ἐκατσεν ὕστερα οὐλοὶ καὶ ἐφαγαν καὶ ἦπιαν τὰ καλορίζικα σὰν νὰ ἴτονε ὁ γάμος γινωμένος μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ στοάτα. Κι ὕστερα ἀπὸ νὰ χρόνο ἀπόθανεν ἡ κακομοιρά ἡ Γιαννακουδοπούλα, κ' ἡ Κατερίνη τοῦ Μαρκοδασκάλου ἐγέννησε τὸν κύρι μου τὸν Ἀντωνιό. Κ' ἐπειτα στὴν σειρὴν τὸ Δημητράκι, δυὸ κοπελιές κ' ἀποθάνανε, τὸν πατέρα σου καὶ τὸ Μανωλιὸ τὸν μπάρομπα μας. Δὲν ἦτονε κανονικὸς ὁ δεύτερος γάμος τοῦ παπποῦ μας μὰ τὸν ἐδλόγησεν ὁ Θεός. Παιδί του ζῆ ἕνα, ὁ πατέρας σου, μὰ ἴγγονια καὶ δισέγγονα θ' ἄμεστανε πλεὶ παρὰ ἐκατὸ καὶ ἰδιοκτησιές κρατοῦμενε νοῦς μι κροῦ χωριοῦ. Δόξα νᾶξῃ τοῦ Θεοῦ τ' ὄνομα.

ΟΙ "ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΜΙΑΣ ΒΡΑΔΥΑΣ,"

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗΝ ΕΙΚΟΝΑ)

ΟΙ ΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΙ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

*Μιά φωνή.*

Σωρός μπροστά σου  
κίτρινα φύλλα,  
γύρω, μακρὰ σου,  
τάφου σαπίλα.  
Στὰ γκρίζα βάζα  
στερνὰ λουλούδια :  
μαβιά μαράζα  
βουβὰ τραγούδια.  
Ἄργο στὰ χέρια  
τὸ θεῖο κοντύλι,  
τὰ καλοκαίρια  
σβυσμένοι θύλοι.  
Στεγνὸ μεθύσι  
τὰ μάτια νιάτα,  
μιὰ νεκροβρύση  
σ' ἀνανιη στοάτα.  
Μονάχα ἡ Δήθη  
λύτρωση ἀπ' τ' ἄδεια,  
στὰ νύχτια βύθη  
αὐγῆς μαγνάδια.  
Φάρος ἐλπίδας  
τῆς ἔρημης βάρκας  
—μάτια Λαΐδας—  
τὸ Φῶς τῆς σάρκας !

*Τὸ σμάρι τῶν ἡδονῶν (ὅλες μαζί).*

Ἄγνώστων μάννες  
γλεντιῶν μαβλίστρες,  
γλυκειῆς τσιγγάνες  
καμηῶν μεθύστρες,  
(Ποτάμι γάβρο

ζεστῶν ζεφύρων.  
Σὲ σμάλτο μάβρο  
λάμπη σαπφείρων.  
Σὲ σκοῦρες στόφρες  
πράσινες μπίλλιες,  
σταφύλια κόφες,  
κρασι μποτίλιες.)  
Σὰ λυτοκόμες  
γυμνὲς χορεύτρες  
κ' ἴδιες Σαλώμες  
χαρογητεύτρες :  
στὰ γόνατά σου  
γερμένες—νά μας !  
Ἵλα δικά σου  
τὰ ὠραῖα κορμιά μας.  
Ζωῆς κροντήρι :  
πλούσια φαλέρνα,  
Νὰ τὸ ποτήρι  
Ἵγουρε κέρνα !

*Τὰ χαρτιά.*

Σὲ πένθους μπόχα  
χαρᾶς κοπέλλα  
γελάει στή τσόχα  
ὁ φάντης ἔλα.  
—Ἄχνης ὀδύνης  
αἰῶνιοι τάφοι—  
θάμα γαλήνης  
δὲς τὸ χρυσάφι !  
Φεῖδι, γυρᾶβει  
φακίρη χέρι,  
ποὺ νὰ γητέβει  
μὲ τέχνη ξέρει.

*Ἡ γυναῖκα.*

Σὲ τρόμου φόντα  
χαμῶν ἀγκοῦσα,  
νὰ ! ἢ Τζοκόντα  
σφίγγα γελοῦσα.  
Στὸ λάγνο στήθος  
—πόθου καμίνι—  
ἡμερῶν πλήθος  
γλιστράει ρουμπίνι.  
Ἰῶν πόνων μέλι :  
τὰ κυπαρίσσια,  
ποιὸς δὲ σὰς θέλει  
κορμιῶν μεθύσια;

*Τὰ ποιά.*

Ἡλιος στὰ νέφη  
μὲ ἀφρών στεφάνια,  
γλυκὰ σοῦ γνέφει  
ξανθιά σαμπάνια  
Ἄστέρια μύρια  
στὴ νύχτα σκίρτα !  
—χαρᾶς ντελίρια—  
λικέρια, σπίρτα.  
Λυγμῶν ποτάμια,  
νεκρῶν ἀηδόνια,  
ὄλα στὴ λάμια  
θολὴ λησιμόνια.

*Ἡ ἀπόκρυφε; ἀπόλαυσε.*

Στερνὸ χαγιάτι  
τῆς ἔρμης νιότης,  
τὸ φωτομάτι  
μιᾶς ἐκφυλότης.  
Σπασμοί, τρεμοῦλες,  
λαχτάρεις, ὕπνοι,  
Ζωῆς αὐγοῦλες,  
Θανάτου δειλνοί.

Καημοί, μπροστά σας  
καὶ μεῖς μιὰ γόπα·  
—Τὰ ὀνόματά σας ;  
—μυστήριον· σόπα !

*Τὸ σμάρι τῶν ἡδονῶν (ὅλες μαζί.)*

Ἄγνωστων μάννες  
γλεντιῶν μαβλίστρες,  
γλυκειῆς τσιγγάνες  
καημῶν μεθύστρες.  
Χαρτιὰ, κοπέλλες,  
κρασιὰ, λαγνεῖτες.  
ὀργίων κορδέλλες  
παθῶν θυσιῆς :  
Σὲ δίψας λάβρα  
νερὰ πλημμύρα,  
κρουμένη ἀνάβρα  
Πίστης στὴ Μοῖρα !

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Α ΠΟ ΤΗΝ ΤΡ.ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΕΚΡΗΣ ΑΔΕΡΦΗΣ

Μέσα στοὺς θριάμβους ποῦ σοῦ στήνει ὁ Χάρος,  
εἶμαι ἄγῳ ἢ ἀξέχαστη ἢ νεκρὴ ἀδερφή,  
μιᾶς γλυκειᾶς ἀνάμνησης γκρεμισμένος φάρος,  
πάρωρο τριαντάφυλλο σὲ μαβιὰ κορφή.

Καλωσύνης σύμβολο στῆς Ζωῆς τοὺς δρόμους  
ἔσπερνα μιὰν ἀνοιξὴ γύρω σου πλατειά,  
καὶ σὲ κάτι ἀνώφελους τῶν πελάγων τρόμους  
ἄρραξα τῆς βάρκας σου τὰ δειλὰ κουπιὰ.

Κι' ἄφοβα, μεσ' τὴ φοιχτὴ τῶν ἀνέμων δίνη,  
σάμπως τὸν καλύτερο καπετάνιο ἐγὼ,  
σ' ἔφερνα σ' ἀπάνεμου λιμανιοῦ γαλήνη  
κι ἄραξα τὴ βάρκα σου σὲ γιὰλὸ ρηχὸ.

Μὰ ἦρθε ὁ Χάρος ἄξαφνα ρήγας μακελλάρης  
καὶ με' μιᾶς μοῦ κούρσεψε τὴ λευκὴ ζωὴ,  
π' ἀπ' τοὺς μάταιους ἡμεροὺς ἀπολησμονιάρης  
φέβγεις μου τὴ θύμησιν ἀδερφε' κ' ἐσὺ.

Ὅμως μέσ' τ' ἀνίδεια τῆς Ζωῆς ποῦ τρέχεις  
πεταλούδα νείροντας κάπιους θησαυροὺς,  
κάποτε στὰ στήθια σου δὲ θαρρεῖς πὼς ἔχεις  
ἐνικανοποίητους θλιβεροὺς καημοὺς;

Γύρνα τότε στ' ἄστρο μου ποῦ στὸ βράδυ λάμπει,  
δάκρυ πιροστάλαχτο ἀμεθύστου ὄχρου,  
κι ὀδηγήτρα ἢ λάμψη του στὴ ψυχὴ σου θάμπει,  
νὰ φωτίσει ἀγνάντια σου τ' ἄκρη ἐνὸς γροεμοῦ.

Φέβγοντας μιὰν ἄβυσσο τότε θὰ γυρίσεις  
στὰ παλιὰ λημέρια σου πιδ σκεπτικιστῆς,  
γιὰ νὰ δεῖς νὰ πέφτουνε οἱ καημοὶ τῆς δύσης  
γύρω ἀπὸ τὰ εἰδῶλα μιᾶς νεκρῆς Ζωῆς.

Καὶ τὴ στρατά ποῦ ἔχασες θὰ ξανάβρεις πάλι,  
πάνω ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα βασιλιᾶς σοφός,  
νὰ σὲ βρεῖ στ' Ἄχέροντα τὸ στεγνὸ κανάλι  
μοναχὰ τοῦ Ὀνειροῦ σου τὸ γαλήνιο φῶς!

### ΤΑ ΙΔΙΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΕ ΝΕΟΥΣ ΡΥΘΜΟΥΣ (3)

Τ' ἀέρι τ' ἀπογεύματος  
νοσταλγικ' ἀναδέβει  
τ' ἀστάχια, κοριτοίστικα μαλλιά,  
καὶ μένα πάλι τ' ἄσωστο τ' Ὀνειρο μὲ χαϊδέβει  
καθὼς ἀφρὸς πιροχάρου ἔρημν ἀκρογαλιᾶ.

Καὶ νὰ ἡ Ζωὴ ποῦ σκότωσα  
σπαρμένη ἀχνὴ στὶς στρατές — —  
μάταια πᾶν ἢ Σκέψεις κι οἱ θυμοί:  
ἢ μέρες ποῦ περάσανε παντοτεινὰ φεβγάτες,  
τ' ἀνώφελου κι ἡ γνώση μου ἢ στερνὴ.

Τι κι ἂν φτερώνει μέσα μου  
μιὰ δύναμη περίσσα,  
νὰ ξαναβρῶ ἀδιαφέντεφτο  
τὸν σκόρπιο θησαυρὸ,  
τώρα τ' ἀπὸ μοιρογράφο μπρὸς τὴ φριχτὴ μου λύσσα,  
ἴδιο, γρανίτη ἀπόγκρεμνου, ἐμπόδιο σκοτεινὸ!

ΚΩΣΤΗ ΧΡΥΣΑΚΙ

Σ Ο Ν Ε Τ Τ Α

ΚΟΥΛΑΣ ΤΣΟΥΓΓΟΥ

Π Ε Ζ Ο Τ Ρ Α Γ Ο Υ Δ Α

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ



## ΣΕ ΜΙΑ ΖΩΓΡΑΦΟ

Βαθειοῦ σὲ λούει σκιανοῦ δροσιὰ καὶ χάρι.  
 Στὸν Τερσανᾶ ἔπο κάτω καθισμένη  
 μὲ τῶνα ἄνω στᾶλλο τὸ ποδάρι  
 σ' ἓνα χαρτὶ ἄπάνω σαι σκυμμένη,  
 ἀφίνοντας τοῦ μολυβιοῦ τ' ἀχνάρι  
 μὲς στὸ χαρτὶ, ἀργὰ ποῦ σφιχτοδέγει  
 μιὰ προμετώπη τοῦ σκολειοῦ.—Καμάρι  
 μοναχικὸ— Μιὰ χρυσοκαπνισμένη  
 πόρπη λαμποκοπᾷ στ' ἀφροῦτα στήθια.  
 Μὰ ἡ ψευτιά δὲν πνίγει τὴν ἀλήθεια.  
 Τὰ στήθη σου σὲ κάθε νιοῦ τὰ μάδια  
 παιχνιδιαστὰ ἀστροφέγγουνε διαμάντια.  
 Μιὰ ζωγραφιά πανώρη σ' ἄν καὶ σένα  
 σὲ στίχους τὴ ζωγράφισε μιὰν πέννα.

## Ξ Η Μ Ε Ρ Ω Μ Α

Ἄκομη νύχτα. Ἄλυχτοῦν γανγίζουνε οἱ σκύλοι.  
 Σὲ λίγο φτάνομε χωριὸ. Ὁ αὐγερινὸς προβαίνει  
 πὶς' ἀπ' τὴ θάχνη μοιάζοντας ἔξωτικὸ σφεντύλι  
 χιλιάδες λάμπεις σμίγοντας—χρυσὲς κλωστὲς—π' ὑφαίνει  
 τὸ πὶδ λαμπρότατ' ἄστρο μας. Πῶς τρέμουνε τὰ χεῖλη  
 μὲ τό ἀποῖ τοῦ προωγιοῦ, καθὼς ἀπ' τὴ στρωμένη  
 μ' ὀλάσπρο χιόνι κορυφὴ φυσᾷ. Καὶ τὸ τριφύλλι  
 βαστᾷ κλειστὰ τὰ φύλλά του· στὰ φύλλά του κλεισμένη,  
 γιὰ νὰ τὴ δείξη τοῦ ἡλιοῦ ἓνα διαμάντι δρόσο.  
 Ὁ αὐγερινὸς μεσουρανεὶ καὶ νὰ ἡ αὐγὴ χαράζει  
 τὰ μουσκεμένα του φτερά κάθε πουλι τινάζει  
 κα' ἀρχίζει τὸ τραγοῦδι του. Νὰ ἠμπόρουν νὰ γεμώσω  
 τὴν πίκρ' ἀνθρώπινης ζωῆς μὲ κάποιες τέθειες νότες!  
 Ὡ κάλλη μάγια τῆς αὐγῆς, γλυκὲς χαρὲς μου προῶτες.

## ΧΩΡΙΑΤΟΠΟΥΛΑ

Στάθηκες και προσπέρασα στο δρόμο,  
πού δλάνθιστον—άνθους, κλαδιά, χορτάρια—  
γέμισεν ή αύγή μαργαριτάρια,  
λιγνή χωριατοπούλα. Είς τόν ὄμο  
ὄρθην ὑδρία ἔκράτεις και με τρόμο  
χαμοβλεπούσα χαιρετᾶς. Καμάρια,  
κι ὦ χάρες! πού παιδιὰ τὰ παληκάρια  
τρελαίνετε· δὲν θὰ μπορέσειτ' ὅμως,  
και κάτω νὰ κρυφτεῖτ' ἀπ' τὸ φουστάνι  
με τὴν ποδιά. τὸ πράσινο τζεμπέρι,  
τὸ σταυρωτὸ μποξὰ και τὸ στιβάνι.  
Γιὰ σὲ λιγνή σκοτώνονται κι οἱ γέροι.  
Ἄμε νερὸ στὸ σπῆτι νὰ χορτάσουν  
π' ὅσοι σὲ δοῦν θὰ θέλαν νὰ διψᾶσουν.

## ΦΩΤΟΛΟΥΣΜΑ

Μοῦ ξύπνησες γλυκύτατη συμπόνια,  
Ποῦ εἶδα σε νὰ στέκης μιὰ στιγμοῦλα  
στοῦ τρισεγάλου ἔρωτα παιδοῦλα,  
τὸ φέγγος. Εἰς ἀνώφελον ἀγῶνα  
ἐρρίχτηκες, μὰ μπερδεψε στα βροῦλα  
τοῦ βούρκου αὐτοῦ τοῦ κόσμου ὁ χιτῶνας  
ἀρχαϊκὸς πού φόρειες. Στὸν πυλῶνα  
Παιδιάτικης χαρᾶς—καθὼς νυφοῦλα—  
ἐστάθηκες ὅταν περνοῦσε Κεῖνος·  
Τὸν εἶδες και σὲ λούσανε τὰ ρίγη  
μιᾶς ἐκστασης ἀνείπωτης, κι ὡς κρῖνος  
τοῦ γέλοιου μισανοίχτ' ἡ μυροδόχη.  
Ἄκτιν' ἀπ' τὴν αύγή μὴν ἦταν; ὄχι.  
Μὰ χαρὰ π' ἐκλεκτοὶ νοιώθουν και λίγοι.

ΧΑΝΙΑ 1919

## ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΑ

Σκλάβο σου εἶμαι. Και τῆς σκλαβιάς μου τὰ δεσμὰ, σφιχτὰ τὰ κρα-  
τάει ἄλυτα τὸ χαμόγελο σου. Δέσε με ἀκόμη σφιχτότερα στὴ λάμψη τοῦ  
γέλιου σου, κι ἄς εἶναι περήφανο τὸ γέλιο σου τὸ σκληρὸ. Τότε νιώθω τὰ  
δεσμὰ μου νὰ με σφίγγουν πονεμένα. Γι' αὐτὸ ἂν δὲν εἶναι νὰ νιώσω ἀπὸ  
σένα τὴ χαρὰ, κάνε νὰ νιώσω τὸν πόνο τὸν ψυχοκράτη. Τὸν πόνο τὸ με-  
γάλο ἐκπορθητῆ. Ἄν δὲν εἶναι νὰ νιώσω ἀπὸ σένα τὴ χαρὰ τὴν ἀγνιαστή,  
κάνε νὰ βασανίζομαι στὰ στεναχωρα δεσμὰ πού λάμπουν και σκοτεινιάζουν  
στὸ γέλιο σου. Ἐὶ γέλιο σου πόσο εἶναι σκληρὸ, τὸ γέλιο σου τὸ περήφανο!

≡ o ≡

Εἶδα στὴ χειρονομία σου τὴ φλογερὴ προσπάθεια νὰ συντρίψεις και  
σοῦ πρόσφερα χαμογελῶντας τὴ ζωὴ μου τὴν εὐκολοσύνηφιτη. Μὲ μέθυσε  
ἡ δύναμή σου. Ἡ ψυχὴ σου καίγεται κι ὅμως δὲ θὰ μιλήσεις. Στὸ στόμα  
σου λάμπει ἡ ἀπόφαση και στὰ παντοδύναμα μάτια σου παίξει ἡ ἀστραπή.  
Μὲ κοιτάξεις ἀπ' τὸ ὕψος σου σαν ἓνα κάτι πού γιὰ νὰ μὴν τὸ λατρέψεις  
θέλεις νὰ το συντρίψεις.  
Κ' ἐγὼ πού ἀγκαλιάζω τὰ γόνατά σου, ποτὲ δὲ θάθελα νὰ γαληθῶ  
περσότερο ἀπὸ Σένα.

≡ o ≡

Θέλω νὰ σοῦ πῶ λόγια μυστικὴ, λόγια ἀγάπης, μὰ φοβᾶμαι μὴ και  
σβύσω τὴ σκληρόδα τοῦ γέλιου σου, μὴ και νιώσω τὰ χέρια σου νὰ τρέμουν  
μὲς στὶ δικά μου. Ξαίρω τὰ λόγια πού θὰ σ' ἔκαναν νὰ λιγύσεις ὅπως λιγᾶει  
τὸ ἀτσάλι πού βροῖσκει τὸ σίδερο, νὰ πέσεις ὅπως πέφτει ὁ ἥλιος στὰ βου-  
νὰ τὸ δειλινὸ. Μὰ πού θάταν τότες ἡ δύναμή σου; Ξαίρω τὰ λόγια πού θὲ  
σὲ κοίμιζαν ἀρνὶ και κείνα πού φονιά θὰ σὲ ξυτνοῦσαν. Μὰ πού θάταν  
τότες ἡ ἄγρια γοητεία σου;

≡ o ≡

Ἡ θέση μου εἶναι ἐδῶ στὰ πόδια σου. Ἡ ταπεινώσή μου σὲ κάνει  
πότερο περήφανο στὰ μάτια μου.

Ἢταν τὶ χέρια σου με σηκώνουν ὡς τὸ ὕψος τῆς ἀγκαλιάς σου, ὡ χα-  
ρὰ ἀνεκλάλητη τὴ στιγμὴ πού τὰ χεῖλη σου ἀρνοιοῦνται τὰ δικά μου! Ἢ-  
φυγες χωρὶς κᾶν νὰ με φιλήσεις. Κι ὅμως γύρισες πίσω. Ἢ! τὰ δεσμὰ μου,  
πὼς τὰ ἐνωσα τὰ δεσμὰ μου ὅταν τὸ κορμί μου πῆγε νὰ σπάσει στὰ σιδε-  
ρένια σου μπράτσα . . .

≡ o ≡

Λατρεύω τὰ δεσμὰ μου, ὅπως λατρεύω τὸ φῶς τῶν ματιῶν μου πού  
με κρατᾶει σκλάβο με κάθε ὁμορφιᾶ. Ὢπως λατρεύω τὸ αἷμα μου πού δέ-  
νει τὴ ζωὴ μου σ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

Μὴ Ἔσένα, Ἔσένα σὲ λατρεύω ὅπως δὲ λάτρεψα, ὅπως δὲ θὰ λατρέ-

ψο. Είναι ευτυχία μου να πονώ. Όποιος δὲν πόνεσε ὡς τὸ ἄλυτο, δὲ γνώ-  
ρισε τῆς χαρᾶς τὸ ὕψος. Κάνε με νὰ πονῶ, γιὰ νὰ νιώθω τὴ χαρὰ καὶ στὸ  
παραμικρότερο ἀγαπημένο σου βλέμμα.

≡ o ≡

Τὰ πόδια μου φτερωμένα γιὰ τὸ δρόμο ποὺ σὲ Σένα με φέρνει....

Τὰ χέρια μου ταλαντεύονται μὲς στὶς αὐγὲς σὰ δυὸ κλαριὰ ἀνθισμένα  
ποὺ ὁ πόθος ὁ ἀνυπόμονος τὰ κάνει νὰ μὴ σκέφτονται πὺς πίσω ἀφ' τὸ λαμ-  
πρόχρωμο καρπὸ ἢ γύμνια εἶναι ἀναπόφευκτη, ὅπως πίσω ἀπὸ ἕνα ἥλιο  
φλογερὸ ἢ θύελλα ὑπομονεύει. Τὸ αἷμα μου κυλάει πρὸς τὸ δρόμο σου. Εἶ-  
ναι τὸ μόνο. Εἶναι ἡ δύναμη ἢ μεγάλη ποὺ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰλλάξει τὴν  
ὄρμη της.

Οἱ ἄφροὶ παιχνιδίζουν, τὰ λουλούδια λούζονται, οἱ ἀνταύγειες οἱ πο-  
λύφωτες ταξιδεύουν στὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν σου ποταμῆ. Μὰ τὸ ρέμα  
σου κυλάει στὸ βαθὺ σκολό του. Κ' εἶναι ὁ σκολὸς σου ἕνα φιλι, ἕνα ἀγ-  
κάλιασμα χαμοῦ πρὸς τὴ δύναμη τοῦ ὠκεανοῦ.

≡ o ≡

Ίσκιωσες τὶς μέρες μου καὶ φώτισες μου τὶς νύχτες. Πότισες με νε-  
χτὰρι τῆς ὥρες μου καὶ ὕψωσες τὴν ψυχὴ σου τόσο ψηλὰ στὶς λαμπερόχρω-  
μες φτεροῦγες τῆς ἀγάπης σου, ποὺ ξέχασα ὀλότελα ποῦ ζοῦσα, ποῦ βρι-  
σκόμουνα πρὶν σὲ γνωρίσω.

Δὲν ξαίρεις πόσο μπορεῖ νὰ σ'ἀγαπῶ. Ἄκουσε μόνο πὺς δὲν σ'ἀγαπῶ  
οὔτε γιὰ τὴν ὁμορφιά σου, οὔτε γιὰ τὴ δόξα σου. Κεῖνο ποὺ ἀγαπῶ φαίνε-  
ται τόσο λίγο! Μὴ μόνο λάμψη εἶναι στὸ σκοτάδι τῶν ματιῶν σου, αὐτὴ  
φώτισε τὴν ψυχὴ μου. Κεῖνο ποὺ ἀγαπῶ φαίνεται τόσο λίγο! Κάτι σμιξι-  
ματα φουδιῶν, εἶναι κάτι χαρακίς βαθεῖες στὸ μέτωπο καὶ κάτι νεῦρα ποὺ  
ἀσχημίζουν τὸ χέρι σου, αὐτὰ με δένουν ἀκριβέ μου.

≡ o ≡

Νύχτες ἀργοκυλίστρες, φεγγερὲς ποὺ περάσατε σὰ φλογισμένα σύννεφα  
εὐωδιασμένα στῆς ἀγάπης τὶς ἀνάσες!

Νύχτες σιωπηρὲς ποὺ μόνο τὰ μύτια μισόκλειστα, τὰ χεῖλια ἐνωμένα  
σὰς ἐνωθῆν σὰν ἀπαλὰ περάσματα ὄνειρων μαγεμένων.

Νύχτες θάματα τῆς ζωῆς, ἀνονειρευτα, πὺς με κρατάει ἢ θύμησή  
σας στὴ ζωὴ ναοκωμένη καὶ στ' ὄνειρο ξύπνια. Νύχτες ἀργοκυλίστρες, φεγ-  
γερὲς δὲν ξαίρω ἂν ξαναδιαβεῖτε με τὴν ὑπέροχη ὁμορφάδα σας ἀφ' τῆ  
ζωῆ μου, ἢ ψυχὴ μου σὰς ἐχαίρησε σὰν σβυσμένα ἄστρα!...

Βόλος

## ΤΑ ΔΥΟ ΑΚΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Χαρωπὸ μωρὸ στὴ κούνια  
ἢ Γιαγιά του τὸ προσέχει  
Κι' ὁ Παπποῦ; στὰ γόνατά του  
ἐγγονάκι τρέλλα ἔχει.

Μὲ χαμόγεια, μὲ χάρδια  
καὶ περιποιήσεις;  
γέροι καὶ μωρὰ περνοῦναι  
δίχως; ζήλεια κι' ἀπατιήσεις;

Τρουφερὰ καὶ στοργικὰ  
ὄλο φλυαροῦναι  
καὶ μ' ἀγάπη ἄδολη  
παίζουν καὶ γελοῦνε.

Θεῖα παραδείσια  
εὐτυχία δοκιμάζουν  
ζωῆ; ποῦ σιγοσβύνουνε  
μ' ἄλλες ποῦ γλυκοχαράζουν.

Δένδρα γέρινα ποῦ γέρνουν  
στὰ καινούρια βλασταρούδια  
κύτταγμα κείνων ποῦ φεύγουν  
στὰ ἐρχόμεν' ἀγγελούδια.

Τῆς στερνῆς τῶν δυνάμεως  
τὰ γεράματα ξοδεύουν  
στὰ μωρὰ ποῦ σπαρταροῦν  
καὶ ζωὴ γυρεύουν.

Τὰ χιόνια λυώνουν τοῦ χειμῶνα.  
καὶ δροσοποτίζουν  
τὰ μπουμπούκια τσ' ἀνοιξης  
ποῦ γλυκοροδίζουν.

Τί περίεργο τὰ ἄκρα τῆς ζωῆς  
νὰ ἀγαπιῶνται  
καὶ μὲ γλυκοκώτταγμα  
ν' ἀποχαιρετιοῦνται !..

Καὶ ὁ Ἥλιος τὴν αὐγὴν  
μὲ τὸ πλεῖδ γλυκῶ του βλέμμα,  
στρέφει καὶ τὴ Δύση πρώτη  
χαρωπὰ καλημερίζει,  
Κι' ὅταν πάλι βασιλεύῃ  
μὲ τ' ὀλόχρυσό του στέμμα  
τὴν Ἀνατολὴ στερνὴ  
στοργικ' ἀποχαιρετίζει.

FRANCIS JAMMES

## Η ΔΟΞΑ

Θὴ μίθεις πὸς στεφάνωσε τὸ μέτωτό σου ἡ Μοῦσα  
Σὶν γέρος πλὴ δὲν θάχεις δεῖ ἄλλο ἀπὸ καταφρόνιες  
Καὶ στὶ παινέματ' ἀπαθῆς ν' ἀκούσεις δὲν θὰ θέλεις  
Παρὰ τὴν ἔλξη μᾶς φωνῆς πού νά την, στάχτη ἔγιναι.

## ΜΥΟΣΩΤΙΣ

Στὸ δρόμο τοῦτο προχωρῶ μὲ θάρρος, ντροπισμένος  
Ἀπ' τοὺς παληοὺς τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς ἔχθρους τοὺς γέροντες.  
Γιατὶ δὲν συναρπάστηκαν στὸ δυνατὸ τὸ χῶμα  
τῶν σκόρπων πλάι στὸν ποταμὸ οὐράνιον τελμάτων.

«Le premier livre des Quatrains»

E. ΚΟΥΡΙΤΗΣ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

50

ΟΧΤΩΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ

ΕΠΙΘΕΣΗ

ΧΑΝΙΑ 1924

EROTOCRITUS

REVUE MENSUELLE MCMXXIV

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

**ΕΧΟΥΜΕ** τὴν ἰδέα πὸς ἡ σημασία πού δίνεται σὲ ἓνα νέο Ἑλληνα λογοτέχνη, εἶνε σημασία δοσμένη σχεδὸν διὰ τῆς βίας, σημασία πού τὴν τραβάμε μὲ τὰ σκευρασμένα τσίγκελα μιᾶς ἀφελοῦς ἐναρτισσεως εἰς τὴν ζωικότητα τῆς φυλῆς καὶ τροφοδοτημένη ἀπὸ τὴν πολλὰς φορὰς ἀπατημένη πίστη μας πρὸς τὴν πνευματικὴ δημιουργικότητά μας. Καὶ δὲν ἀκούει κανεὶς τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ παρὰ μεμπιμοιρίες γιὰ τὴ σημασία πού δίνεται σὲ ἓνα Ἑλληνα λογοτέχνη καὶ στὸ βιβλίον του. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθινὸ αὐτό. Τί ρόλο δμως τάχα νὰ παίξει σ' αὐτὸ τὸ φαινόμενον ἡ Ἑλληνικὴ δημιουργικὴ ποιότητα; Καὶ ποῦ εἶνε ἐπὶ τέλος αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν;

**ΔΕΝ ΚΡΥΒΟΥΜΕ** καπὶ ἐν διαμαρτυρωμένῃ μας ἀντίληψη γιὰ τὸ ἀναγνωστικὸν αὐτὸ Ἑλληνικὸ κοινόν. Τὴν ἀντίληψη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἀποτελεῖται κατὰ τὰ 98 ἑκατοστὰ ἀπὸ λογοτέχνες καὶ μόνον λογοτέχνες. Κι' ἂν θελήσουμε νὰ εἶμεθα εἰλικρινεῖς μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας πρέπει νὰ μὴ ρίξουμε τίς κατηγορίας μας καὶ τίς ἀρῆς μας πρὸς τὸ «ἄμουστο» ἐκεῖνο πλῆθος πού μένει «ἔξω» ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν μας κίνησιν ἀνίδεο καὶ αὐτισσόμενον λιγάκι ἀπ' αὐτὴν.

**ΙΣΩΣ** ψυχρὰ ψυχρὰ ἂν ἀναμετρήσουμε τὸ παρελθὸν τῆς φιλολογικῆς μας ἱστορίας, νὰ καταλογίσουμε εἰς βάρος μας μιὰν ὄχι καὶ τόσο ἐλαφρὰ εὐθύνη. Τὴν εὐθύνη τῆς κακοτοποθετήσεως τῆς Νεοελληνικῆς τέχνης κάτω ἀπὸ φέροντες ἀντιπαιδαγωγικότητες. Ἐκατορθώσαμε νὰ ἀπομονώσουμε τὴν φιλολογία μας σὲ κἀν γωνίαν πολὺ ἀπρόσιτες, δογματῶν γλωσσικῶν ἐθνικιστικῶν, δογματῶν Ἑλληνικῆς στιχουργικῆς τεχνουργίας, δογματῶν τοῦ πρώτου τυχόντος κριτικοῦ «ἔτσιπρεπισμοῦ», καὶ μονάχα ἐκεῖνο στὸ ὅποιον δὲν θελήσαμε ποτὲ νὰ δώσουμε μεγαλύτην κἀπως προσοχή. εἶνε μιὰ περισσότερο ψυχολογημένη κατεύθυνσις τῆς Τέχνης ἀνάλογα μὲ τίς σύγχρονες συνθήκας τῆς ζωῆς, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐλεύθερου καὶ χειραφετημένου ἐπίπεδου τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως ἐπὶ τῆς λαϊκῆς ψυχοσυνθέσεως. Ἀψηφήσαμε ἀκόμη τὴν ἐπίδρασιν τῶν ξενικῶν πολιτισμῶν πού ἡ ἀπελευ-

51

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

θέρωσή μας τούς βρήκε σὲ ἀκμή δυσκολοπεριφρόνητη καὶ ἐκαταπατή-  
σαμε κάθε ἀνυπότακτο εἰς τὶς φήμες στοιχείο τῶν ὑποσυνειδήτων ἐ-  
κείνων τάσεων πού ἐπιβάλλει ἡ καθιερωτικὴ καὶ ἐξελικτικὴ δύναμη  
τοῦ χρόνου.

**ΟΛΑ ΟΜΩΣ ΑΥΤΑ** δὲν ἔγιναν ἀτιμωρητέα. Ὁραματισθήκαμε—  
καὶ βέβαια ἠθικὸς ὁ δραματισμὸς μας—μιὰν καινούρια Ἑλληνικὴ Τέ-  
χνη, καὶ βαλθήκαμε νὰ τὴν φτιάξουμε. Καὶ ὁ λιγὰκι ντιλετάντικο  
αὐτὸς δραματισμὸς μας, βρήκε ἐπίσης ἕναν λιγὰκι ντιλετάντικο κριτι-  
σμὸ πού ἀρμονικὰ καὶ μὲ σεμνὴ συνεργασία βαλθήκαμε νὰ τὴν βοηθήσει  
τοὺς νὰ τοποθετήσουμε τὸ Νεοελληνικὸ Λογοτεχνικὸ ἔμβρυο σὲ μιὰ μί-  
τρα φτιαχτῆ καὶ ὄχι φυσιολογικῆ. Ὅμοια καὶ οἱ εὐγενέστατοι καὶ πο-  
λυμαθέστατοι κόντηδες τῆς Φλωρεντίας κάποτε, μεθύσμενοι ἀπὸ τὴν  
φόρα τῆς Μεσαιωνικῆς ἀναγεννήσεως φαντάσθησαν πῶς θὰ μπορού-  
σαν νὰ ἀναβιώσουν τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Τραγωδίαν, παρεξηγήσαντες  
τὰ ψυχολογικὰ αἷτια πού στὴν ἀρχαϊότητα ἐδημιούργησαν τὸ λαμπρὸ  
μεγαλεῖον τῆς. Ἀπὸτέλεσμα: Ἐπεριφρόνησαν τὴν πολυφωνίαν ἐνὸς  
Παλλεστρίνα, ἔφεραν γύρω στὰ ψόφια πλέον βουκολικά των τρα-  
γούδια, καὶ ἡ προσπάθειά τους, ὅλοένα παρεξηγούμενη καὶ ἐκφυλισό-  
μενη, ἐγέννησε—παιδί νόθο—τὸ Ἰταλικὸ Μελόδραμα, πού χαρακτη-  
ρίζει χωρὶς νὰ ἀνυψῶναι τὴν Ἰταλικὴν μουσικὴν Τέχνην.

**ΕΤΣΙ** καὶ σὲ μᾶς. Τὸ κριτικὸν στοιχείον τῶν φιλολογικῶν μας κατὰ  
καιροὺς ὀδηγητῶν ὑπέταξε τὸ ὑποσυνειδήτο τῶν τάσεων τους, καὶ ὁ  
εὐγενικώτατος ἀσφαλῶς δραματισμὸς των, ἔχει μέσα του ὅσα θελήσετε  
ἐλατήρια καλῆς θελήσεως, δὲν μπορούμε ὅμως νὰ ἀναγνωρίσουμε σ'  
αὐτὸν τὸν ὄρατον καὶ ἀβίαστον ἐκείνον δημιουργικὸν παλμὸν τοῦ αὐ-  
θιμότητος, πού ὀφείλει νὰ εἶνε τὸ κύριον γνώρισμα κάθε ἀγνῆς προσπά-  
θειας γιὰ τὴν Τέχνην. Ἡ Τέχνη δὲν ὑποτάσσεται κάτω ἀπὸ φήμες καὶ  
ἐρασιτεχνικὰ κριτικὰ δόγματα. Εἶνε τὸ πῦρ φυσιολογικὸ παιδί τῆς  
ζωῆς μας, χαίρεται καὶ εὐχαριστιέται νὰ παίζει μὲ τὴν ἐλευθερίαν του,  
γίνεται ἄρρωστο καὶ καχεκτικόν, ὅταν τὸ δεσμεύουμε μὲ περισσώτερη  
ἀπὸ ὅση χρειάζεται κριτικὴ διοργάνη.

**ΚΑΙ ΝΑ** τί κατορθώσαμε νὰ κερδίσουμε μὲ τὴν εὐγενικὴν μας αὐτὴν  
προσπάθειαν. Ἐφτιάξαμε ἀπλῶς ἕνα καλὸν συντεταγμένον φιλολογικὸν  
στρατόπεδον, περιωρισμένον καὶ μὲ τόση συνοχὴ πού κάποτε κάποτε  
προκαλεῖ ἀπελπιστικὴν ἀσφυξίαν. Παίζουμε μὲ τὶς λέξεις «ἀγῶνας» «νί-  
κη» καὶ μᾶς ἀρτίζει νὰ προσέχουμε τὰ παράξενα μειδιήματα τῶν «ἀπ'  
ἔξω» πού σχηματίζονται στὰ πρόσωπά των, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐντύπω-  
σιν πού τοὺς ἀφῆτε ἢ σεμνῆν πλεμικὴν μας μορφήν. Αὐτὸ μοναχὰ τὸ  
στρατόπεδον παρακολουθεῖ τὴν φιλολογικὴν μας κίνησιν, δηλαδὴ τὴν ἴδιαν  
τὴν δίκην του κίνησιν. Ὁ κάθε ἀναγνώστης ἐνὸς βιβλίου πού ἀξιώνει νὰ  
κράταται μιὰ γωνίαν τῆς Νεοελληνικῆς Τέχνης, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴν  
εἶνε μέλος τοῦ κύκλου αὐτοῦ, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴν ἔχει τὴν φι-  
λοδοξίαν τῆς ἰδικῆς του φιλολογικῆς συμβολῆς στὴν λογοτεχνικὴν μας  
κίνησιν.

**ΡΙΣΕΤΕ** μιὰ ματιὰ στοὺς νέους ἐκείνους πού σταματημένοι μπρο-  
στὰ στὰ κίβρια παρακολουθοῦν τὶς νέες ἐκδόσεις. Τὰ μάτια τους πλα-  
νιοῦνται νοσταλγικὰ στὶς ἐπικεφαλίδες καὶ τὰ περιεχόμενα, μὲ τὸ ἐκ  
τῶν προτέρων ἐκεῖνο ἐπιδοκιμαστικὸν βλέμμα τῶν ἀνθρώπων, πού μὲ  
κάθε θυσία θέλουν νὰ αἰσθάνονται πῶς ἔχουμε φιλολογία καὶ πνευ-  
ματικὴ κατεύθυνση. Εἶνε τὰ νέα θύματα τοῦ στενοῦ κύκλου αὐτοῦ, καὶ  
εἶνε καιρὸς τώρα πού γράφουν στίχους, γιὰ τὸ ἔχουν ἤδη γερὰ παρ-  
μένο ἀπόφαση νὰ συμβάλουν στὴν Νεοελληνικὴν Τέχνην. Τρία χρόνια  
τὸ πολὺ τοὺς ἀρκοῦν γιὰ νὰ τοποθετηθοῦν καλὰ μέσα σὲ κάποια φέριμα  
ἀσάλευτη. Γελοῦν τὸ σκληρὸν καὶ παθιασμένον ἐκεῖνο γέλιο τῶν ἀνθρώ-  
πων πού ἔχουν ὀλοφάνερη κατεύθυνση, εἶνε οἱ ἀκούραστοι «σκοπανέ-  
ηδες» τῆς Νεοελληνικῆς Τέχνης, ζοῦν μέσα σὲ ἰδανικὰ κτυπητοῦ κου-  
λῆρ λουὰλ «δουλεύουν» τὸ στίχο. Μεταχειρίζονται μὲ τακτοποιημένη  
συνείδησιν τὴν κριτικὴν τους γραφίδα γιὰ τὸ «πλήθιαμα» τῶν πιστῶν  
τοῦ σενοῦ κύκλου καὶ ὑπογράφονται μὲ ψευδῶνυμα μουσικοκατάλη-  
κτα. Καὶ γνωρίζουν. Πόσα δὲν γνωρίζουν! Ἐκεῖνο μονάχα πού δὲν  
ξαίρουν καθ' ὀλοκληρίαν εἶνε τὸ πόσο αὐξάνουν τοὺς ἀναγνώστες τοῦ  
γαμπολόγου περιοδικοῦ τύπου.

**ΚΟΙΤΑΞΕΤΕ** κείνον ἐκεῖ τὸν νέο. Ἀγοράζει κάποιο ἀπ' τὰ λο-  
γοτεχνικὰ μας βιβλία. Ἐχει τόση καλὴ θέλησιν ὁ δύστηνος! Εἶνε πολὺ  
αὐθόρμητος ὅμως γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ὑπομένει τὸν τεράστιον ἐκείνον  
ὄγκον τοῦ γλωσσικοῦ χάος, καὶ εἶνε πολὺ λίγο σὺνδμ γιὰ νὰ μὴν πάρη  
στὰ σοβαρὰ τὴν ἀρχὴν ἐκείνην πού τὸ βιβλίον λιβανίζει; τὴν ἀρχὴν ἐκείνην  
κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ τέχνη εἶνε ἡ ἐκλεκτὴ τροφή τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ὀλί-  
γων. Καὶ ἐπειδὴ εἴπαμε ὁ νέος αὐτὸς εἶνε αὐθόρμητος στρέφει τὴν ῥαχὴν  
του πρὸς τὸ Νεοελληνικὸν βιβλίον τοῦ ὁποῖου τρεῖς σελίδες μὲ μεγάλον  
κόπον κατάρθωσε νὰ διαβάσει. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀνακαλύψῃ αὐ-  
τὸς τὴν γοητείαν πού ἔφταιξε τόσο ἀνεύθυνα εἰς τὸ νὰ μεταβάλλῃ τὸν  
«ἄλλο» μέσα σὲ τρία χρόνια σὲ σκαπανέα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτε-  
χνίας. Νὰ ἀκριβῶς αὐτὸ εἶνε πού λείπει ἀπ' τὸ βιβλίον μας, ἡ γοητεία.  
Κατορθώνουμε καὶ τὴν κρύβουμε ἢ τὴν ἐξαφανίζουμε ὀλόκληρα πίσω  
πάντοτε ἀπὸ κάποιο χάος μιᾶς κάποιας φέριμας. Καὶ διαρκῶς διαμαρτυ-  
ροῦμαστε γιὰ τὴν ἔλλειψιν ἀναγνωστικοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ καὶ γιὰ τὴν  
σημασίαν πού δίδεται σὲ ἕναν νέο Ἑλληνα λογοτέχνην.

**ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΣΑ** γράφουμε ἐδῶ σήμερον στί; στήλες αὐτές,  
δὲν θὰ ἐταίριαζε πιθανόν νὰ μᾶς ἀποδοθεῖ μομφὴ συντηρη-  
τικότητος μὰ οὔτε καὶ μομφὴ ἀνατροπῆς τῶν στοιχείων ἐκεί-  
νων πού θὰ ἔκαναν τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ  
τὴν ἄλλη παγκόσμιαν Τέχνην. Ἐδίξαμε σήμερον ὅπως διόλου  
γενικὰ ἕνα σπουδαῖον θέμα. Ἐπροσπαθήσαμε νὰ φανοῦμε ἔ-  
τσι λιγὰκι σὰν ψυχραῖμοι ἐλεγκταὶ καὶ παρατηρηταὶ τῆς φι-  
λολογικῆς Νεοελληνικῆς φέριμας καὶ μὲ εὐγένεια νομίζουμε  
ἀγγίξαμε ὅ,τι μᾶς φάνηκε πῶς τὴν κακοχαρακτηρίζει. Δὲν

ζητάμε να επιρρίψουμε ευθύνες σε κανέναν και θα ήτανε ανήθικο αν στους μεγάλους μας λογοτεχνικούς οδηγητάς, εκταλογίζαμε τίποτα περισσότερο από υπερβολήν Ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ στὰς ὠραίας των προσπαθείας· γιὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης. Ἡ ἀντίληψή μας ὅμως εἶνε, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογικῆς ἐνσυνειδήτου κατευθύνσεως δὲν ἔχει ὀριστικὰ λυθεῖ, καὶ ὁ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ πού ἔδωσε βάσιν τῆς πορείας του τὴν ἔρευναν, θὰ εἰμποροῦσε λεπτομερέστερα καὶ εἰδικὰ ἀκόμη νὰ συζητήσῃ μετὰ τὴν εἰλικρινέστερη καὶ ἀγνότερη πίστιν πάνω στὸ ζήτημα αὐτό.

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ἔχει ἀκόμη νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τοὺς ἀναγνώστες του μιὰ δική του γνώμη πού χαρακτηρίζει καὶ θὰ χαρακτηρίσῃ πάντοτε τὴν ἐνέργειάν του γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη. Δὲν ἐννοεῖ νὰ παραγνωρίζῃ στίς φιλολογικὰς τάσεις μας ὅ,τι ὁ χρόνος μετ' ὅλες τὶς συμπαραμαρτυρίες πρὸς αὐτὸν ἐπιδράσεις ἔχει διαμορφώσει, καὶ ἐξελικτικὰ καθιερώσει.

Ἡ ΥΠΟΔΟΧΗ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιθεωρήσεώς μας ἔγινε μετ' θερμότητα τέτοια πού μᾶς δίνει ὅλα τὰ συναισθήματα μιᾶς πλήρους ἱκανοποιήσεως. Θελήσαμε νὰ δώσουμε εἰς τοὺς Ἕλληνας ἓνα περιοδικὸ πού νὰ συγκεντρώνει στίς σελίδες του ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν μελλοντικῶν μας ἐλπίδων. Βεβαίως δὲν τὸ κατορθώσαμε. Ἄς μᾶς συχωρεθῇ ὅμως τὸ ὅτι φυλάσσουμε βαθεῖα μέσα μας τὴν βεβαιότητα πὼς τελικὴ ὁ σκοπὸς μας αὐτὸς θὰ πραγματοποιηθῇ. Ὁ «Ἐρωτόκριτος» ὅσον ἀρὰ καὶ ἂν προχωρήσῃ πρὸς τὸ στάδιο τῆς μεγάλης ἀκμῆς, πού σίγουρα τὸν περιμένει, θὰ προχωρήσῃ ὅμως σταθερὸς καὶ δὲν θὰ ὑπέρξει περίπτωσιν ἐπιτροπῆς. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶνε ἀπολύτως βέβαιοι ὅσοι διαβάζουν τὸ περιοδικὸ μᾶς, καὶ ὅσοι συνεργάζονται μετ' αὐτό. Πολὺ περισσότερο ὡς τόσο προτιμᾶμε τὶς ἐλλείψεις τῶν πρώτων φύλλων νὰ ἐξίλησιν πανηγουρικὰ ἢ ἀριότητα τῶν ἐπόμενων, παρὰ νὰ συμβεῖ τὸ ἀντίθετον.

ΕΙΘΕ εἰς τὴν προσπαθειάν μας, οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ ἀπανταχοῦ λόγιοι νὰ ἀνακαλύψουν εἰς στοιχεῖα τῆς εἰλικρινείας, ἀπὸ τὴν ὁποία διαπνέεται. Ἐχομε τὴν ἀπαίτησιν νὰ μᾶς ἀναγνωρισθῇ αὐτό. Καὶ ἂν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀναγνώρισιν ἢ διστακτικότητος των διὰ μίαν θεωρήσῃ μετ' ἡμῶν συνεργασίαν ἐξακολουθήσῃ. αὐτὸ θὰ μᾶς προξενήσῃ βεβαίως πάλιν εἰλικρινῆ λύπην ὅχι ὅμως ἀπογοήτευσιν καὶ ἀπελπίσιν.

ΜΠΟΡΕΙ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀναίδης ἀπὸ μερικοὺς ἠθικολόγους ἀγωνιστὰς τῶν ἄκρων, ἢ ὑψωση τῆς ἐλευθέρου καὶ συναδελφωτικῆς σημαίας μας. Λυπούμεθα πού δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ συμμερισθοῦμε τὴν γνώμην τους οὔτε νὰ περιστείλωμε ἔστω καὶ λίγο τὴν σημαίαν μας αὐτήν. Δὲν θὰ μπορέσει κανεὶς νὰ μᾶς πείσῃ πὼς ἡ παράθεσιν τῶν ὀνομάτων τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Γ. Χατζηδάκη μέσα στὸ ἴδιον φύλλον δίδει τὰ συναισθήματα ντισσώσαντας.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ κ. Γ. Χατζηδάκη στὰ Χανιά πρὸ μηνὸς, ἀπετέλεσε ὁ προπαγανδισμὸς τῆς ὠραίας προσπαθείας τοῦ κ. Καθηγητοῦ γιὰ μιὰ συστηματικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας. Ἐμίλησε στήν αἴθουσαν τοῦ Χρυσοστόμου μπροστὰ σὲ πολὺ καλὸ καὶ πρόθυμον κοσμο. Ἱστορία μιᾶς χώρας δὲν ὀνομάζεται ἢ ἔστω καὶ λεπτομερῆς περιγραφή πολέμων, ἐπαναστάσεων καὶ ἐν γένει κατορθωμάτων καὶ ἡρωισμῶν τῶν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν. Ἡ μελέτη ἐπὶ τῆς κοινωνιολογικῆς ψυχολογίας τῶν διαφόρων ἱστορικῶν περιόδων, ἢ ἐμβάθυνσιν ἐπὶ τῶν αἰτίων πού ἔφεραν ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ ἀποτέλεσμα, ἢ ἐξέτασιν τῆς ὑλιστικῆς καὶ ἰδεαλιστικῆς ἀπόψεως πού μᾶς ἔδωσαν τὰς τάδε καὶ τάδε φυλετικὰς διαμορφώσεις, ἀκόμη δὲ ἢ ὠραία μελέτη ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς τῶν διαφόρων ἐκάστοτε πολιτισμῶν, αὐτὰ ὅλα ἀποτελοῦν τὸ θέμα μιᾶς πραγματικῆς ἱστορίας. Καὶ ἐπρότεινε ὁ κ. Χατζηδάκης εἰς τοὺς ἀρμόδιους τῶν Χανίων νὰ βοηθήσουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐργασίαν τῶν Κρητικῶν μελετῶν, χωρὶς νὰ παραβλέψῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποδείξεως τῶν καταλλήλων καὶ ἀπαραίτητων χρηματικῶν πόρων. Καὶ ἐπρότεινε νὰ ζητήσουν οἱ Κρητῆτες Βουλευταὶ τὴν ἐπιβολὴν ἑνὸς ἐλαχίστου ὀπωσδήποτε φόρου ἐξαγωγικοῦ ἐπὶ τῶν Κρητικῶν προϊόντων ἓνα 20)00 μετ' τὸν ὁποῖον θὰ ἦτανε δυνατόν νὰ πληρώνει τὰ προσκομιζόμενα ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνει καὶ ἀπασχολήσῃ τὸ λιγάνι δύσκαμπτο σὲ τέτοιου εἴδους ὑποθέσεις Κράτος. Ὅσον ἀντιλαμβανόμεθα ἡμεῖς τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην μιᾶς τοιαύτης ἱστορικῆς ἐργασίας, τόσον καὶ τάσσομε προθύμους τοὺς ἑαυτοὺς μας γιὰ τὴν διευκόλυνσιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς. Ἐχομε μόνον νὰ προσθέσωμε καὶ νὰ προτείνωμεν κάτι. Ὅταν ὁ κ. Χατζηδάκης μετὰ τὴν διάλεξίν του πρὸς τοὺς Κρητῆτες τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἀνεκοίνωσε γιὰ πρώτη φορὰ τὶς σκέψεις του, δὲν εἶχαμε οὔτε τὸν καιρὸ οὔτε τὴν καλλιεργημένην σκέψιν νὰ τάξωμε τὴν ἐργασίαν τοῦ λαογραφικοῦ ἀρχείου τοῦ Σπυριδίου μᾶς εἰς τὸ πλευρὸν τῆς

τάσεώ; του. Καί ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμῶ; μποροῦμε νὰ διατυ-  
πώσουμε τὴ γνώμη ἐκείνη σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κάτω ἀπὸ  
τὸ ἀρχεῖον τῆς Κρητικῆς; λαογραφία; τοῦ Συνδέσμου μας ἔ-  
πειτα ἀπὸ μιὰ πλατεῖα νέα διοργάνωσή του καὶ συστηματο-  
ποίηση τῆς ἐργασίας; του θὰ εἰμποροῦσε νὰ εὔρη ἢ προταθεῖ-  
σα ἱστορικὴ προσπάθεια σταθερῆ πορεία καὶ πραγματοποίη-  
ση. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἀποτελεῖ μιὰν συγκερο-  
τημένη κατεύθυνση, ἔχει δὲ τὸ κῦρος τῆς ἐκπροσωπήσεως ὁ-  
λόκληρης κοινωνικῆς θέλησης. Καὶ μὲ τὸ κῦρος αὐτὸ εἶχε σκο-  
πὸ νὰ ἐπιβάλλει μέσα στὴν Ἑλληνικὴ Συνέλευση μὲ τὴ βοή-  
θεια τῶν Κρητῶν Βουλευτῶν ἕνα ἐλάχιστον ἐξαγωγικὸ δα-  
σμὸ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἠθικῶν σκοπῶν στοῦ; ὁποίου;  
ἀποβλέπει. Ἡδὴ ὁμῶ; προτείνει στοὺς ἐνδιαφερόμενους γιὰ  
τὴ; Κρητικὴς ἱστορικὴς μελέτες νὰ συντονιστεῖ ἢ ἐνέργεια, νὰ  
γίνει κοινὴ καὶ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Καὶ  
προτείνει ὁ Σύνδεσμος; νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὴν Συνέλευση ἢ πα-  
ροχὴ διὰ τὸν Σύνδεσμον 1 ο)ο καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν δασμὸν  
νὰ παρέχεται γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐργασίαν ὅ;τι θὰ ἀντιστοι-  
χοῦσε πρὸς τὰ 2 ο)οο πὸν ἐπροτάθη νὰ ζητηθοῦν. Ὁ Σύνδε-  
σμος θὰ δεχθεῖ νὰ ἀναγνωρίσει ὡς μέλη διευθύνοντα τῆς; λα-  
ογραφικῆς; ἐργασίας; του, ὅσα προτιθοῦν ἐκ μέρου; τῆς ἐπι-  
τροπῆς τῶν Κρητικῶν Μελετῶν, ἔχει δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι  
ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ ἀναγνωρίσουν τὸ ὠφέλιμον καὶ ἀ-  
ποτελεσματικὸν μιᾶς; τέτοιας συμπράξεως. Τὸ λαογραφικόν  
τοῦ ἀρχεῖον μπορεῖ κάλλιστα νὰ μετονομασθεῖ Ἑταιρεία  
Κρητικῶν Μελετῶν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως οἱ ἰδρυταὶ τῆς τὴν  
ἐφαντάσθησαν. Ἴσως; δὲν θὰ ἦτανε ἄσκοπο ἐκεῖνοι πὸν ἐμε-  
λέτησαν τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ προσπάθεια νὰ μὴν ἀφήσουν ἀ-  
νεκτίμητο τὸ σφρῖγος; καὶ τὴ διάθεση τοῦ Νεοῖδρυτου; κοινω-  
νικοῦ μας ὀργανισμοῦ. Ἄς; μὴν παραβλέψουν καὶ τὸ ὅτι σύμ-  
φωνα μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ Καταστατικοῦ μας, τὸ κάθε τμῆμα τοῦ  
Συνδέσμου ἀποκτᾷ αὐτάρκεια καὶ τελικὰ ἀποσπᾶται σὲ πλή-  
ρη ἀνεξαρτησία. Εἴμεθα πρόθυμοι πάντως; νὰ ἀκούσωμε κά-  
θε γνώμη καὶ νὰ συζητήσωμε μὲ τὴν ἀγνότερη πάντοτε  
προσπάθεια νὰ ἀνεύρουμε τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ τὴν ὑποστη-  
ρίξουμε ὅπως; κι' ἂν ἔχει.

**ΚΑΙ ΕΝΩ ΟΛΑ ΑΥΤΑ** γίνονται καὶ γράφονται ὁ Σύν-  
δεσμος προχωρεῖ στὸ ἔργο του. Ἡ χειμερινὴ Χανιώτικη κί-  
νηση προμηνύεται γιὰ πρώτη φορὰ τόσο ζωηρῆ ἀπὸ ὅλες; τίς  
ἀπόψεις. Ὁ Σύνδεσμος κάνει τὴν ἐγκατάστασή του προσεχέ-

στιτα στὸ μέγαρο τῆς; Οἰκονομικῆς; Ἐφορείας. Μέσα; στίς  
εὐρύχωρες; αἴθουσες; τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ θὰ λειτουργήσουν ὁ-  
λες; οἱ σχολές; του, θὰ ἀνοίγονται δὲ γιὰ τὰ μέλη; του καθημε-  
ρινῶ; τὰ ἀπογέματα. Διαλέξεις; τέτα μουσικά; χορευτικὴς ἐ-  
σπερίδες; κινεζικά; καὶ μιὰ διαρκῆς; ἀνοικτὴ λέσχη; θὰ ἀποτε-  
λοῦν τὴ βιοποριστικὴ ἐργασία τοῦ Συνδέσμου, πὸν κοντὰ; στα  
ἄλλα ἔχει σκοπὸ νὰ δώσῃ μιὰ νέα πνοὴ; στὴν κοινωνικὴ; μας  
ζωή. Πρόγραμμα; λεπτομερῆ; τῶν ἐορτῶν; καὶ γενικὰ ὄλων  
τῶν συγκεντρώσεων; πὸν θὰ δοθοῦν; στίς; αἴθουσες; τοῦ Συν-  
δέσμου; θὰ δημοσιεύτουμε; στὸ; προτεχὲς; φύλλο. Τὰ ἐγκαίνια  
τῆς; χειμερινῆς; περιόδου; θὰ λάβουν; χιζακτῆρα; πανηγυρικῆς;  
ἐορτῆς.

ΕΚΦΡΑΖΟΥΜΕ ἕνα μικρὸ παράτονο; πρὸς; ἕνα μέρος; τοῦ Ἀθηναϊκοῦ  
Τύπου. Ἀδιαφόρησε; καὶ ἀγνόησε; τὴν προσπαθειά; μας, μὲ ὅλο; τοῦ ἐγκαίρως  
τὴν ἐκαταστήσαμε; εἰς; αὐτὸν γνωστή. Κάθε; σχολίον; πάνω; σ' αὐτὸ; τὸ θέμα; θὰ  
μᾶς; ἐλυποῦσε; γιατί; θὰ; μᾶς; ἀνάγκαζε; νὰ; μιλήσωμε; γιὰ; αἰχμῆς; καὶ; ἀπαισιό-  
δοξες; ἀλήθειες. Ὅταν; μιὰ; ὁλόκληρη; κοινωνία; ἐκπροσωπεῖται; ἀπὸ; ἕνα; Σύν-  
δεσμο; ἔχει; ἀπαίτηση; νὰ; μὴν; ἀγνοοῦν; τὴ; θέλησή; της; καὶ; νὰ; τήνε; σέβονται.  
Ἡ; σιωπὴ; πὸν; παρακολουθεῖ; τίς; προοδευτικὴς; τάσεις; ἐκεῖνες; πὸν; δὲν; βγαί-  
νουν; ἀπὸ; τὴ; ραρινᾶτα; κοσμοπολίτικα; σαλόνια; τῆς; πρωτεύουσας; δὲν; ἔχουν;  
τὴν; εὐμένεια; τῶν; σὸν; μὴ; νὰ; τίς; ὀνομάζωμε; ἐγκακρομένους. Τάρα; χει;  
δυστυχῶς; στὴν; Ἑλλάδα; φαίνεται; ἀλύγιστη; καὶ; πολὺ; χονδρὴ; πίστις; εἰς; τὸ;  
ἀπόλυτον. Δὲν; θὰ; ἔπρεπε; ὁμῶς; αὐτὴν; τὴ; θλιβερῆ; ἀλήθεια; πὸν; χαρα-  
κτηρίζει; τὴν; πρωτευουσιάνικη; μανταλιτὴ; νὰ; τὴν; ἀποκαλύπτει; μιὰ; ἐπαρχία...  
Ἐμεῖς; ἐξακολουθοῦμε; ὡς; τόσο; νὰ; πιστεύωμε; πὸς; ὁ; Βόλος,; τὸ; Ἡράκλειο,  
τὰ; Χανιά; καὶ; πολλῆς; ἄλλης; πόλεις; μᾶζυ; ἀποτελοῦν; τὴν; Ἑλλάδα. Καὶ; μὲ; τὴν;  
σφαλερῆ; αὐτὴ; ἀντίληψη; προχωροῦμε; καὶ; ξεκαθαρίζουμε; τὸ; σκοτάδι; τοῦ; δρό-  
μου; μας.

**ΤΗΝ ΜΑΝΙΑ** τῆς; οἰκοδομήσεως; πὸν; ἔχει; κυριεύσει; αὐτὸν; τὸν; τε-  
λευταῖο; καιρὸ; τοὺς; κεφαλαιοῦχους; τῶν; Χανιῶν,; θὰ; ἀξίζε; ὡς; σμένως;  
νὰ; τὴν; ἐπαινεῖ; κανεὶς; ἂν; συνοδευότανε; ἀπὸ; τὴν; ἐπιθυμία; μιᾶς; αἰ-  
σθητικῆς; οἰκοδομήσεως. Θέλει; κανεὶς; λογῆς-λογῆς; σπέσια; τὰ; χιζοῦν-  
ται; στίς; διάφορες; κεντρικὴς; συνοικίες,; χωρὶς; κανένα; ρυθμὸ; χωρὶς; καμ-  
μιὰ; καλαισθησία,; μὰ; καὶ; χωρὶς; καν; οὔτε; ἕχνος; συμμετρικῆς; ἀνιλήψε-  
ως. Ὅλα; φαίνονται; πὸς; εἶνε; φτιαγμένα; ἔπειτα; ἀπὸ; μιὰ; πρόχειρη; σχε-  
διογράφηση; τοῦ; ἰδιοχρήτη,; καὶ; ὄχι; τοῦ; μηχανικοῦ,; γιατί; σπάνια; με-  
ταχειρίζονται; αὐτὸ; τὸ; εἶδος; τῶν; ἀνθρώπων; στίς; οἰκοδομῆς; των,; μὲ;  
ὅλα; ἐπίσης; τὰ; ἐνδεικτικὰ; τῆς; ἀλλοτῆς; πολλῶν; σκέψεων; πάνω; στὸ; πρῶ-  
το; σχέδιο,; πὸν; κι' αὐτὸς; ὁ; ἰδιοχρήτης; στὰ; τελευταῖα; ξεχνάει; πὸς; ἦ-  
ταν. Φαίνεται; πὸς; γιὰ; τὴν; ἀρχαιονομικὴ; ἔχουν; πολὺ; μικρὴ; ἰδέα; οἱ

οικοδομητές συμπολίτες μας. "Ας μὴ νομίσουν ὅμως πῶς παρεξηγοῦμε τὴν πρακτικὴ ἀποψη τῆς βιαστικῆς προσπάθειάς στων. Ἐχομε τὴ γνώμη πῶς μὲ τὴν ἐσπευσμένη τους οἰκοδόμησι κάθε ἄλλο παρὰ ἐξυπηρετοῦνε τὴν ἔλλειψη τῶν σπιτιῶν. Μὲ τὸ νὰ χτίζουν ἕνα σπῆτι χωρὶς βολές καὶ χωρὶς κάποια εὐπρόσωπη ἐμφάνιση δὲν κερδίζουν ἐκεῖνο στὸ ὁποῖον ἀποβλέπουν, τὴν οἰκονομία. Τὸ μικρότερο ἔξοδο γιὰ τὴν οἰκοδομὴ εἶνε τὸ καλὸ σχέδιο τοῦ μηχανικοῦ ἀρχιτέκτονος. Τίποτε ἀρμονικώτερο βέβαια ἀπὸ τὴν ἀπλὴ γραμμὴ πλαῖ στὴν εὐρυχωρία καὶ βολικότητα ἐνὸς σπιτιοῦ. Αὐτὸ νομίζουν πῶς τὸ κατορθώνουσι οἱ οἰκοδομητές μας πού βλέπουσι τὶς οἰκοδομὰς τους ὅπως ἐνὸς καλοῦ πατέρος τὸ ἄσχημο παιδί του.

**ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ** μὲ τοὺς νόμους καὶ τοὺς παρανόμους του προβλέπει αὐτὴ τὴ διαστρέβλωσι τῆς αἰσθητικῆς καὶ προσπάθει νὰ τὴν σταματήσει μὲ ἕνα σωρὸ ἀπὸ ὠραῖες διατάξεις. Οἱ διατάξεις ὅμως αὐτὲς ἔχουσι γίνε γιὰ νὰ ἀποτελέσουσι ἀντικείμενο ἱστορικῆς μελέτης τοῦ πολιτισμοῦ μας ἀργότερα. Ἦδη ἔχουσι ἐξασφαλισμένη θέσι στὸ ἱστορικὸ Μουσεῖο μας. Εἶνε προωρισμένο τὴ δόξα τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς νὰ τὴν συναντᾶμε πάντοτε στὰ Μουσεῖα!

**ΚΑΙ ΚΑΝΟΥΜΕ** μιὰν ἀπειλητικὴν ὑπόμνησι. Ἡ τόσο καλὴ καὶ προνοητικὴ φύσις φροντίζει μὲ τὰ καταπράσινα φυλλώματα τῶν δέντρων τῆς νὰ κρύβει τὶς χιτίζόμενες ἀσχημίες. "Ας πειθοῦνε οἱ ἀρμόδιοι πῶς δὲ θὰ μείνουσι ἀσυγκίνητοι μπροστὰ σὲ ἕνα κλάδεμα ὅπως ἐκεῖνο τὸ κουτσούρμα πὺ ἔχει συστηματικὰ καθιερωθεῖ στὰ φτωχὰ μας δένδρα. Τὸ κλάδεμα ἐδῶ δὲν ἔχει ὠρισμένη ἐποχὴ, ἔχει ὅμως ὠρισμένη καταστρεπτικὴ ἐνιασι. "Ας προσέξουσι. Δέν θὰ ὑπομείνουσι καὶ θὰ ζητήσουσι τὸ λόγο καὶ τοῦ παραμικροῦ πρᾶξιμοπῆματος πάνω στὴ μοναδικὴ ὁμορφιὰ τῆς πόλης μας.

**ΟΙ ΑΞΙΟΤΙΜΟΙ** κ. κ. Στ. Χαριτάκης καὶ Γ. Ι. Καλούτσης ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Τμήματος τῶν Γραμμάτων τοῦ Συνδέσμου, ὑπέβαλαν γραπτῶς παραίτησιν ἀπὸ τὸ Τμήμα τοῦτο, ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τὶς ἰδιωτικὰς τῶν ἀσχολίας νὰ ἐργασθοῦν ὅσο θὰ ἔτρεπε γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῶν κοινῶν προοδευτικῶν σκοπῶν. Τὸ Τμήμα Γραμμάτων ἐκφράζει τὴν εὐκρινὴ θλίψι του γιὰ τὴ στέρησι τῶν δύο αὐτῶν πολυτίμων συνεργατῶν του.

**ΚΑΘΙΣΤΟΥΜΕ ΓΝΩΣΤΟ** σὲ ὅλους τοὺς ἐκδοτικούς οἴκους πῶς διαφημίζουσι καὶ προαναγγέλλουσι τὴν κυκλοφορίαν κάθε εἶδους ἐκδόσεως. Ἐπίσης σὲ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς πῶς δεχόμεστε γιὰ τὴν βιβλιοθήκη μας τὰ βιβλία πὺ θὰ μᾶς σταλοῦν σὲ δύο ἀντίτυπα. Ὅσες ἐκδόσεις ὁμοίως στέλνουνται πρὸς τὸν «Ἐρωτόκριτο» εἰς διπλοῦν, θὲ κρῖνουνται ἀπὸ τοὺς πύδ δεδοκιμασμένης ἀξίας Ἑλληνας Κριτικούς. Τὸ φύλλο μᾶς ἀνταλλάσσεται μὲ ὁποιοδήποτε περιοδικὸ δεκαπενθήμερο ἢ μηνιαῖο μᾶς ταλεῖ.

ΜΕΛΕΤΗ  
ΚΡΙΤΙΚΗ  
ΒΙΒΛΙΟ-  
ΓΡΑΦΙΑ



# Η ΓΥΝΑΙΚΑ

## ΜΕΣ ΣΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΡΩΜΑΝΤΖΑ

ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣ ΔΩΡΑΣ ΜΟΑΤΣΟΥ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΩΔΕΙΟ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

Ξυπνάει λοιπὸν μὲς στὴν καρδιά τῆς Ἀρετούσας τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης κ' ἡ περιέργεια νὰ «γνωρίσῃ ποιὸς εἶνε πού τὴν τυραννᾷ, κι' ὅπου τσι δίδει χοῖσι.» Μαζὶ μιὰ ἀντίσταση γεννιέται μέσα της. Θέλει νὰ νικήσῃ τὸν λογισμό πού τὴν παιδεύει, ζητάει μὲς στὴ δουλειὰ νὰ ξεχάσῃ τὴν πεθυμία τῆς καρδιάς καὶ τὴ βλέπουμε σὰν τὰ κορίτσια τῆς ἐποχῆς της τ' ἀρχοντομαθμένα νὰ καταγίνεται στὸ λεπτὸ κέντημα, στὰ ξόμπλια τ' ἀκριβὰ καὶ στὰ διαβάσματα. Μὰ τίποτα δὲν ὠφελεῖ.

Ἡ Νένα της, προβλεπτική, θέλει νὰ τὴν ξαναφέρῃ στὴν προσητερινὴ ἤρεμῃ κατάσταση, ζητάει μὲ τὸ φιλότιμο νὰ σταματήσῃ τὸ κακό, τῆς θυμίζει πὼς εἶνε ἀπὸ γεννιά, πὼς ὅλοι τὴν καμάρωναν γιὰ τὴ φρονιμάδα της, τῆς λέει πὼς δὲν μπορεῖ νάβῃ παρὰ κανέναν τιποτένιο αὐτὸς πού βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι του τὴ νύχτα καὶ γυρνᾷ τίς γειτονιὲς καὶ ἀνέει τίς ὄρες του τραγουδιῶνας. Γὰ νυχτοτραπιάματα δὲν κάνανε ποτὲ καλὴν ἐντύπωση στοὺς σοβαροὺς καὶ φρόνιμους. Ἡ μεσαιωνικὴ νύχτα ἦταν τρομαχτικιά. Ἄμα σκοτεινιάζε ἔπρεπε ὅλοι νὰ μαζώνονται στα σπήτια τους νὰ σβύνουνε τὰ φῶτα γιὰ τὴν συμφορὰν κακοποιῶν στοιχείων. Ὁ ποιητὴς Σαχλίνης τὸ 16' αἰῶνα στὴ συμβουλὴ πού δίνει τοῦ Φρατζεσκῆ ἐπιμένει σ' αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια:

«Τῆς νύχτας τὰ γυρίσματα νὰ ἀποληθμονήσῃς» τοῦ λέει καὶ τοῦ ἐκδέεται ὅλους τοὺς κινδύνους πού μπορεῖ νὰ τοῦ τύχουν στὴ σκοτεινὰ καὶ καταλήγει καὶ στοὺς τραγουδιστάδες τοὺς παλαβοὺς τοὺς πελελοὺς ὅλους τοὺς λέει πού χινουν τὸ νοῦ τους καὶ κυνηγοῦν ψηλότερα ἀπ' ὅ,τι τοὺς ταιριάζει:

Τραγουδιστάδες περπατοῦν παιγνιώταις κατακροῦσιν

Καὶ βάνει ὁ νοῦς των ὑψηλά καὶ εἰς ὅσον ὑψηλῶνει,  
Τόσον καὶ ἄλλον πλειώτερον ἀκόμη χαμηλῶνει.

Εἶνε γρηὶ ἡ Νένα πὰ καὶ ξέρε. Ἔχει πείρα γιὰ τὴν αὐτὴν στὰ νειῶτα της ἄκουσε τέτοιους παλαβοὺς νὰ χασομεροῦν καὶ νὰ ζητᾶν νὰ τὴν πλανέψουν. Μὰ αὐτὴ πάντα εἶχε τὴ γνωστικὰ ἀμέσως νὰ τοὺς διώχνῃ μὲ θυμὸ, γιὰ τὸ κακό στὴν ἀρχὴ θέλει τὴ γιαιοσύνη. Καὶ ξέροντας πὼς βλαβερὴ εἶνε σ' αὐτὴν τὴν περίστασις ἡ ὄνειροπόλησις κι' ἡ μοναξιά, τὴ συμβουλεύει νὰ μὴ μένει μόνη καὶ νὰ ἀφήνῃ τὴ φωτιά ν' ἀνάβῃ, παρὰ νὰ ξεφαντώνῃ μὲ τίς συντροφιές.

Τὰ λόγια τῆς Νένας ἠσυχάζουν γιὰ λίγο τὴ βασιλοπούλα. Μὰ ὁ τραγουδιστὴς δὲν ἔρχεται πὰ τίς νύχτες κάτω ἀπ' τὸ παλάτι.

Τυχάρῃ ἐντελῶς, μιὰ μέρα πού ἔλειπε μακρὰ ὁ Ρωτόκριτος μαθαίνει ἡ Ἀρετοῦσα ποιὸς εἶνε ὁ τραγουδιστὴς τῆς νύχτας: Ὁ πατέρας τοῦ Ρωτόκριτου, ὁ Πεζόστρατος, ὁ σύμβουλος τοῦ βασιλιᾶ, κοίτεται ἄρρωστος κι' ὅλοι φοβοῦνται γιὰ τὴ ζωὴ του. Ἡ Ρήγισσα μὲ τίς γυναῖκες τοῦ παλατιοῦ καὶ μὲ τὴν Ἀρετοῦσα πᾶνε νὰ μάθουνε πὼς πηγαίνει, κι' ἐκεῖ τοὺς ὑποδέχεται ἡ μητέρα τοῦ Ρωτόκριτου. Πολὺ τοὺς συγκινεῖ ὁ ἐρχομὸς τῆς Βασιλίσσας ἡ

καταδεξιά της να μπη στοῦ δουλευτῆ τὸ σπίτι, καὶ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν Ἀρετοῦσα τὴν κατεβάζει στὸ περιβόλι κι' ἀπὸ κεῖ τὴν πηγαίνει στὴν ἀκρὴ τοῦ κήπου ὅπου ἦταν τὸ ἀναγνωστήριο τοῦ γυιοῦ της. Ξεχνάει τὴν ἐπιστολὴ ποῦχε δοσμένη στὸ παιδί της ξεκλειδώνει καὶ δείχνει στὴ Ρηγοπούλα τὸ ἐσωτερικὸ τῆς πλουσιοστολισμένης κάμερας. Ἡ Ἀρετοῦσα μπαίνει μέσα, τὰ περιεργάζεται ὅλα μὲ θαυμασμὸ καὶ ξαφνικὴ βλέπει μιὰ κρυφὴ πορτοῦλα μ' ἓνα χρυσὸ κλειδί. Ἡ παιδοῦλα εἶναι περίεργη ὅπως ὅλα τὰ κορίτσια. Ξεκλειδώνει, μπαίνει μέσα στὸ ἐργαστήριό τοῦ νέου καὶ σ' ἓνα ντολαπάκι βρίσκει τὰ γραφτὰ τοῦ Ρωτόκριτου, τὰ ἴδια τραγούδια ποῦ εἶχε ἀκούσει τὴν νύχτα κἀνω ἀπ' τὸ παλάτι. Προσποιεῖται τὴν ἀρρωστη, ξαπλώνεται στὸ κρεβάτι τοῦ Ρωτόκριτου, κρατᾷ μόνο κοντὰ τῆς τὴν Νένα καὶ τῆς τὰ διηγάται ὅλα. Τώρα πλὴ ὁ πόθος τῆς ἔχει θεμέλιο, τώρα ξέρει ποιὸν ἀγατᾷ καὶ ποιὸν θὰ πάρῃ ταῖρι. Ἡ γρηὶ Νένα ζητάει νι σώσῃ ἀκούη τὴν Ἀρετοῦσα. Ποιὸς ξέρει ποιὸς θὰ τᾶχε φτειάξει τὰ τραγούδια καὶ τάκουσε κι' ὁ Ρωτόκριτος καὶ τᾶγραψε κι' αὐτός. Ἄν τὴν ἀγάπαγε δὲ θάρχότανε πάλι τὰ βράδια κἀνω ἀπ' τὸ παραθύρι τῆς; δὲν θὰ ξενυχτοῦσε τραγουδώντας; Ἡ Ἀρετοῦσα οὔτε τὴν ἀκούει, σκαλίζει πάντα μέσα στὰ γραφτὰ κι' ἐκεῖ ἀνακαλύπτει τὴν εἰκόνα τῆς μ' ἐπιδειξιότητα καμωμένη ἀπ' τὸν Ἐρωτόκριτο πᾶνω σὲ ψιλὸ πανί. Δὲν ὑπάρχει πλὴ καμὶ ἀμφιβολία, δὲν θέλει πλὴ κανένα ἄλλο σημάδι :

«Εἶς τὰ τραγούδια μούβρισκες λογαριασμὸν κιανένα  
μὴ σ' τοῦτο ποῦ θωρεῖς ἐδά, εἶντα μοῦ βρίσκεις, Νέννα;

Θωρεῖς μὲ πόσῃν μαστοριά καὶ τέχνῃν ἤκαμὲ με,  
πιάσ' ξόμπλιασε τὴ ζγουραφιά, κι' ἀπόκει στράφω δέ με,  
(A. 1557—1566)

Ἡ καυμένη ἢ Νένα εἶνε ἀπαρηγόρητη. Ξέρει τίς συνήθειες τῶν ἀρχόντων, ξέρει πὼς οἱ βασιλιάδες δὲ δίνουν τίς κόρες τους στοὺς γιουὺς τῶν μπιστικῶν τους, κι' ἀκόμα ξέρει πὼς οἱ πατέρες σκοτώνουν τίς θυγατέρες ποῦ τολμοῦν νὰ δώσουν τὴν καρδιά τους δίχως τὴ δικιά τους συγκατάθεση. Καλύτερα θ' ἴ τὸ κρατήσι κρυφὸ καὶ θάρῃση ὁ καιρὸς νὰ σβύσῃ τὴ φωτιά.

Γυρνᾷ ὁ Ρωτόκριτος στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ λίγο πέφτει ἀρρωστος. Ὁ φίλος του ὁ Πολύδωρος τὸ λέει τοῦ βασιλιᾷ κι' ἡ Ἀρετὴ ποῦναι μεροστὴ τάκούει καὶ γλωμαίνει. Μὰ ὁ Πολύδωρος πηγαίνει στὸ Ρωτόκριτο καὶ γιὰ νὰ προλάβῃ τὸ κακὸ τοῦ λέει πὼς μὲ θυμὸ ἀκούσε ἡ Ἀρετοῦσα τ' ὄνομά του ἀγαναχτισμένη πὼς ἓνας ὑπῆκοος τοῦ πατέρα τῆς τόλησε νὰ τὴν ἀγάπῃση. Ὁ Ρήγας καθημέρονις ζητᾷ πληροφορίες γιὰ τὸν ἀρρωστο κι' ἡ Ρηγοπούλα μιὰ μέρα τοῦ στέλνει ξαρωστικὸ πέντε μῆλα. Αὐτὰ γενήκανε γιὰ τὸ κακὸ κι' αὐτὰ τοῦ δώσανε τὴν ὑγεία του. Ὁ Ρωτόκριτος ξέρει καλὰ τὴ φύση τῆς γυναίκας κι' ἄς γελᾷστηκε γιὰ λίγο ἀπ' τὰ λόγια τοῦ Πολύδωρου. Ἡ γυναίκα εἶνε φιλάρεσκῃ καὶ θέλει νὰ τῆς λένε πὼς τὴν ἀγαποῦν :

Πάντ' ἢ γυναῖκα ἀνερωτᾷ, καὶ πεθυμᾷ νᾶκούσῃ  
πὼς ὅλοι τῆγε ρέγουνται, κι' ὅλοι τὴν ἀγαποῦσι  
κι' οὐδὲ μανίξει, οὐδὲ γολιά, ἀμὴ πολλὰ τσ' ἀρέσει  
ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ὡμορφῇ νὰ τὴ λέσι.

(A. 2079—2082)

Καὶ ξανάρχεται πάλι ὁ Ρωτόκριτος καὶ μπαινοβγαίνει στὸ παλάτι καὶ

μένει ὥρες μὲ τὸ βασιλιᾷ, καὶ κυττάζει τὴν Ἀρετοῦσα κι' ἀρχινᾶνε τὰ παιχνίδια τῶν ματιῶν.

Αὐτὰ τὶ παιχνίδια τῶν ματιῶν εἶνε ὁ μυστικὸς ἀρραβῶνας. Δὲ συναπαντιοῦνται, δὲ μιλοῦν, δὲ σφιγγοῦν τὸ χέρι ὁ ἓνας τᾶλλον μόνον κοιτάζονται. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κορνάρου ὡς σήμερα δὲν ἄλλαξε στὴν Κρήτη ἢ πρῶτῃ αὐτῇ ἐκδήλωσι τῆς ἀγάπης ποῦ ἀκολουθεῖ τίς περισσότερες φορὲς ἀμέσως ὁ γάμος.

Καὶ πάλι ἢ μοῦσα τοῦ λαοῦ μᾶς λέει γι' αὐτὸ τὸ παιχνίδι τῶν ματιῶν :

Κερδίζω τα τὰ μάτια σου ὄντε τὰ οἴχνεις κάτω

Καὶ πάλι ἀναντρανίζεις τα καὶ κἀνης μου τὸ νάτο !

Κι' ἄλλο δίστιχο :

«Ξανοίγεις με, ξανοίγω σε, πράμα ἔχουμε στὸ νοῦ μας,

Ἔλα νὰ τὸ θαρρέψωμε παιδί μου ὁ γεῖς τ' ἄλλου μας».

Ἔτσι κι' ὁ Ρωτόκριτος μὲ τὴν Ἀρετοῦσα μιλοῦσαν τὴν πρῶτῃ λαλιᾷ τῆς ἀγάπης.

Τὴν πρῶτ' ἐγράψ' ἀπὸ λιγοῦ, τὴ δευτέρῃ πληθένει,  
τὴν τρίτῃ πέφτει ἀποκοτιά, πλιά παραμπρός ἐμπαίνει  
Δὲ τὴν καὶ ξαναδέ τῆνε, ἀρχίτισεν κι' ἡ κόρη,  
κι' ἐσχηγοστρέφετο κι' αὐτὴ μὲ σπλάχνος τὸν ἐθώρει.

Ἐθώρειεν τὸ Ρωτόκριτο, πὼς ἦτον κι' ἐλυπάτο  
καὶ μὲ τὴν ἀκρα τ' ἀμματιοῦ συχνὰ τοῦ πιλογάτο.  
Εἰς κάποιον μὸδο ὁ γεῖς τᾶλλου ἤπαιζε μὲ τᾶμμάτι  
ὅπου γνωρίζανε κι' οἱ δυὸ πὼς μιὰ φιλιά τσ' ἐκράτει.

(A. στ. 2153—2160)

Κεῖνη τὴν ἐποχὴ εἶχεν ὀριστεῖ ἢ γιόστρα, τὸ κονταροχτύπημα, κι' εἶχαν μαζωχτεῖ στὴν Ἀθήνα ἀρχοντόπουλα ἀπ' ὅλες τίς κοντινὲς πολιτεῖες νὰ παραβῶννε στὸν ἀγῶνα, κι' ὁ Ρωτόκριτος ποῦχε ζωνῆρῃ ἐπιθυμιά νὰ καμαρώσουνε τὰ μάτια π' ἀγαποῦσε, τὴν παλληκαριά του, λαβαίνει μέρος κι' αὐτὸς καὶ ζητάει νι παραβῆ μὲ τὰ ρηγόπουλα τάντριωμένα καὶ νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸ στεφάνι.

Τὸ κονταροχτύπημα τῶγε διατάζει ὁ βασιλιᾷς εἴτε γιὰ διασκέδαση τῆς κόρης; του, ποῦ λίγο—λίγο μαραίνονταν, εἴτε γιὰ νὰ τῆς βοῆ γαιμπρό, κι' αὐτὸ πάλι γιὰτὶ ἐβλέπε τὴν κόρη του νὰ λυώνῃ.

Τέτοια κονταροχτυπήματα, γιόστρες ὅπως τὰ λέγανε, γίνονταν συχνὰ στὴν Κρήτη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἑνετῶν. Μὰ καὶ πρὶν ἀκόμα τὰ βρίσκουμε στὸ Βυζάντιο μὲ τὸ ὄνομα ξυλοκονταριά, ἀπὸ τὰ ξυλίνα δόρατα ἢ ξυλοκοντάρια ποῦ μεταχειρίζονταν οἱ ἀγωνιστές. Ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονογράφους μαθαίνουμε πὼς ὁ Αὐτοκράτορας Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς θέλει νικητὴ στὴν ξυλοκονταριά νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ἢ ἐκλεχτὴ του. Στὸν Ἰπλόδρομο στὴν Κωνσταντινούπολη τίς ἀρματοδρομίες τίς τόσο ἀγαπητὲς στὸν Ἑλληνικὸ λαό, τίς εἶχαν διαδεχτεῖ τὶ φράγκικα ἀγωνίσματα, τὰ Τουρκοῖς τῆς Δύσης, κι' ἢ βυζαντινὴ ἀρχόντισα, ὅμοια μὲ τὴν ἀρχόντισα τῆς Φραγκιᾶς, τρέχει σ' αὐτὲς τίς γιορτὲς καὶ μὲ μάτια γεμᾶτα ἀγάπῃ καὶ θαυμασμὸ παρακολουθεῖ τὸν ἐκλεχτὸ ἀγωνιστὴ ποῦ μὲ τὴν φράγκικη ἀρματοσίᾳ μὲς στὸν Ἑλληνικὸ Ἰπλόδρομο πολεμᾷ νὰ βῆ νικητὴς γιὰ νὰ τὴν καταχτήσῃ.

Οἱ γιόστρες ἦταν ἢ μεγαλύτερη κι' εὐγενικώτερη διασκέδαση σ' ὅλη τὴν Ελλάδα. Στ' ἀτομνημονεύματα τοῦ ἀρχιάτρου Lamare—Picquot ἀναφέρεται μὲ γιόστρα στὴν Κέρκυρα στίς 15 Αὐγούστου 1811 στίς γιορτὲς

πού δόθηζον γιὰ τὸ Ναπολέοντα. Μὰ ὁ Lamare Pleuqot μᾶ; λέει πῶς ἦτανε ἐθιμο παλιό, λησμονημένο. Οἱ ἀγωνιστὲς φοροῦσαν μισαιωνικὲς πολυχρομὲς πλοῦσιες φορεσιὲς κι' οἱ γυναῖκες παθακλουθοῦσαν τὸ ἀρόνιμα ἀπὸ θεορεῖα προφορισμένα γι' αὐτὲς.

Ἔτσι κι' ἡ Ἀρετοῦσα θὰ παρακολουθήσῃ στὴ γκιόστρα πού μᾶς δίνει ὁ Κορνίος μὲ μάτια γεμάτα ἀγάπη τὸ Ρωτόκριτο πού θ' ἀγωνισθῇ γιὰ νὰ φανῇ στὰ μάτια τῆς ἀντρείωτερος ἀπ' τοὺς ἄλλους.

Καὶ ξημερώνει ἡ ἡμέρα τοῦ ἀγῶνα μὲ βούλια τὸ διαλαλοῦν στὴ χώρα τ' ἀργαστήρια κλειγόνε κι' ὁ λαὸς μαζώνεται στὸν τόπο τοῦ θ' ἰνιη τὸ κονταροχτύπημα. Σὲ μιὰ ψηλὴ ἐξέδρα καθίζει ἡ Ρήγισσα ἡ Ἀρετέμη κατῶνας στὸ χέρι τὸ στεφάνι τὸ χρυσὸ πού γιὰ ἀμοιβή του θὰ πάρῃ ὁ νικητῆς. Δίπλα τῆς ἡ Ἀρετοῦσα μὲ τὴ Νένα παρακολουθοῦνε μὲ ιδιαίτερο ἐνδιαφέρο τὸν ἀγῶνα.

Κι' ἀρχίζει ἡ παράση τῶν ἀρχοντόπουλων. Ὅλοι ὄμορφα παλληκάρια πλουσιοντυμένα μ' ἀφεντιὲς καὶ χάρες. Μὰ ἀπ' ὅλους πῶ ὄμορφος ὁ γιὸς τοῦ Ρήγα τοῦ Βυζάντιου σέρνει ἀπάνω του ὅλες τὶς ματιές. Αὐτὸν ξεχωριστὰ καμαρώνει ἡ Νένα, αὐτὸν θάθελε νάπερνε ἡ ἀγαπημένη τῆς ἡ Ἀρετοῦσα. Καὶ ζητάει νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοριτσιοῦ γιὰ τὸ ὄμορφο ῥητό-πυλο μᾶ:

«ἐκείνη οὐδὲ πλουσιότητα γυρεύει μηδὲ χάρες»

Γιὰ τὴν Ἀρετοῦσα μόνο ὁ Ρωτόκριτος ἀξίζει αὐτὸς εἶνε ὁ ἥλιος πού τη φωτίζει καὶ τῆς δίνει ζωή.

Ἐπειτα ἀπὸ διάφορα ἐπεισόδια βγαίνει νικητῆς στὸν ἀγῶνα ὁ Ρωτόκριτος. Ὅλοι παινοῦνε τὴν ἀντρείωσύνη του κι' ἡ Ρηγοπούλα νοιώθει νὰ πληθαίνει ὁ πόθος τῆς. Ἀκολουθοῦνε μέρες ἀγωνίας. Ὁ καὶνός τῆς ἀγάπης δὲν τὴν ἀφίνει νὰ κοιμηθῇ κι' οὔτε νὰ φάγῃ. Ἀποφασίζει νὰ μιλήσῃ μόνη τῆς στὸ Ρωτόκριτο καὶ νὰ τοῦ πῇ τὸ αἰσθημά τῆς. Ξέρει πῶς ὁ πατέρας τῆς θάνα ἐναντίος στὴν ἀγάπη τῆς, ξέρει πῶς τὴν περιμένουν μέρες κακὲς, μὴ ξέρει κι' ὅλα, τὸ ἔχει διαβάσει στὰ ρωμάντσα τοῦ καιροῦ τῆς, πῶς ὁ θυμὸς τοῦ γονιοῦ περνᾷ.

«...πῶς σὰν τελειώσῃ ἡ μάχη ἀγάπη καὶ γαλήνηση τὸ τέλος τῆς θεῆ νάχη.»

Καὶ ἀργὰ τὴν νύχτα στέκει στὸ παράθυρο καὶ περιμένει τὸν ἀγαπημένο τῆς. Πλησιάζει ὁ Ρωτόκριτος μὲς στὸ σκοτάδι καὶ τὶ δυὸ παιδιὰ μένον βουβὰ στὴν πρώτη τρεμουῖα τῆς συγκίνησης καὶ περιμένει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο νὰ κἀνῃ τὴν ἀρχή.

Πρώτῃ ἡ Ἀρετοῦσα διακόπτει τὴ σιωπὴ καὶ μὲ τὴν ἔμφυτη φιλαρέσκεια ρωτᾷ:

....Γιάντα ζιγουράφισες τὴν ἀζημὴ μου νειότη; κι' ἐξοράειες τὴνε φυλαχτὴ εἰς τ' ἀρμαράκι μέσα μὲ τὰ τραγοῦδια πού λεγες, κι' ὅπου πολλὰ μ' ἀρέσα; (Γ. στ. 601—606.)

Οἱ συναντήσεις ἐξακολουθοῦν τὰ βράδια καὶ μένουν οἱ ἑωυτεμένοι ὡς τὸ προῖ, ἐκείνη ἀπ' τὸ παράθυρο, ἐκεῖνος ἀνεβασμένος στὸ δῶμα. Μὴ νύχτα ὁ Ρωτόκριτος ἀπλώνει τὸ χέρι του καὶ ζητάει μὲς στὸ σκοτάδι τὸ χέρι τῆς ἀγαπημένης του. Μὰ ἡ Ἀρετοῦσα σερνι καὶ ντροπαλὰ τραβιέται καὶ τοῦ ζητάει νὰ μὴν τὴν ἀγγίξῃ παρὶ μὲ τὸν καιρὸ σὰν τὸ θελήσῃ ἡ μοῖρα του καὶ δώσῃ κι' ὁ πατέρας τὴ συγκατάθεσή του.

Φίνεται σὰν ἓνα ὑποταμένο κοριτσάκι ἡ Ἀρετοῦσα, νομίζε καὶ πῶς δὲν εἶχε δική τῆς θέληση, πῶς θ' ἀκούσῃ τοῦ πατέρα τῆς τὴ γνώμη. Τὸ λέει καὶ τὸ ξαναλέει. Θέλει νὰ γενῇ ὁ γάμος μὲ τὴν εὐχὴ τῆς μάνας τῆς καὶ τοῦ πατέρα τῆς. (Α. στ. 2134) θέλει ὁ καιρὸς μὲ γνώση νὰ τὸ φέρῃ (Α. στ. 2210), θέλει δίχως ψεγάδι νὰ πᾶ νὰ βοῇ τὸ χάρι ἀν τ' ἔχῃ ὁ κύριος τῆς; δὲ θελήσει νὰ πάρῃ ἄντρα τῆς τὸ Ρωτόκριτο (Γ. στ. 261).

Κι' ὅμως δίπλα στὸ σεβασμὸ στὴ θέληση τοῦ πατέρα βλέπουμε τὴν ἀνταρσία, βλέπουμε τὴ συναίσθηση τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴ σταθερότητα στὸ μόνο ἄνθρωπο πού ἀγάπησε. Ὅχι δὲν θὰ πᾶ ἄλλον ἢ Ἀρετοῦσα, θὰ ὑπομείνῃ ὅλες τὶς τιμωρίες, ὅλα τὰ βασανιστήρια πού θὰ τὴν ὑποβάλῃ ὁ πατέρας τῆς. Γιὰ τὸ Ἡράκλῃς μαθαίνει μ' ἀνανάκτηση τὸ αἰσθημα τῆς κίρης; του κι' ὅταν δὲ δέχεται νὰ πάρῃ γι' ἄντρα τῆς τὸ Ρηγόπουλο τοῦ Βυζάντιου, τῆς κόβει τὰ μαλλιά, τὴ ντύνει μὲ παλιόρουχα ὡς τὰ γόνατα κοντὰ, τὴν κλίνει μαζί μὲ τὴ Νένα μὲς σὲ βρωμερὴ φυλακὴ καὶ τῆς δίνει νερὸ καὶ ψωμὶ καὶ γιὰ στρώμα ἓνα σακκὶ γεμῆτο πέτσες κι' ἀγκάθια.

Τέσσερα ὀλόκληρα χρόνια ζεῖ κεῖ μέσα ἡ Ἀρετοῦσα. Κάθε μῆνα στέλνουν καὶ τὴ ρωτοῦν ἀν ἄλλαξε ἀπόφραση, μὴ οὔτε οἱ κακωνίες τῆς φυλακῆς, οὔτε ἡ ἀτομάκρουση τοῦ Ρωτόκριτου στὴ διαταγὴ τοῦ Βασιλιὰ τὴν κίνου; νὰ ὑποχωρήσῃ.

ἐγὼ καλλιὰ ἔχω θάνατο παρὰ στασιὸ στεφάνι.

(Γ. στ. 1142)

λέει πρὶν ἀκόμη τὰ χαλάσῃ μὲ τὸν πατέρα τῆς, καὶ στὴ Νένα πού τῆς προλέγει τὴν ὀργὴ τοῦ βασιλιὰ καὶ τὶς δυστυχίες πού τὴν περιμένουν λέει:

Ἐγὼ μαι νεῖα καὶ κοπελλιὰ καὶ κάλι δὲ φοβοῦμαι καὶ γιὰ θανάτους ἑκατὸ τὸν πόθο δὲν ἀρνοῦμαι.

(Γ. στ. 1233).

Κι' ὅταν περὶ βλέπει τὸν ἐγωῖσμὸ τοῦ Ρήγα, τὸ ἀπάνθρωπὸ τοῦ φέροισμο, τὴ σκληρότητά του νὰ τὴν πετάξῃ μὲς στὴν ὕβρη καὶ βρωμισμένη φυλακὴ, ἓνα παράπονο ἀνεβαίνει στὴ χεῖλη τῆς καὶ σερνι ξεσπάει σ' ἀνανάκτηση. Μὰ καὶ τὰ ζῶα ἀκόμα ξαίρουν τί θὰ πῇ παιδι καὶ τὸ πονοῦν καὶ τὴ ζωὴ τους τὴν ἴδια δίνουν γιὰ νὰ τὸ σώσουν, κι' αὐτὸς οὔτε λυπάται τὸ παιδί του, τὴν ἴδια του τὴ σάρκα, παρὶ τὴν τυραννίαν καὶ μὲ τὸν πόνο τῆς περισσότερο ἀγριεύει.

Κι' ἀπορεῖ ἡ δύστυχη Ρηγοπούλα πῶς οἱ γονιοὶ τῆς πού τὴν καμάρωναν, πού ὅλο στὴν ἀγκαλιά τους μέσα τὴν κρατοῦσαν, πού κυττάζαν τί θὰ φάει καὶ τί θὰ πιεῖ, ποιὰν ὦρα θὰ κοιμηθῇ καὶ ποιὰν ὦρα θὰ ξυπνήσῃ πῶς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τώρα νὰ θέλουν τὴν καταδικη τῆς, τὸ θάνατό τῆς; Κι' ἡ μάνα τῆς χειρότερη κι' ἀπὸ τὸ Ρήγα δὲν κάνει νὰ τοῦ κατηγορεῖ τὴν Ἀρετοῦσα κι' ὅλο ν' ἀνάβει τὴ φωτιά.

Μάτυχε κείνο τὸν καιρὸ νὰ πολιορκήσῃ τὴ χώρα τοῦ Ἡράκλῃ ὁ βασιλιὰς τῶν Βλάχων καὶ νὰ βρεθῇ ὁ Ἡράκλῃς σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Ἐνας ἄγνωστος πολεμιστῆς παρουσιάζεται καὶ προσφέρεται νὰ σώσῃ τὸ βασίλειο. Εἶνε ὑψηλὸς καὶ μελαψὸς καὶ πολεμᾷ ἀνδρεῖα. Γύρω σκορπάει τὸ θάνατο, νεκροὶ πέφτουν οἱ βλάχοι. Στὸ τέλος μονομαχεῖ καὶ μὲ τὸν ἀνεψιὸ τοῦ ἐχθροῦ βασιλιὰ, τὸν Ἀριστο, «τὸ ἀνίκητο λιοντάρι», πούχε ἐρθεῖ ἐπίτηδες ἀπὸ τὴν Φραγκιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ θεῖο του. Τὸν νικάει κι' αὐτὸν κι' ὁ Ἡράκλῃς συγκινημένος ἀπὸ τὴν αὐταπάρηση τοῦ ἀγνωστού πολεμιστῆ θέλει

νὰ τὸν ἀνταμείψῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τίς χάρες ποὺ ὀρίζει γιὰ αὐτὸς καὶ ζωὴ καὶ λευτερίᾳ τοῦ χάρισε. Μα ὁ ξένος δὲ θέλει τίποτα ἀπ' αὐτά. Αὐτὸς ξεκίνησε ἀπὸ μακριὰ γιὰ νὰ πῆρῃ γυναϊκά του τὴν ὠμορφη ρηγοπούλα ποὺ τὴν κρατᾶει στὴ φυλακὴ ὁ βασιλιάς σὲν νὰ μὴν εἶνε παιδί του. Μα θὰ θελήσῃ ἢ Ἀρετοῦσα; Αὐτὴ ὠμορφρονιὸς ρηγοπούλα ἀρνήθηκε καὶ βάλθηκε στὴ φυλακὴ μέσα νὰ γεράσῃ. Κ' εἶπειτα μαθαίνα ὁ Ρήγας πὸς ἀσχήμενε καὶ πὸς ἢ κακοπέραση τὴν εκαναν ἀγνώριστη πὸς κ' οἱ μυῖγες ἀκίμα τὴ συχαίνονται. Καλύτερα νὰ πᾶν μόνος του νὰ τὴ δῆ γιὰ νὰ βεβαιωθῆ πὸς αὐτὴ δὲν εἶνε παιδί γι' ἀγάπη καὶ γιὰ παντρεία.

Καὶ τραβᾶει ὁ μελαφὸς πολεμιστὴς γιὰ τὰ μπουντρούμα τοῦ Ἀνάτορου καὶ βρίσκει τὴν Ἀρετοῦσα μὲς στὶς λάσπες καὶ τίς ἀράχνες. Τῆς εἶχαν στείλει ὠμορφα πλούσια ἄλλα νὰ στολιστῆ, μὰ αὐτὴ τι τσαλαπάτησε κ' ἀπόμεινε μὲ τὴ κουρέλια τῆς γιὰ νὰ φανῆ ἀσχημὴ στὸν ξένο καὶ νὰ μὴν τοῦ ἀρέσει.

Ἡ ἀναγνώριση γίνεται σιγὰ-σιγὰ. Ἐνα δαχτυλίδι ποῦχε κάποτε δοσμένο ἢ Ἀρετοῦσα τοῦ Ρωτόκριτου βρίσκεται στὸ χέρι τοῦ πολεμιστῆ καὶ ἕνα μαγικὸ νερὸ δίνει στὴ μελαψὴ του μορφὴ τὴν ξανθεὶ γλυκεὶ πρωιτηρονὴ του ὄψη.

Τὸ ρομάντσο τελειώνει μὲ τὸ γάμο τῶν δυὸ νέων καὶ τὴ συχώρηση τοῦ βασιλιᾶ.

(Ἔχει συνέχεια)

Σημ. Στὸ προηγούμενο τεῦχος, στὴ μελέτη τῆς Δας Δ. Μοάτσου, γράφτηκε ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία ἢ λέξη romanique στὴ σελίδα 72 ἀντὶ romanesque.

## Δ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ

### Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ θίξωμεν τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπὸ τῆς πολλαπλῆς του μορφῆς, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ οργανωμένῃ Κοινοῦτιᾳ δράσεως. Καὶ ἐν πρώτοις ἢ καθαροὶ ἐννοία τῆς ἰσότητος εἶνε ἢ μαθηματικὴ μορφή τῆς ποσότητος, καθ' ἣν ἢ περιεκτικότης τῶν μονάδων εἶνε δύο ποσὰ εἶνε ἢ αὐτὴ. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἐν τῇ μορφῇ τῆς ἀντικειμενικότητος, καθ' ἣν τὸ ἄτομον ἐρχεται εἰς ἀντιπαράστασιν μὲ ἄλλο ὄνιον κατ' εἶδος, ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῆ ἢ ἐπίρροια, τὴν ὁποῖαν ἕκαστον ἐκ τούτων ἐν τῇ ἀπὸ κοινοῦ τῶν ἐνεργείᾳ ἀφίνει διὰ νὰ διακριθῆ ὅχι ἢ ποσότης ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος συγχρόνως τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἕκαστον θέτει εἰς ἐνεργεῖαν δι' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τὴν βελτίωσιν. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Max Nordau καθ' ἑαυτὸν ἐξεταζόμενος ἀντιστιχοῖ πρὸς ποσότητα δραστηκῶν στοιχείων, ἐξ ὧν κανονίζεται ἢ πλεονεκτικὴ ἢ μειονεκτικὴ τοῦ δυνάμει. Φυσιολογικῶς κατ' ἄλλους εἶνε ταμεῖον στοιχείων ἀντιδραστηκῶν κατὰ τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν ἰσορροπία τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἡ φύσις δηλαδὴ ἐδημιούργησε καὶ διεμόρφωσε τὸ ζῶον κατὰ τὴν ἄμεσον ἀξίωσιν τῆς κανονικῆς του ἐν τῇ φύσει ζωῆς.

Ἐν δηλαδὴ δὲν ὑπῆρχε ἥλιος, αἴθρ, ὕδωρ, τροφή κ.λ.π. ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς ἀνάγκη ὀφθαλμῶν, ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, κοιλίας κ.λ.π. Ἐν πράγματι ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τὸν βίον ἐκάστου ζῴου θὰ διακρίνωμεν ἄμεσως ὅτι τοῦτο ἔχει τόσας φυσικὰς ιδιότητες, ὅσαι τὸ ἀρκοῦν γιὰ νὰ ζῆ κανονικὰ. Εἴμεθα ἐπομένως προῖον *φυσικῆς συνεπειᾶς*. Συμπέρασμα δηλαδὴ καθορισμένης φυσικῆς αἰτιότητος, τῆς ὁποίας ἢ δυνάμει καὶ ἢ οὐσία εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς ὡς φυσιολογικῶν ὄντων. Περιεχομεν ὅμως καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δυνάμει, ἢτις ὑπῆρξεν ἢ αἰτία τῆς φυσικῆς ἐκδηλώσεως. Εἴμεθα δηλαδὴ συμπέρασμα ἀκαθορίστου μεταφυσικῆς ἐνεργείας. Μετέχομεν ἐπομένως λελοιδότως ἀπ' ἐνὸς καὶ ἐν γνώσει, ἀπ' ἑτέρου τῆς οὐσίας μας κατὰ τὸν *Χαίκελ*. Γνωρίζωμεν ἐν μέρει τὴν καταστάσιν τῆς οὐσίας τῆς αἰτίας μας. Μετέχομεν ἐπομένως τοῦ ἀγνώστου. Περιεχομεν κατὰ τὴν γνωστέραν ἄποψιν τῆς φιλοσοφίας τὴν ἄγνωστον οὐσίαν αὐτῆς. Ἄλλ' ἀκαθίστως μᾶς ἐρχεται τὸ ἐρώτημα: Πόθεν ἢ γνώσις; Τί γνωρίζει τις; Πᾶν ὅτι ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ. Τί τὸ πρῶτον ἐγνώρισεν ὁ ἄνθρωπος; Τὴν φύσιν. Ἐξ αὐτῆς ἐτράφη. Αἱ ιδιότητες αὐτῆς τὸν κατέστησαν ῥωμαῖον. Ἐλαβεν ἐπομένως ἄμεσον αὐτῶν εἰκόνα, ἢτις ἀντιστιχοῖ πρὸς μίαν οὐσιαστικὴν φυσικὴν ιδιότητα. Ἐκαστον δηλαδὴ στοιχεῖον ἐν ὄσῃ μηχανικῶς καὶ ὀριμεμύτως διετέθη κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπιρροῆς του, σχηματίσαν μίαν γενικὴν εἰκόνα τοῦ ὠφελίμου καὶ βλαβεροῦ. Ἄλλ' ἢ φύσις αὐτῆ τοῦ ἀνθρώπου, οὐσα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα ζῴα καὶ πρὸς τίς καιρικὰς ἐπιρροὰς, μειονεκτικὴ, ἐν τῇ οὕτως εἶπειν ἐχθρικὴ κατ' αὐτῆς στάσει τῆς, ἐξηνάγκασε τὸν ἄνθρωπον, διαρκῶς πολεμούμενον καὶ παλαιόντα, νὰ ἀνικαθιστῆ τὰ φυσικὰ του ὄπλα διὰ μέσων, τὰ ὁποῖα τοῦ ὑπεγόρευεν ἢ καθημερινὴ του πάλη. Ἄλλ' ὑπῆρχεν ὁ πυρὴν; Δύο ἀντίθετοι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου θεωροῖα ὑπάρχουν. Ἡ μία περὶ ἢς ἀνωτέρω ὠμιλήσαμεν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἄλλοθεν ἔχει τὴν ιδιότητα εἰς τὴν δύναμιν τῆς γνώσεως, ἢ δὲ ἄλλη ἀντίθετος τελείως ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος σήμερον καὶ ἀρχικῶς ἰδία νοητικῶς ἔχει εἶνε προῖον καθαροῦ μόνον πείρας. Τὸ ὀλίγον τοῦ χρόνου δὲν μᾶς ἐπιτρέπει οὐδεμίαν ἐκ τῶν δύο ἀνάπτυξιν. Πρέπει μόνον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἢ φιλοσοφία ἀκολουθεῖ μέσῃ ὁδῶν, τὴν ἀναφερομένην. Τί ἀραγε ἐπιθυμεῖ κανεὶς καὶ πρὸς τί αἰσθάνεται συμπάθειαν; Πόσον τὸν ἐλκεῖ; Πᾶν ὅτι τὸν ὠφελεῖ. Διατίθεται δηλαδὴ κανεὶς εὐμενῶς πρὸς τὴν αἰτίαν, ἢτις τοῦ δημιουργεῖ μὴ ὠφέλειαν. Ἐνῶ ἀντιθέτως τὴν μισεῖ ὅταν τὸν βλάπτῃ ὀπωσδήποτε. Ὑπερσοφύθη λοιπὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ συμπάθεια ἢ κλίσις ἢ ἢ ἀντιπάθεια καὶ ἢ ἀποστροφή πρὸς ὀρισμένα; ἐνεργείας καὶ ιδιότητος. Ὡς μέτρον καὶ ὡς γνώμην πρὸς αὐτὰς ἦσαν αἱ σωματικὰ καὶ ἀνοικονόμητοι ἀξιώσεις.

### ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ, ΑΙΤΙΑ, ΗΘΟΣ, ΕΘΙΜΟΝ

Ἐο *Λομπρόξο* καὶ ὁ *Χόμς* παραδέχονται τὸν ἄνθρωπον τελείως ἄγονον. Μὴ ἔχοντα συνείδησιν τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ. Ὁ πρῶτος μάλιστα καὶ ἐκ φύσεως ἐγκληματιαν. Ἡ δυσμενὴς ὅμως ζωὴ, οἱ καθημερινοὶ κίνδυνοι, καθ' ὧν δὲν ἢ δύνατο ἀποτελεσματικῶς ἀσχυκῶς νὰ ἐπέλη, τὸν ὑπερέωσαν νὰ ἔλθῃ εἰς σύμπτωσιν μετ' ἄλλων ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων καὶ εὐρισκομένων εἰς τὴν αὐτὴν κρίσιμον κατάστασιν. Ὅχι λοιπὸν «τὸ φύσει ζῶον κοινωνικὸν τοῦ Ἀριστοτέλους» ἢ ἀγάπη ἢ ἄλλη τις εὐγενὴς αἰτία ἐδημι-

ούργησαν τὴν πρώτην ομάδα, τὴν κοινότητα. Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο μεμονωμένως ἐξεταζόμενον τὸ γεγονός, δίδει τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ αἰσθημάτων τῆς ἀμοιβαιότητος, καθ' ἣν διακρίνεται ἡ ἐκατέρωθεν ἀναγνώρησις ὑποχρεώσεων δι' ὁρισμένον τινα σκοπὸν, ὅστις ἀγόμενος ἀπὸ κοινοῦ εἰς περὰς, δημιουργεῖ καὶ εἰς τὰ δύο μέρη κοινούς τίτλους καρπώσεως. Παράτηροῦμεν ἐπίσης τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας νὰ δημιουργῆ δεσμούς καὶ νέαν τινα οὐσιαστικὴν κατάστασιν, ἣτις δίδει ὡς κεφάλαιον χρησιμοποιήσιμον τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ τῆς συνεργασίας.

Διακρινόμεν πρὸς τούτοις τὴν μεταβολὴν ἣτις ἐπέρχεται συνειρία τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ τρόπου τῆς ἐξυληρητέως τῶν συμφερόντων τῶν ἀτόμων καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὶς σχέσεις τῶν. Βλέπομεν συγχρόνως ὅτι ὅλοι ἔχουν τὰς αὐτὰς διαθέσεις προκειμένου νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς ἑαυτοὺς τῶν. Διότι δὲν πιστεύω κανεὶς ἀνθρώπος νὰ θέλῃ νὰ τὸν φονεύσῃ ἢ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν παρουσίαν του. Γενικαί ὡς βλέπομεν συμπτώσεις γνωμῶν εἰς ὅλους μᾶς ὑπάρχουν. Συμφωνοῦμεν λοιπὸν κατὰ βάσιν ὡς πρὸς τοῦτο: **Νὰ ἀποφεύγωμεν δὲ μᾶς βλάβει.** Ἄλλ' αὐτὴ ἡ φυσιολογικὴ καὶ ἐμφυτὸς ἀρχὴ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐξ ἡμῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καθὲ φυσικῆν ἢ ζωϊκῆν ἐνέργειαν. Καὶ τὰς μὲν φυσικὰς, ἀφ' οὗ τὰς δοκιμάσωμεν, ὡς ὁ Μωϋσῆς τὴν ἀνημένην λαμπάδα, τὰς ἀποφεύγομεν, τὰς δὲ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἰδίως προσερχόμενας, τὰς ἀποτρέπομεν, κινηνοὺντες ἀβαρίαν τῆς προτέρας μᾶς πρὸς τοὺς ἄλλους συμπεριφορᾶς, ἣτις τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι ἐχθρῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένοι. Δὲν κινηνοὺν δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἄλλους αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ μᾶς βλάβει. Ἐπιμένομεν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν καὶ ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς λαμβάνομεν κέρδη, αἰσθανόμεθα, παρὰ τὴν ἀληστον φύσιν μᾶς, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποχῆς μᾶς πρὸς ἄλλοτριαν βλάβην. Δημιουργοῦμεν περὶ αὐτὴν σειρὰν πλεονεκτημάτων προσωπικῶν καὶ ξένων τι ὅποια μᾶς κρατοῦν καὶ μᾶς ἀποροφῶν. Γίνεται δηλαδὴ εἰς ἡμᾶς ἀφομοίωσις μὲ τὴν αἰτίαν ἣτις μᾶς ἐξιπηρετεῖ. Συνειρίζομεν σὺν τῷ χρόνῳ αὐτὴν καὶ αἰσθανόμεθα τὴν χρησιμότητά της. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἰσχύει δι' ὅλα τὰ ἄτομα, διὰ τοῦτο ἐξ ἴσου σχεδὸν τὰ ἤλικια, καὶ ὑπ' αὐτὴν σιωπηρῶς πως ὑπήχθησαν. Ἐπέβαλε δηλαδὴ ἕκαστον εἰς τὸ ἑαυτὸν τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ζημιώνῃ, διότι δημιουργεῖ κινδύνους καὶ περιπτώσεις ἀντεκδικήσεως. Τὸ λαϊκὸν γνωμικόν: ὁ φόβος φυλάει τὰ ἔρημα ἔχει ἐνταῦθα τὴν θέσιν του. Πράγματι δὲ ὁ φόβος ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην συνέτειναν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Νέου τοῦτου χαρακτήρος, ὅστις ἐχορηγίμυσε καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Κοινωνίας. Ἀποφεύχθη ὁ φόβος διὰ τὸν φόβον τοῦ φόβου. Ἀποφεύχθη ἡ ζημία διὰ διὰ τὸν φόβον τῆς ζημίας. Αἱ πρῶται, αἱ πατριαρχικαὶ λεγόμεναι κοινότητες εἶχον βίαιαν τιμοκρασίαν τὴν ἀντεκδικήσιν ἣτις ὡς ὄπλον, ἀρχικῶς ἐξελιχθὴ μετριασθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἐθιμον, τοῦ ὁποίου ἡ χρησιμότης ἀναγνωρισθεῖσα μετεβλήθη εἰς κριοαρχικὴν τῆς ομάδος βούλησιν. Βλέπομεν λοιπὸν μίαν βαθμιαίαν ἐγκατάλειψιν παντὸς μέσου τὸ ὁποῖον ἡ χρησιμότης ἀνεσῆ ἢ εἰμυσα καὶ ἀποτελέσματα εἰς τὴν κανονικὴν καὶ ἰσοροπημένην τῶν ἀνθρώπων ζωὴν. Ἄλλ' καὶ τί ἄλλο διακρίνομεν; Τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐνεργῆ καθ' ἑξῆς. Ἐπίσης νὰ αἰσθάνεται πρὸς αὐτὴν ἀσυναίσθητον πως καὶ μηχανικὴν ἀρχικῶς ὀρπὴν, νὰ μὴ ἀρκεῖται ἀλλὰ νὰ ὀφείτῃ ὑπ' αὐτῆς. Ἐδημοσιεύθη λοιπὸν μᾶς κατάστασις εἰς αὐτὸν τοιαύτη, ὥστε νὰ αἰσθάνεται τὶς αἰτίαι μᾶς πάξεως. Ἡσθάνθη λοιπὸν διατὶ ὅταν φάγῃ ἢ πῖῃ, ὅταν ἐνδυθῆ κίβει καὶ μὴ σωματικὴ του ἀξίωσιν. Ἐπίσης διέκρινε διατὶ ὅταν

συντρέξῃ ἢ βοηθηθῇ δημιουργεῖ καὶ μὴ νέα κατάστασι καλλυτέρα. Ἄλλ' αὐτὰ ὅλα δὲν ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ βίος ὁ νέος εἶναι συνδυασμὸς ἐνεργειῶν φυσικῶν καὶ διανοητικῶν, καὶ ὅτι κίβει του ἐνέργεια ἀντιπροσωπεύει καὶ ἕνα σκοπὸν;

Ἴδου λοιπὸν τὸν γενικὸν ὅρον τῆς ἀνάγκης νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον ἄλλαξιν διαθέσεως ἢ προδιαθέσεως καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ συμμορφώνεται ὄχι πρὸς τὸ ἀποκλειστικόν του συμφέρον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ξένον τοιοῦτον. Αὐτὸ τί ἀποδεικνύει; Ἐσωτερικὸν μετασχηματισμὸν. Κοὶ τί ἄλλο; Κατανίκησιν τῶν φυσικῶν ἀρχικῶν τάσεων. Ἄλλ' ἡ συνέχισις καὶ ἡ ἐμμονὴ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην δὲν δεικνύει καὶ τὴν ὑποτροπίασιν τὴν ὀργανικὴν πρὸς μὴ ξένην οὐσιαστικῶς καὶ φυσικῶς πρὸς αὐτὴν ἰδιότητα; **Ἴδου ἡ πρόση ἐκδήλωσις τοῦ ἐκφυλισμοῦ,** καθ' ἣν ἡ φύσις νικᾷται καὶ ἀποβάλλει τὴν πρώτην τῆς ὀργῶσαν κατάστασιν ἣτις ἀποστερεῖται φυσικῶν καὶ φυσικῶν ἀρχικῶν τάσεων, αἰτινες ἀντικαθίστανται καὶ θεωροῦνται ἐχθρὰ πρὸς τὸ νῆον ἐσωτερικῶν καθεστῶς τὸ ἀποστρεφόμενον καὶ πολεμοῦν πάντοτε τὸ παλαιόν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ διαρκὴς μεταβολή, ἡ συνεχὴς ἀντικατάστασις δὲν δηλοῖ μὴν ἀσέβειαν καὶ περιρόνησιν πρὸς τὸ παρελθόν. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζομεν ὅτι, διὰ νὰ μεταβληθῇ ἡ ἀρχικὴ περὶ τοῦ θεῖου ἰδέα, ὁ τρόπος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς καρπώσεως, ἡ σχέσις τοῦ ἀνδρὸς μὲ τὴν γυναικα, ἣτις καθ' ὅτι ἰδίας ἀπετέλει, ἀσχετῶς βαθμοῦ συγγενείας, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, διὰ νὰ ἀναφανῇ καὶ νὰ διαρρηθῆ ἡ περὶ ἀρχηγῶν ἰδέα, ἐμμεσολάβησεν ὁ γενικὸς φυσιολογικὸς νόμος καθ' ὃν ὁ ἀνθρώπος προτιθέμενος νὰ ζῆσῃ καταστρέφει καὶ λαμβάνει καὶ ἀφίνει ἐκ τοῦ παρελθόντος τόσα μόνον, ὅσα τὸν ἀρκοῦν, τὰ ἄλλα τὰ συντρίβει. Καὶ γελᾷ μὲ τὴν παλαιάν του νοστοπίαν, ὁ βίος του εἶναι ἀναίρεσις ἀτόρησις καὶ ἀναθεώρησις τῆς μέχρις αὐτοῦ ἐξικνουμένης ἐνεργείας. Ἐξ ὅσον ἀνωτέρω εἴπωμεν καταφαίνεται μία κεντρικὴ, μηχανικὴ βέβαια ἐν ἀρχῇ, βελτιωμένη καὶ ἐπανέξασιν ἐν σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατεύθυνσις, μὴ ἀπέχουσα τῆς ἐλκυστικῆς ἐξέως ἣτις ἐκυριόχησεν ἐπὶ τῆς ἀτομικότητος, ἣτις ἀφ' οὗ ἀπαξ ἐκινήθη κατὰ τὴν πορείαν ταύτην, καὶ εὐρέθη ἐν τῇ ὁδῷ τῆ βιωτικῆ χειρὰ βοήθειας, διετέθη πρὸς αὐτὴν κατ' ἀκίλον αἰσθητικὴν συμπεριφορᾶν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν φανερῶναι ἄλλαξιν; Δημιουργίαν συμπεριφορᾶς νέας; Ἦθους δηλαδὴ;

### ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Θαυρική κίνησις: Κωστὴ Μιασιὰ «Τὸ πουλὶ τῆς νύχτας» (Πρωτοπαίχτηκε στὸ θέατρο Κοτοπούλη στίς 22 τοῦ Σεπτεμβρίου 1924).

Ἡ παράστασις τοῦ καινούριου ἔργου τοῦ κ. Κωστῆ Μιασιὰ ἀποτελεῖ —παρὰ τὶς ἀντιρροήσεις τῶν εἰς θεατοικὸς κριτικῶς αὐτοχειροτονημένων προχειρολόγων χρονογράφων τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων— τὸ σπουδαιότερο θεατρικὸν γεγονός τῆς φετεινῆς σαζόν. Ἡ παράστασις αὐτὴ ἦταν συγχρόνως μὴ ἀποκλίση καὶ μὴ μοναδικὴ καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ καινούριου ἔργου εἶνε μὲ λίγα λόγια ἡ ἀκόλουθη: Ἡ Νένα μὴ ὀρφανὴ προσφωροπούλα βρίσκεται ὕστερα ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ σ' ἕνα περιβόλλον ἐκτεταταῦν τοῦ Πειραιῶς. Ἀπὸ τὸ περιβάλλον αὐτὸ θέλει νὰ τῆ βάλει κάποιος ἀπαθητικὸς της—ὁ Δημήτρης—πὺ παίζει τὸ ρόλο τοῦ «σωτήρα». Ζῆ κάμποσο καιρὸ μᾶζυ της σὲ μὴ ἐπαρχία.

μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο ζητεῖ νέες συγκινήσεις σὲ μιὰ περιπέτεια μὲ τὴ Λιζέτα—τύπο ἐπιπόλαιου κοριτσιοῦ τῆς «καλῆς τάξεως». Ἔτσι ἐγκαταλείπει τὴ Νίνα ποὺ ξαναβρίσκεται στὸ ἴδιο περιβάλλον καὶ φθάνει στὴν ἐσχατὴ ἐξαθλίωση ἐνῶ ὁ Δημήτρης ξαναζητᾷ καινούριες ἐρωτικὲς ἀπολαύσεις.

Ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει στὸ ἔργο του νὰ ζωγραφίσῃ μ' ἓνα ἀξιωματικὸ ρεαλισμὸ ἓνα κομμάτι τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Τύποι ἐκμεταλευτῶν, γυναικῶν διεφθαρμένων, ἐκβιαστῶν χωροφυλάκων περνοῦν μὲς στὶς σκηνὲς τοῦ ἔργου, παρουσιάζονται μὲ ὁμότητα ποὺ λίγο ἀπέχει ἀπὸ τὴν κωμικὴν, τὴν ἀδυσώπητη σάτυρα. Μὰ μέσα σ' ὅλα αὐτὰ ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου βρίσκεται στὸ χιλιόμεταχειρισμένο καὶ πάντα καινούριον θέμα τῆς ἀγρίας κοινωνικῆς ἐκμετάλλευσης ἀπὸ τὴ μιὰ μερὶ καὶ τῆς γενετήσιας σχέσης τῶν δύο φύλων ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὸ θέμα βέβαια δὲν εἶνε τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ ν' ἀπασχολήσῃ τὸ σύγχρονον κενεῦμα—αὐτὸ δὲν περιμέναμε νὰ μᾶς τὸ ποῦν οἱ σκουριασμένοι Ἀθηναῖοι χρονογράφοι—εἶχε ὅμως πάντα σύγχρονον τὸ τονίζουμε στὴ *σημερινὴ ἐποχῆ*, ἐποχὴ ἐπαναστατικὴ. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὁ συγγραφεὺς τὸ πραγματεύεται μὲ νέες ἀπόψεις μέσα στὸ Ἑλληνικὸ περιβάλλον. Τὸ ἔργο τοῦ κ. Κωστ. Μπλατιᾶ δίνει μιὰ ἀνώτερη συγκίνηση, ἀπερθεύεται στὴ σκέψη τοῦ θεατῆ. Εἶνε μιὰ ὅσα μὲσα στὰ ἀνόητα κ' ἀνάβαθα θέματα καὶ στοὺς σαγχανάτους καὶ ἠλίθιους λυγισμοὺς τῶν περισσότερων Ἑλληνικῶν δραματικῶν ἔργων. Ἀπὸ τεχνικὴ ἄποψη τὸ ἔργο εἶναι ἄρτιον. Θᾶχε ἴσως ἴσως μονάχα νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς πὼς ἡ πρώτη πράξις εἶνε λίγο τραβηγμένη καὶ κοινωστικὴ. Ἀπεναντίας ἡ δευτέρα κ' ἡ τρίτη πράξις βρίσκονται σὲ ἀξιόλογο δραματικὸ ὕψος καὶ συγκροτοῦν ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἡ σκηνοθεσίᾳ γενικὰ ἦταν ἀνεπιτυχὴς ἐντελῶς τυπικὴ καὶ μηχανικὴ ἀσύμφωνη μὲ τὸ Ἑλληνικὸ περιβάλλον τοῦ ἔργου. Ἡ ὑπόκριση ἄψογη. Οἱ κ.κ. Ν. Ροζάν, Ἰ. Ἀποστολίδης καὶ Γ. Γληνὸς διέπλασαν μ' ἐπιτυχία ἄρκετὰ ἐνδιαφέροντας τύπους. Ἡ κ. Κοτοπούλη ὑπέροχη καὶ ἡ κ. Φωτ. Λούη πολὺ καλὴ στὸ μικρὸ ἀλλὰ χαρακτηριστικὸ τῆς ρόλου. Ἡ κ. Μεο. Ροζάν ὑπερβολικὴ ἐτόνισε πάρα πολὺ ἐξωτερικὰ τὸ κομικὸ μέρος τοῦ ρόλου τῆς ἀντὶ τὸ ἀφήσει νᾶρθαι φυσιολογικά. Ἔτσι ἐξημίωσε τὴν τέχνην τῆς καὶ φάνηκε κατώτερη ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Α. Σ.

## ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

### Η ΑΝΝΙΩ ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τὰ δύο διηγήματα τοῦ τόμου αὐτοῦ, ἂν δὲν ἔχουν γραφτεῖ ποῖν ἀπὸ τὸ «Φθινόπωρον», ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρως γιὰ μᾶς μιὰν ἄρκετὴ ἰσχυρὴ ἀπογοήτευση. Ὁ Χατζόπουλος παρουσιάζοντας τὸ «Φθινόπωρον» ἔδινε κ' ἓνα παράδειγμα ἐξελιγμένης τέχνης. Ἡ φράσις του εἶχε μιὰ βαθεὴ ἐσωτερικότητα ἢ αἰσθησὴν του ἦταν ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητη, οἱ εἰκόνες του ἰδεαλιστικότερες. Κι' ὅλ' αὐτὰ ἀπέρρεαν ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἔργου, ποὺ σημεῖωνε μιὰ προσπάθεια ὑποδειγματικῆς τεχνικῆς στὴν ἑλληνικὴ πεζογραφία. Ποῖν ἀπὸ τὸ «Φθινόπωρον» παρόμοιες προσπάθειες ἦταν τοῦ Χρηστομάνου καὶ τοῦ Ροδοκανάκη περισσότερον. Ἄλλ' ὁ Χατζόπουλος τὴν ρευστό-

τητα αὐτῆς τῆς τέχνης καὶ τὴν αἰσθητικὴν ὑπερβολὴν τῆς κατορθώσε νὰ τὴν πειθαρχήσῃ καὶ νὰ τὴν δώσει σ' ἓναν τελειωτικὸν τύπον. Γι' αὐτὸ τὰ δύο διηγήματα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν τόμον, ἂν δὲν εἶναι προθύστερα τοῦ «Φθινόπωρου», δέχθουν μιὰν κούραση ἀπὸ μέρους τοῦ Χατζόπουλου καὶ μιὰν ἀπογοητευτικὴν μείωσιν τῆς ἐμειστοσύνης του στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς τέχνης.

Ἐν τούτοις ἡ «Ἀννιὼ» κ' ὁ «Ἀντάρτης» εἶναι διηγήματα ἄρτια στὸ εἶδος τους. Προπάντων κινοῦνται σὲ ἀτμοσφαῖρα συνηθειῶν ἑλληνικοῦ χρώματος. Ἡ μεταναστευτικὴ ροπὴ γοητεύει τοὺς ἐπιχειρηματικοὺς ὁραματισμοὺς τοῦ ρομιοῦ, κυρίως στὶ χειρὶ καὶ τὶς μικρὰς πολιτείας. Κι' ὅσο ἐξακολουθεῖ ὁ ἐνθουσιασμός γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κέρδους, ὁ μετανάστης δὲ θυμᾶται τίποτα ἀπ' τὸν παλιὸ συναισθηματικὸν κόσμον του, οὔτε τὴν ἀγάπην τῆς κόρης τοῦ χωριοῦ του, ποὺ τὴν ἀφήσε σὲ μιὰν ἀμοιβαίαν ἐρωτικὴν ἀναμονήν. Ἡ ἐπιχειρηματικὴ προσπάθεια ἐπὶ τέλους φτάνει στὴν ἐπιτυχία τῆς καὶ τότε θυμᾶται, ὅτι τελειωτικὸς σκοπὸς του ἦταν ὁ γυρισμός στὴν πατρίδα καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐκπατρισμοῦ ἀνάμεσα στὶς πρώτες, στὶς παιδικὰς ἀναμνήσεις. Ὁ μετανάστης τῆς «Ἀννιῶς» γυρίζει στὴν πατρίδα του μὲ τὸ πορτοφόλι ἄρκετὰ ἐξογκωμένο ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῶν ἐπιχειρηματικῶν προσπαθειῶν του. Καὶ θέλει νὰ ξαναζήσει στὸν κόσμον τῶν παλιῶν συνηθειῶν του, νὰ ἐξακολουθήσῃ κάποιος συναισθηματικὸς ἀπολαύσεις νὰ εὐτυχῆσῃ τὸν ἔρωτα τῆς παιδικῆς του ἀγνότητος. Ἀλλὰ ἡ κόρη ἔμαθε πὼς τὴν ἔξασε στὴν ξενιτειὰ κ' ἔζησε κάποιες ἡμέρας μὲ κάποιαν ἄλλη. Καὶ μένει πιστὴ στὸν κινδύνον ἐρωτικὸν ὄρκον, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸν περιμένει. Ἡ διατήρησις τοῦ ὄρκου τῆς εἶνε ἡ ἐξακολουθήσις τοῦ συναισθηματικοῦ τῆς ὄνειρον. ἐνῶ ὁ μετανάστης, ποὺ ἀπλόωνει στὰ πόδια τῆς τὴν πλοῦτην του, ἀπὸ τὴν περήφανη αὐτὴ στάση τῆς ἀποστροφῆς τῆς νοιώθει πὼς δὲν ὑπάρχουν πιά γι' αὐτὸν ἡ γοητεία καὶ τὸ ὄνειρον τῆς ζωῆς. Ἐχει κολεῖ τὸ νῆμα ποὺ ποὺ τὸν συνέδεε μὲ τὸν κόσμον τῶν ἀναμνήσεων, τὸ ψυχικὸν βάθος τῆς ὄντοότητός του. Τὴ νοσταλγικὴ αὐτὴ ἀτμόσφαιρα τὴν ἔδωσε κ' ὁ κ. Σκίπης πολὺ προητέτερα τὸ 1905, μὲ τὸ διήγημά του ὁ «Γυρισμός», ἀλλ' ἀντιστρόφως. Ἡ γυναίκα εἶνε ποὺ ξεχνᾷ κ' ὁ μετανάστης ποὺ ξεχνιέται.

—Ἐλάχιστη αἰσθητικὴ καὶ περισσότερον σκεπτικιστικὴ εἶνε ἡ διάθεσις ποὺ δημιούργησε τὸν «Ἀντάρτη». Μολονότι τυπικῶς καὶ χρονικῶς θέλει ὁ συγγραφεὺς νὰ συνδέσῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ τοῦ διηγήματος μ' ἓνα ὁρισμένο γεγονός τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὥστόσο ἡ ψυχολογία τῶν προσώπων καὶ τοῦ συνόλου στέκεται πάνω ἀπὸ χρόνον καὶ τόπον. Οἱ Ἑλληνες εἶνε οἱ πρὸ ἐνθουσιᾶς ἀνθρώποι τοῦ κόσμου! Ἀποφασίζουσιν εὐκολότατα γιὰ τὴ σημαντικότερα ζητήματα. Κ' ἡ ἐκστρατεία ποὺ περιγράφεται στὸν «Ἀντάρτη» εἶνε ἀτόφασι παραφορᾶς ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶνε ἐξαιρετικὰ σημαντικό. Κλείνει ἐντὸς τοῦ τό σύμβολο τῆς νεοελληνικῆς προχειρότητος στὸ σύνολον καὶ στὰ μέρη τῆς. Ἡ πολιτικὴ ζωὴ μας

είνε τὸ πρότυπο τῆς δημιουργικῆς ἀφορμῆς τοῦ διηγήματος. Ἐπίσης εἶναι καὶ μιὰ μεγέθυνση τῆς εἰκόνας τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου. Ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ζωὴ λείπει ἢ προβλεπτικότης, ὁ σοφὸς ὑπολογισμός. Δὲν ἀνοούμεθα ὅτι ὁ ἐνθουσιασμός εἶνε «τὸ θεῖον πῦρ». Κι ἀκόμα ὅτι ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀπουσία του ἀπὸ τὸν ὑπολογισμό δημιουργεῖ μιὰ στεγνότητα, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶνε ἀδύνατο νὰ προέλθῃ καμμιά βλάστηση. Ὡστόσο τὸ «θεῖον πῦρ», ὅταν δὲ βρεῖ στὸ τέλος τοῦ φυτλιοῦ, πού θὰ φλογίσει, ἀφθονη τὴ μαρτυρῆ, θὰ χάσει ἀμέσως τὴν ἐρυθρότητά του, θὰ γλωμίνει κι ἀπὸ τὴν τέφρα του θὰ ὑψωθεῖ μιὰ γλωμὴ ἀπογοήτευση. Ἀπαράλλακτα τὸ ἴδιο τέλος εἶχε κ' ἡ ἐκστρατεία πού περιγράφεται στὸ διήγημα. Τίποτα τὸ ὁργανωμένο, τὸ συστηματικὸ. Μόνο σγέδια μεγάλα καὶ μεγάλες ἰδέες. Ἡ πεσομιστικὴ σάτυρα τοῦ «Ἀνάρτη» εἶνε ἀριστουργηματικὴ διδακτικὴ. Ὁ κριτικὸς πρόλογος τοῦ κ. Παλαμᾶ εἶναι ἕνας ἐνθουσιώδης ἐπιθανάτιος πανηγυρικός.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

## ΤΑ ΜΑΪΣΤΡΑΛΙΑ

Γιὰ τὸν Κύριο Σπύρο Παναγιωτόπουλο δὲν ἔχω καμμὶ ἐπιφύλαξη νὰ κρατήσω, ὅταν κρίνω τὸ ποιητικὸ του ἔργο. Δὲν θὰ σταματήσω ποτὲ ἀμφιβάλλοντας ἂν πρέπει ἢ ἂν δὲν πρέπει νὰ τοῦ προσθέσω ἀκόμα ἕναν ἔπαινο, ἀφοῦ γιὰ μένα νὰ Μαΐστραλια του εἶνε μιὰ καθημερινὴ ἀτέλειωτη παροχὴ δροσερῆς ὠραιότητος.

Θα ἤθελα νὰ σᾶς τὸν παρουσιάσω ὅπως ἔβλεπα καὶ τὸν αἰσθάνομαι, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸ μου αὐτὸν θὰ μεταχειρισθῶ σύντομος καὶ ἀδρές γραμμὲς ὅσο μπορῶ περιοριστικότερος κρατώντας τὴ διάθεση μιᾶς ἐκτενέστερης μελέτης πάνω στὰ τραγούδια του γιὰ ἄλλη φορὰ.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ μένα ὁ κ. Π. εἶνε ποιητὴς μὲ τὴν ἀπόλυτὴ ἐκείνη ἔννοια πού δίνουμε στὴν λέξη ποίηση. Μὲ τὴν ἔννοια ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ποίηση δὲν μεταχειρίζεται γιὰ τὴν ἐκφράσή της ἄλλες αἰσθητικὲς τῆς ἰδιότητες, ἐξὼ ἀπὸ τῆς ποιητικῆς. Ὅ,τι μᾶς περιβάλλει ψυχικὸ, ἢ πλαστικὴ ὕλη γιὰ νὰ γίνῃ ἄξιο νὰ συγκινήσει, τὴ φαντασία του, τὴ διαισθητικότητά του, τὰ μάτια του, χρεωστεῖ νὰ ἔχει μέσα του, τὴν θετικὴ ἐκείνη ρευστὴ ποιητικὴ ἰδιότητα, πού ὁ γερὸς ρυθμός, ἡ αὐστηρὴ ρίμα, τὸ καλὸ μέτρο εἶνε ταγμένο νὰ ἐξυπηρετοῦν. Χρεωστεῖ δηλαδή νὰ εἶνε ὄχι διὰ τῆς βίας ἀντικείμενο ποιήσεως, μὰ ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ τραγουδιεῖ νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη διανοητικῶν ἐξηγητικῶν ἢ ἐρευνητικῶν παρεμβολῶν. Ἔτσι τὸν βρίσκουμε συγκρατημένο αὐστηρὰ στὰ κύρια δεδομένα τῆς ζωῆς. Στὸ ἐνστικτο, πού εἶνε γιὰ αὐτὸν ἀντικείμενο διαρκoῦς ἀνησυχίας ἀνεξήγητης καλόκαρης βουλήσεως, καὶ στὸ αἶσθημα, πού εἶνε πάλι γιὰ αὐτὸν ἀντικείμενο ζωϊκῆς ἀποθεώσεως μὲ τῆς ὑποσυνείδητες ἰδιότητες τοῦ ἐνστικτο.

Τέτοιος ὁ κ. Παναγιωτόπουλος, ὅπως τὸν περιέγραφα, θὰ μποροῦσε ἄγνοια τῆς πνευματικῆς ἐκείνης χαρᾶς πού αἰσθάνεται κανεὶς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη ἐξυπνου διανοητικοῦ παιγνιδιοῦ, μιᾶς συμβολιστικῆς ἐπιτυχημένης ἀκροβασίας ἢ παρομοιώσεως σὲ ἕνα τραγούδι. Αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε ἀκόμα, πὼς ὁ κύριος Π. δὲν θὰ εἶχε φτασμένη διανοητικῶς τὴν ὑπέροκλη ἀντίληψη τῆς ἁρμονίας τῶν ἀντιθέσεων καὶ πὼς ὅ,τι ἔγραφε τὸ κανε ὑπο-

κινούμενος ἀπὸ ὑποσυνείδητη ἐνστικτὴ ἀνάγκη, τῆς ὁποίας ἐπίγνωση δὲν εἶχε γιὰ νὰ τὴν κατευθύνει. Αὐτὸ θὰ ἦτανε μακρὺν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Ὁ κύριος Π. μέσα σὲ ὅλα του τὰ τραγούδια, χωρὶς νὰ ἐξαίρεσουμε κανένα σχεδόν, μᾶς παρουσιάζεται σὰν ποιητὴς πού διαλέγει τὰ θέματα τῶν τραγουδιῶν του μὲ τὴν αὐθόρμητὴ βέβαια ἰδιοσυγκρασία πού ἔχει ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς πού περιεγραφα παραπάνω, ἀλλὰ πού τὴ ἐπεξεργάζεται σὰν ραφιναιζμένος κοσμοπολίτης ποιητὴς πού βλέπει ἀτ' ὅλες τῆς μεριῆς τὴ ζωὴ καὶ πού ἀσχολεῖται μὲ ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ θέμα, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸν δόλοκληρο ἀπορορημένον, μὲ γιὰ τὴν κ' αὐτὸ ἀτοτελεῖ κάτι τι ἄξιο νὰ τραγουδιεῖται κ' ἄξιο νὰ συγκινήσει. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο καὶ τὰ τραγούδια τοῦ κ. Παναγιωτοπούλου συγκινοῦν διπλά.

«Εἶμαι ὠραῖο, λένε σ' ἐκεῖνον πού τὴ διαβάσει, εἶμαι ὠραῖο ἀνάμεσα στὰ ὠραῖα, τίποτα δὲν ἀρνοῦμαι καὶ τίποτε δὲν μὲ δεσμεύει.»

Τέτοιος ποιητὴς εἶνε ὁ κ. Παναγιωτόπουλος. Καὶ ἀφοῦ ἀσχοληθήκαμε γενικὰ ἐμβαθύνοντας στὴν ψυχολογικὴ εἴδρα τοῦ ὑποκινητικοῦ πεδίου τῆς ἐμπνεύσεώς του, καὶ εἰς τὴν εὐσυνείδητὴ κατεύθυνση πού τῆς δίνει, ἐρχόμεστε τώρα ἀπ' εὐθείας στὴ ποιητικὰ του χαρίσματα, εἰς τὴν τεχνικὴ ἀποψη τῆς ποιήσεώς του καὶ εἰς τὴν λιγὰκι πὺρ λεπτολογημένη ἀνασκόληση τῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν ἰδεῶν του.

Ὁ κ. Π. εἶνε πολὺ συνεπής. Σὲ μιὰ ποίηση πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τῆς ρέουσες ἀλλαγὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ μας κόσμου, τίποτα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ταυρίζεται καλύτερα ἀπὸ μιὰ ρέουσα ἀπλὴ διατύπωση, ἀπὸ τὸ καλὸ μέτρο, ἀπὸ τὴν σημασιεπὴν λιτότητα τῆς ποιητικῆς γραμμῆς. Καὶ ὁ κ. Π. εἶνε ἀπλός, ἀλόγος, ἀλόγος. Ὁ στίχος του τῆς περισσώτερος φορὸς ἐνδεκασύλλαβος, κυλάει σὰν τὸ διάφανο κρυστάλινο νερὸ μέσα σὲ εὐλύγιστο φειδωτὸ Ἑλληνικὸ αὐλάκι πού τὸ φωτίζει ὀλόχαρος καὶ ξύπνιος ὁ Ἀττικὸς ἥλιος. Παραθέτοντας ἔδω τὸ τραγούδι τοῦ ΓΡΑΜΜΑ ἔχω τὸ συνάσθημα πὼς δίνω στοὺς ἀναγνώστες, ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸν κ. Π. ὡς τεχνίτην τοῦ στίχου.

## Γ Ρ Α Μ Μ Α

Χαμογέλαει φωτόχαρος ὁ Ἀπρίλης  
γεμάτος ἀπὸ λούλουδα, ἀπὸ μύρα,  
τὸ χελιδόνι ἀνήσυχον στὴ στέγη  
μὲ τέχνη ξαναχτίζει τὴ φωλιά του.

Μεγάλῃ ἢ μέρα, μὲ χυμούς μιᾶς νιότης  
θεομῆς, ποτίζει ὅλα τῆς γῆςτὰ σπλάγνα  
μικρὴ ἢ νυχτιά, ἀσημένια ἀπ' τὸ φεγγάρι  
σὰν τρυφερό, γοργὸ κυλάει τραγούδι.

Καὶ φτάνει τὸ λαμπρὸ, τὸ Μέγα Πάσχα  
μὲ τῆς ἀγνές, ἀσύγκριτες χαρὲς του  
καὶ πάλι ἐγὼ, Μητέρα μου, μακρὰ σου  
μὲ ξένους μοναχός, σ' ἄξενη χώρα.

Μὴν πιζραθεῖς τὴ Μοῖρα τους οἱ ἀνθρώποι  
μὲ καρτερία νὰ ὑπομένουν πρέπει  
καὶ δυνατοί, σὲ κάθε χτύπημά της,  
σὰ βράχοι νὰν' στὴ λύσσα τῶν κυμάτων.

Μέ πασχαλιές και κρίνα νά στολίσαις  
τά βάζα· ένα λευκόμαλλον άρνάκι  
νά πάρεις για τή σούβλα και νά βάψεις  
κόκκινα αυγά πολλά-πολλά σαν πρώτα.

Κι' από ξανθόν, άγνό κερι λαμπάδα  
μεγάλη σαν τὸ μπόι μου ν' αγοράσεις,  
και στην ώραία μας εκκλησιά νά σύρεις  
άνώφρα τῆς 'Ανάστασης τῆ νύχτα.

Ἔτσι ἡ ψυχή μου άντάμα σου. Μητέρα,  
θά φτερουγάει και μιὰ χαρά θά νιώθει  
βαθεία, καθὼς αὐτὴ πού στά παλιά μας  
τῆς ἔδινε κρατώντας με ἀπ' τὸ χέρι.

Κι' αν ἴσως τίς θεριμές τίς προσευχές σου  
ὁ Πλάστης ὁ Πανάγιος εἰσακούσει  
και δώσει ἡ εὐτυχισμένη νάρθει μέρα  
πού θά βρεθῶ στην άγκαλιά σου πάλι.

μι' 'Ανάσταση καινούργια, πιὸ μεγάλην  
ἀπ' ὅλες θά γιορτάσουμε, Μητέρα.  
κι' αὐγὴν-αὐγὴ τῆ λειτουργία θά πάμε  
νά κάνουμε πού ἀπὸ καιρὸ ἔχεις τάμα.

Τί ἀληθινὰ Ἑλληνικὸ φῶς κλίνει μέσα του τὸ τραγοῦδι αὐτό! Ὁλό-  
κληρος ὁ ποιητὴς κατορθώνει νά μεταγκισθεῖ μέσα στην Ἑλληνικὴ ἀντίλη-  
ψη τῆς στοργῆς. Προσέξετε τὰ δυὸ τελευταία τετράστιχα. Ἐνας γυιὸς με  
πλατεία ἐλεύθερη σκέψη πληρώνει φόρο εὐγνωμοσύνης στην μητέρα του. Ἀ-  
παλά ἀπαλά τακτοποιεῖ ὅλα του τὰ συναισθήματα ὅπως ἐκείνη θά τὰ πεθυ-  
μοῦσε.

κι' αὐγὴν—αὐγὴ τῆ λειτουργία θά πάμε  
νά κάνουμε πού ἀπὸ καιρὸ ἔχεις τάμα.

Φαντάζομαι, φαντάζομαι τὴ χαρὰ μιᾶς μητέρας πού διαβάζει τοὺς τέ-  
τοιους στίχους τοῦ γυιὸς τῆς.

Ἡ ΦΥΣΗ γιὰ τὸν κ. Παναγιωτόπουλο δὲν γίνεται ἀντικείμενο πιστῆς  
ἀναπαραστάσεως μέσα εἰς τοὺς στίχους του. Δὲν τὴν ἐξυμνεῖ ἀκόμα οὔτε με  
τίς Ὀλύμπιες ἐκεῖνες γραμμές, τίς μεγαλοπρεπεῖς με τὴν ἀγαματώδη ἐκείνη  
ἡρεμία πού θά μᾶς θύμιζε λίγο τὴν προσπάθεια τοῦ Καβάφη. Μιὰ ἁρμονι-  
κὴ ἰσορροπία ἀντιλήψεων τῆς ἐξωτερικῆς πλαστικότητος και τῆς ἐσωτερι-  
κῆς ψυχικῆς ἀνησυχίας, τὸν κάνει νά περιβάλλει τὴν πλαστικότητα αὐτὴν με  
τὴν ὑποκειμενικὴ συγκινημένη ἀτμόσφαιρα τῶν ψυχικῶν ἐντυπώσεων και  
συναισθημάτων.

Ἡ φύση εἰς τὰ ποιήματα τοῦ κ. Π. περιβάλλεται ἀπὸ μιὰ ἀπλή μὲν,  
ἀλλὰ μεταφυσικὴ ἀτμόσφαιρα, πού ἔχει μέσα τῆς ὅλες τίς μεταφυσικὲς ιδιό-  
τητες τῆς ψυχῆς. Ἐνας στενὸς σύνδεσμος ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου και  
τῆς φύσεως πού δικαιολογεῖται ἡ πρώτη μόνον: ὡς στοιχεῖον ἀφομοιῶσιμο

με τὸν ὑποκειμενισμό, με τὴν ἀτομικὴ βούληση. Νά ποιῆς εἶνε σαφέστερα  
οἱ σχέσεις τοῦ ποιητῆ με τὴ φύση.

## ΜΑΡΤΗΣ

Στὴ ζέστη τῆς Μαρτιάτικης λιανάδας  
ἡ φύση ξεποσταίνει ἡδονικά.  
Μέσα ἀπ' τὸ πέπλο μιᾶς χρυσῆς ἀχνάδας  
τὰ πάντα λάμπουν γύρω ἁρμονικά.

Τὰ πάντα: και τὸ πράσινο γρασίδι  
και τὸ ψηλὸ λευκὸ καμπαναριὸ  
και τὸ ποτάμι πού γλυστράει σὰ φίδι  
και τὸ μικρὸ χαρούμενο χωριό,

κ' οἱ σταχτερές ἐλιές κ' οἱ στενοὶ δρόμοι  
και τὰ λουλούδια πού εὐωδιές σκορποῦν  
και τὰ χιονάτα ἀρνιά, κ' ἐκεῖνα ἀκόμη,  
και κείνα γαληνά λαμποκοποῦν.

Κορίτσια με μιὰ χάρη νεραϊδένια  
στά χόρτα ξεπλωμένα τραγουδοῦν  
και κάποτε γυρίζουν πίσω μ' ἔννοια  
και με λαχτάρα ποῶς περνᾶ νά ἰδοῦν.

Ἀφίρουν, κεῖ πού σκάβουνε, τίς τσάπες  
οἱ ἐργάτες, τὰ κοιτοῦν μ' ἐπιθυμιά  
και μέσα τους παράξενες ἀγάπες  
γεννιῶνται και πεθαίνοσνε με μιὰ.

Κ' ἡ φύση ξεποσταίνει, στίς χαρῆς τῆς...  
Μὰ ἡ πεταλοῦδα ἀνήσυχια γυρνᾶ,  
σαν τὴν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, πού ποτές τῆς  
ἀνάπαυση σὲ βρίσκει πουθενά.

## ΚΥΝΗΓΟΙ

Πλήθος γαρδέλια ἐκάθισαν στῆς λεύκας τὰ κλωνάρια  
σαλεύοντάς τα με χαρᾶς πιπίσματα τρελά  
κ' ἡ δρόσο τους τινάζεται και σὰ μαργαριτάρια  
στά μέτωπά μας τὰ βαριά ἀπ' τὸν ὕπνο ἀργουλά.

Ἐνα τρυγόνι ἀντίκρυ μας γεμάτο εἰρήνη στέκει  
και τάξειδεύει ἕνας ἀητὸς ψηλά, σὰ μιὰ ψυχή.

—Πέτα στά χόρτα, σύντροφε, τὸ ἀλάθευτο ντουφέκι  
και σιωπηλά μιὰν ὀρθρινὴν ἄς ποῦμε προσευχή.



Φ Ο Σ

Ἄσ' τὸ παράθυρο ἀνοιχτὸ νὰ πέσει τὸ φεγγάρι  
λαμπρὸ στολίδι, ἀτίμητο, στὸ ξέγυμνο σου στήθος  
καὶ τ' ἀγεράκι τὸ ἀπαλὸ νὰ ξεχυθεῖ μὲ χάρι  
παιγνιδιστὰ στῆς κόμης σου τὸ μεταξένιο πλῆθος.

Θ' ἀστράφτει ὅπως ἀστράφτουσε στὸν ἥλιο τὰ διαμάντια  
μέσα στ' ἀγέρι καὶ στὸ φῶς λουσμένη ἢ ἀγνή ὁμορφιά σου  
καὶ σιωπηλὸς κι' ἀσάλευτος ἐγὼ θὰ στέκω ἀγνάντια  
καὶ θὰ διαβάζω τῆς Ζωῆς τὸν ὕμνο στὴ θωριά σου.

Δὲν βρίσκω σὲ πολλοὺς ποιητὲς τόσο καθάρια καὶ εὐγενικὰ συννεσταλ-  
μένη καὶ τόσο ἀπλά ἐξιδανικευμένη τὴν περιγραφή τοῦ ἔρωτικοῦ καὶ εἰ-  
δικῆ τοῦ εἰδυλλιακοῦ θέματος. Ἡ λυρική εἰδυλλιακὴ τρυφερότητα τῶν ἀκό-  
λουθῶν στίχων δὲν συναντιέται εὐκολα οὔτε καὶ στοὺς μεγαλύτερους Ἑλλη-  
νες ποιητὲς :

...Χωρὶς λογάκια ἔρωτικά  
σὰ νὰ μᾶς πῆρε στοργικά  
μιὰ Μοῖρα ἀπὸ τὰ χέρια,  
βγήκαμε ἀντάμα στὴν αὐλὴ  
ποῦχε τὰ δέντρα τῆς στολῆ  
καὶ φῶτα τῆς τ' ἀστέρια.

Καθὼς ὁ σκλάβος ὅπου ὀρᾷ  
μόλις τοῦ λύσουν τὰ δεσμά  
στὸ φῶς καὶ στὸν ἀγέρα,  
ἔτσι ξεχύθη μου ἡ ψυχὴ  
ὅταν οἱ δύο μᾶς μοναχοὶ  
βρεθῆκαμε κεῖ κέρα.

Μέσα στοῦ τοῦ μου τῆ νυχτιά  
μιὰ ἀγούλα ἐχάραξε πλατεῖα  
μιὰν ἀσημένια ἀχτίνα  
κι' ἀμέσως πρόβαλεν ἔμπρός  
δρόμος ἀτέλειωτος λαμπρὸς  
μ' ἀνθούς στὸ κλαῖ, μὲ κρίνα.

Κι' ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ δειλὰ  
τ' ὄρατο κεφάλι σου ἀπαλὰ  
στὸν ὄμο μου εἶχε κλίνει,  
σ' ἕνα φιλὶ ἔνωσα μανθῆς  
ἀγάπης θείας, ἀληθινῆς,  
τὴν ἀπεραντωσύνη...

Με τί ἀφέλεια διατυπώνεται τὸ πολυσυνθετότερο αἰ πῶ ἀνεξερευνήτο  
μυστήριό τῆς ζωῆς! Δὲν χωρεῖ καμμιά ἀμφιβολία, δὲν ὑπάρχει κανεὶς σκε-  
πτικισμὸς, οἱ τελευταῖοι στίχοι προχωροῦν ἀφοβὰ πρὸς ἕναν ἀσφαλῆ ὀραμα-  
τισμὸ. Βλέπουμε καὶ μεις μαζὺ του τὴν ἀπεραντωσύνη τῆς ἀγάπης. Γιὰ μιὰ  
στιγμὴ μονάχα. Ὁ ποιητὴς τὰ ἐκατάφερε νὰ μᾶς περιγράψῃ μὲ ὠραία  
στιγμὴ δίδοντάς μας ἄλλη μὲ μὲ τοὺς στίχους του.

Κάποτε ὁ ποιητὴς κλαίει τὸν ἀδερφό του σὲ πέντε σύντομες ἐλεγείες  
θανιαστές. Ὁ πόνος του, βαθύς, χωρὶς ἐξωτερικὰ δραματικὰ δείγματα, χω-

ρὶς ὑστερικούς σπασμούς, περνᾶσαν ἀπορροφημένους ἀπὸ κάποια γαλήνια ἀν-  
τιπαράστασή του μὲ τὸ θάνατο. Ὑποτακτικὰ σκύβει τὸ κεφάλι στὸ μοιραίο,  
καὶ εἶνε τόσο ἀιθόρουβη ἢ ὑπαρξή του, ποὺ οἱ ἐλεγείες μποροῦν νὰ εὐχαρι-  
στήσουν μὲ τὴν ὠραία θλίψη τους ἀντὶ ν' ἀποκαρδιώσουν τὸν ἀναγνώστη.  
Πολὺ ὑστερεῖ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἢ τρίτη ἐλεγεία, μὲ μπροστα σὲ τέτοιο πλοῦτο  
ὄραιοτήτων περνᾷ ἀπαραιήρητη.

Δὲν καταπιάνεται ὁ κ. Π. μὲ μεγάλα θέματα, δὲν ἀναλύει, οὔτε ἐρημη-  
νεύει, οὔτε κάνει ὑπερβατικὲς ἀνθαιρεσίες, μὰ ἀκόμα οὔτε ἀπομονοῦται ἀπὸ  
τὸ ἄτομόν του ὅταν κεντάει ἀπὸ μακρὰ κάποια ἰδέα. Ἐμιλήσαμε ἤδη γ.  
αὐτό. Δὲν ἔχει προφητικὲς φιλοδοξίες, εἶνε ποιητὴς ὅπως εἴπαμε μὲ τὴν κα-  
θαρὴ ἀγνή ἐννοια ποὺ δίνουμε στὴν τέχνη τῆς ποίησης. Περνάει ἀπὸ ἕνα  
πολυπατημένο οἰκόπεδο καὶ ὡς τὸ τέλος κατορθώνει νὰ μὲνει πρωτότυπος.  
Ἐργάζεται πάνω στὰ κλασικὰ αἰσθηματικὰ μοτίβα μὲ τὴν εὐκολία ἀνθρώ-  
που ποὺ ἔχει πλήρη ἐπίγωση ἐκείνου ποὺ ἐλαδιώκει καὶ ποὺ εἶνε : ἡ ἐπιθυ-  
μία νὰ μᾶς δώσει τὸν ἀπλὸ καὶ εὐστροφο τραγουδιστὴ τοῦ ὀλάτελα λείπει ἀπὸ  
τὴν σύγχρονη ποιητικὴ Ἑλληνικὴ κίνηση. Καὶ δὲν θὰ ἀργήσῃ ἢ μέρα ἐκεί-  
νη ποὺ στὸ πρόσωπο τοῦ κ. Σ. Παναγιωτόπουλου θὰ ἀτενίζουμε ἕνα μεγάλ-  
ο Ἑλληνα Χαίινε.

Ὁ κ. Π. εἶνε νέος, καὶ τὰ Μαῖστράλια του εἶνε ἡ πρώτη του ποιητι-  
κὴ συλλογὴ. Εἶνε νέος.

Σημ. Παρακαλοῦμε νὰ προστεθεῖ στὴ σελ. 72 στίχος 24 τοῦ σημειώματος «Μαῖ-  
στράλια» «ἴσως νὰ τοῦ καταλογιστεῖ».

Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

ΡΟΖΑ ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Παπαδήμα μᾶς δίδει ἕνα ἄριστο σύ-  
νολο τοῦ ἔσωτερικοῦ διηγήματος, ποὺ ὀλοένα καὶ κατακτᾷ ἔδαφος.  
ἀνάμεσα στὴν ἑλληνικὴ διηγηματογραφικὴ παραγωγή τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ  
Βιζυνηνός, ἔπειτα ὁ Χατζόπουλος, ὁ Θεοτόκης, ὁ Ταγκόπουλος πατέρας' νὰ  
μιὰ ὀμάδα τεχνιτῶν τοῦ πεζοῦ λόγου ποὺ ὑπέβαλαν στὴ Νέα Τέχνη τὸν  
ἔσωτερισμὸ—λυποῦμαι γιατί εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ μεταχειριστῶ τὴν  
τετριμμένη αὐτὴ κατάληξη—ποὺ ἀποτίναξαν ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ τὴν ἐ-  
ξωτερικὴ δράση ἀπὸ τοὺς πλαστοὺς ἥρωες τῶν ἔργων των, ἀπὸ τοὺς χαρα-  
κτῆρες ποὺ ἀποδίδουν στὴν ὑπόθεση, ποὺ περιπλέκουν τὴ δράση τοῦ διη-  
γήματος.

Τὸ ψυχογραφικὸ διήγημα καὶ ρομάντσο, ἰδίως τὸ πρῶτο, ἐπῆρε τώρα  
τελευταίως στὴ χώρα μας ἕναν καλὸ δρόμο κι' ὄχι ἀργὰ θὰ φθάσει στὸ ὕψος  
τοῦ καλλιεργημένου φιλότιμα ἀπὸ τοὺς νέους ποὺ ἀσχολοῦνται σ' αὐτὸ τὸ  
εἶδος τῆς διηγηματογραφίας. Καὶ θὰ φθάσει στὸ πρεπούμενο ὕψος του χω-  
ρὶς νὰ συναντήσῃ ἐμπόδια, μὲ μιὰ ταχεῖα ἐξέλιξη, γιατί οἱ νέοι καὶ σοβα-  
ροὶ διηγηματογράφοι, τὸ περιέβαλαν μὲ ἀγάπη καὶ σεβασμὸ ὅσο θὰ τοῦ ε-  
πρεπε.

Ὁ κ. Παπαδήμας, ποὺ καλλιεργεῖ ἀποκλειστικὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ διη-  
γήματος καὶ ποὺ μέσα σ' ἕνα σεβαστὸ χρονικὸ διάστημα συνεχῶς ἐπιδόσε-  
ως—τὸ πρῶτο του διήγημα δημοσιεύθηκε στὰ 1912—κατόρθωσε νὰ λαφυ-

ραγωγής το μυστικό της δύσκολης αυτής τέχνης, μάς παρουσιάζει σ' έναν άρκετα μεγάλο αριθμό, αναλόγως του χρόνου της επίσημης νι ποῦμε παραγωγικότητός του, ένα σύνολο αξιοπαρατήρητων κομματιῶν, πού στέκονται καυχήματα της νεοελληνικής διηγηματογραφίας. Οί ήρωές του άριστοτεχνικί πλάσμένοι. καλλιτεχνικί σμιλεμένοι. έδῶ μυστικοπαθεῖς, έκει εῦθυμοί, παρχει ά τογοτηενμένοι, άλλου ρομαντικοί, ρεαλιστές, άδιάφοροι και σκεπτικιστές ξετυλίγουν στί μάτια του άναγνώστη τήν έσωτερική φύση του ανθρώπου, τί άπόκρυφα αλήθειά του, τίς ύποσυνείδητες όρέξεις του, τίς ψυχικές και πνευματικές του όρμές και τέλος τόν άνθρωπο πού ζει έξω άπό όρατό περιθώριο της ζωής. Ο συγγραφεύς του «Infirmus» προσέχει πολύ περισσότερο στίς ψυχικές μεταπτώσεις τῶν ήρώων του, πού παθαίνουν αναλόγως τῶν έκείσοδιῶν στα όποία παίζουν τῶ διαπρεπέστερο ρόλο. παρί στίς κινήσεις έξωτερικές κινήσεις, πού κι αυτές τίς κανονίζει άρμονικί με τίς εἰς συνεχῆ άλλαρή συναισθημάτα τους, ὥστε νά μάς παρουσιάζει τούς χαρακτήρες του σφιχτί συνδεδεμένους έσωτερικῶς κ' έξωτερικῶς δηλ. ψυχικῶς και σωματικῶς. Έκείνο πού συμβάλλει άσφαλῶς στό νι παίρνουν περισσότερη καλλιτεχνική αξία τά διηγήματα του κ. Π. πού τά έμφανίζει ὡς άπορρέοντα άπό πέννα φίνου παρατηρητή και αληθινού καλλιτέχνη συνάμα, εἶνε ή φραστική τους τελειότης, ή μετρομένη και δεμένη φράση τους, προτέρημα σπουδαίο, σπουδαιότατο, πού δυστυχῶς σέ περισσότερη ποσότητα τῶ βρισκομε στί έργα τῶν παλιῶν. Οί νέοι ρίχνουν τήν προσοχή τους όλόκληρη στήν ύπόθεση και στό ξετύλιμά της και πολύ λίγο περιτοῦνται τή φράση τους, μολοντί οί πῶ πολλοί γράφουν και τραγουδι και ή έπίδοσή τους στόν έμμετρο λόγο θά έπρεπε νά τους εύκολύνει στό φραστικό φορτίο. Η γλώσσα του άν και κάπως συντηρητική στή συνολικότητά της μάς άφίνει μίαν αγαθή έντύπωση.

Ἡράκλειο.

## ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗΣ

### ΕΝΑΣ-ΕΝΑΣ... ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

**Ένας-ένας...** Στό διήγημα αυτό κάποιος άνθρωπος ζει τίς παλιές του αναμνήσεις μέσα σ' ένα σπίτι, πού τῶ κατοικοῦσε άλλοτε. όλόκληρη ή οικογένειά του, άποτελουμένη άπό έξ άνθρωπους, πού ένας-ένας έσβησε άπό τή ζωή κ' έμεινε κείνος μόνος κ' ερημος.

**Τῶ πιάνο έπαιξε...** Ένας άξιωματικός καταχραστής δίδει έσπερίδα στό σπίτι του τήν ήμέρα της τρίτης έπτείου τῶν γάμων του και της έορτής της γυναίκας του, μένει όμως κλειστός στό γραφεῖο του και στή θέα ένός άστυνομικου, πού χτυπάει τῶ κουδούνι της πόρτας, σκοτώνεται ένῶ ή γυναίκα του έπαιζε πιάνο στούς προσκαλεσμένους.

**Ο άλλος** Ένας άνθρωπος πηγαίνει σέ μιὰ πόλη γιά πρώτη φορά. Οί κίτοικί ὡσως τόν παίρνουν γιά έναν άλλο γνωστό τους και μιὰ γυναίκα γίνεται φίλη του κ' άργότερα τῶ παραδίνεται έξ άφορμής της ομοιότητός του στόν άλλο πού εἶταν αγαπητικός της.

Αὐτ' εἶνε με λίγα λόγια τά διηγήματα τῶ τόμου τῶ κ. Κουκούλα. Ο συγγραφεύς τῶν—γνωστότατος λυρικός ποιητής—πρώτη φορά παρουσιάζε-

ται ὡς διηγηματογράφος. Ἄν λάβει όμως κανείς υπόψη του τόν ποιητή Κουκούλα θά έλπίζει πολύ καλά πράγματα κι άπό τῶ διηγηματογράφου Κουκούλα. Καί τῶ εὔτυχημα εἶνε πού οί έλπίδες τῶ άναγνώστη δέ διαψεύδονται. Μέσα σέ τρία διηγήματα ὁ κ. Κουκούλας μάς μεταδίνει τί σπάνια και ζηλευτά χαρίσματα τῶ ταλέντου του. Σ' όλα βλέπουμε νι μάς χαϊδεύει ή αισθητική συγκίνηση πού άπαιτεῖται γιά ένα αξιόλογο καλλιτεχνικό έργο.

Έν τούτοις έγῶ προτιμῶ τῶ πρώτο. Έκείνη ή πνυή οἰκιοτήτας πού βασιλεύει σ' ὅλο τῶ διήγημα, ή ίσορροπημένη φράση, ή ψυχολογική δύναμη τῶ συγγραφέα γύρω στή φύση τῶ παιδιου, τῶ ξετύλιγμα τῶ έργου μες άπό πολλούς τύπους δευτερευόντες και τῶ σταμάτημα σέ μερικους χαραχτηριστικούς, πού τούς περιβάλλει με έξαιρετική στοργή. (Πόπη. Νέλλη. κ.λ.). ή χάση με τήν όποία περιγράφει τήν ελληνική οἰκογένειά, ὅλ' αὐτά δίνον τήν έντύπωση τῶ καλλιτέχνη. Θα άντιγράψω έδῶ ένα-δυό μικρά άποσπάσματα, άπό τῶ διήγημα αυτό γιά νά δείξω ὅσα εἶπα παραπάνω :

«Ἦταν ένας χαμῶνας βαρύς, πού ή «Έλπίς» βυθίστηκε στή Μαύρη Θάλασσα. Κι άφου δέ σώθηκε κανείς, φυσικά πῶς ένα ακόμα φύλλο άπό τα φύλλα μας πήρε τῶ δρόμο τῶν άλλων και μάλιστα τῶ δρόμο τῶν τελειωτικῶ. τῶν άνεπίστρεφο.» (Σελ. 54.)

«Ἐπ' άρκετῶ καιρό, άπότῶν φόρεσα τῶ πένθος, αισθανόμουν ένα εἶδος περηφάνειας σά μιὰ χαρούμενη επίγνωση ύπεροχής άπέναντι τῶν σιμμαθητῶν μου και τῶν ξένων γενικί, ὅχι γιά τῶ πνίγης: ὁ άδελφός μου, πού τόσο πολύ τόν αγαποῦσα κι ακόμα τώρα με τόσο πόνο τόν θυμάμαι, μιὰ γιά τῶ άκρῶς φοροῦσα πένθος, ξεῶ κ' έγῶ, μιὰ μαύρη τσόχνη ταινία στό καπέλο και μιὰν άλλη στό μανίκι. Η άλλαγή αὐτή στήν έξωτερική μου εμφάνιση, ή άμέτοχη άπό βαθύτερη σημασία, κατάντησε σιγί-σιγί σάν ένα άντιστάθμισμα τῶ πόνου μου κ' ελεῖα με τῶ νοῦ μου πῶς θά φορῶ πάντα πένθος!» (Σελ. 56.)

Πόσο αληθινῶ εἶνε, πόσο, αλήθεια, τῶ χαίρεται ή ψυχή μας. Κ' εἶνε αληθινῶ γιά τῶ κρῦβει κάτι στιγμές πού παρόμοιες θά έχουμε ζήσει ή και θά μπορούσαμε νά ζήσουμε άνέτως, άν δέν τίς εχομε ζήσει ὡς τώρα.

Στό μέρος αυτό θά κάνω μιὰ μικρούλα παρέμβαση έξ άφορμής ένός κριτικου σημειώματος πού δημοσιεύτηκε σέ μιάν ήμερησία εφημερίδα τῶ Ἡρακλείου άπό ένα νέον διηγηματογράφου, γιά τόν τόμο αυτό τῶ κ. Κουκούλα.

Μιλώντας ὁ κριτικός γιά ένα έργο καλλιτεχνικό βρῆκε τήν εἰκαιρία νι ανακινῶσει πῶς τῶ έργο αυτό εἶνε αληθινῶ. έπειδή εἶνε ή αὐτοβιογραφία τῶ συγγραφέα τῶ ἴδιου, πρῶγμα πού τῶ νοιώθουν μονάχα ὅσοι ξέρουν τά ιδιαίτερα της ζωής του. Αυτό εἶνε κατ' ή γνώμη μου, μεγάλη γκάφα και δέ θά εἶχα παρ' νά τόν παραπέμψω στόν Ουάιλντ. πού λέει ξερά-ξερά : «Καλλιτέχνης εἶνε εκείνος πού δημιουργεί ὅμορφα πράγματα», και θά πρόσθετα έγῶ : «Χωρίς νά μάς ενδιαφέρουν τά έλατήρια πού σπρώχουν τόν καλλιτέχνη στή δημιουργία τους.»

«Τῶ πιάνο έπαιξε...» εἶνε κατώτερο τῶ προηγουμένου, έν τούτοις τῶ διακρίνει μιὰ ψυχολογική γραμμή πέρα ὡς πέρα μετρομένη.

«Ο άλλος» πάλι εἶνε ένα διήγημα με ὅμορφο σκαρί, θά συμφωνήσω όμως με τόν κριτικῶ ένός Χανιώτικου περιοδικου, πού λέει πῶς δέν εἶνε αληθινῶ και πῶς τέτοιες ομοιότητες δέν άπαντιοῦνται παρ'ί σέ άστυνομικά

δελτία και σε κινηματογράφους.

Γενικά τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κουκούλα μᾶς ἄφησε τὴν καλύτερον ἐντύπωσιν. Καὶ εἶμαστε βέβαιοι τῶς σὲ προσερχῆ ἔργα θὰ βρεθοῦμε στὴ θέσῃ νὰ θανατώσῃτε ἓνα δυνατὸ διηγηματογραφικὸ ταλέντο, γιὰτὶ ὁ κ. Κουκούλας δὲν εἶνε ἀπὸ κείνους ποὺ ἀφήνουνε τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ἀνεκμετάλλευτα. Καὶ τὴν πεποιθήσῃ αὐτῆ τὴ δυνάμειν ἡ δραματικώτατη λύση καὶ τῶν τοιῶν διηγημάτων, ποὺ ὡς σήμερον εἶχονμε δεῖ.

Τ. ΚΡΗΤΙΚΟΣ

## ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Τὴ στιγμήν ἐπὶ τὸ τεῦχος δίδεται στὴν κυκλοφορία μᾶς μεταδίδεται ἢ πληροφορία πῶς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου, ἔπειτα ἀπὸ σύσκεψιν, ἔκρινε καταλληλότερον καὶ ἐνοικίασε τὸ πρῶν Ἀντικεῖ Ἑλληνίδων στὴ λεωφόρον Χιλέπας—Συνοικία Μπόλαρη.

Ἐπίσης παρεκλήθημεν νὰ ἀναγγείλομε τὴν ἑναρξὴ τῆς λειτουργίας τῆς ΠΛΗΡΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ὑπὸ τὴν ἐκλεκτὴν καθηγησίαν τῶν διακεκριμένων Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν, Κας Φ. Καλούτση, Δος Κ. Σήφρακι καὶ Κου Δ. Κοκοτσάκη. Εἰς τὴν σχολὴν αὐτὴν θὰ λειτουργήσῃ κατὰ τὸ σύστημα τῶν προτύπων Εὐρωπαϊκῶν Καλλιτεχνικῶν Σχολῶν, θὰ διδάσκονται, ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος ἀναγγείλαμε, ὅλα τὰ εἰδικὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ μαθήματα τῆς Ζωγραφικῆς καὶ τῆς Πλαστικῆς Τέχνης. Δίδονται 70 καὶ 50 διὰ τὴν Ζωγραφικὴν καὶ 100 διὰ τὴν Γλυπτικὴν. Ἐγγραφαὶ ἀρχίζουσι σὲς 15 τοῦ ἐρ. μηνὸς 5—6 μ. μ. σὺν οἴκημα τοῦ Συνδέσμου. Ἐκεῖ δίδονται καὶ περισσότερες πληροφορίαι.

Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος Χ. Γανιάρη καὶ Σία, Σοφοκλέους 3, συνεχίζοντας τὰς καλλιτεχνικὰς ἐκδόσεις του, ἐκλεκτικὸς εἰς γούστο, κατήρησε καὶ βιβλιοθήκην μικρῶν ἀριστουργημάτων, καὶ ἄρχισε μὲ τὴν Μινιὸν τοῦ Γκαίτε, Ναῖς Μικρολὲν τοῦ Ζολῆ, Γυναῖκα ἐνὸς ἄλλου τοῦ Ντοστογιέβσκη, τὸ Γαλιζιὸ πορτὶ τοῦ Μαίτσελιχ, τῆς Τύχης τὰ Γραμμένα τοῦ Καμπούπογλου. Συμμεντρώνοντας περὶ τὰς 100 ἐκδόσεις, ὁ οἶκος Γανιάρη, μὲ τὸ ὥραϊον ἰδανικὸ τῆς ἐξάπλωσῃς τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα θέτει στὴν διάθεσιν ἐκεῖνων ποὺ ἐπιθυμοῦν βιβλία ἀξίας 200, 300, 400, 500 δραχμῶν, μὲ μηνιαίας δόσεις 20, 30, 40 καὶ 50 δραχ.

## ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Ὁ ἀπόρριπτος παρήγορος φίλος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ πιδὲ ἔμπιστος, εἶνε τὸ βιβλίον. Ἀγαπήσατε ἐπὶ πλέον τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίον. Ἐταὶ βοηθήσατε καὶ υποσηρξίσατε τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην, ποὺ εἶχε ὅλα τὰ δικαιώματα μᾶς ἐξαιρετικῆς θέσῃς μέσα εἰς τὴν παγκόσμιαν πνευματικὴν κίνησιν.

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ  
ΧΑΡΙΤΑΚΗ ΠΩΛΟΓΙΩΡΓΗ ΚΟΕΝ

ΕΚΤΕΛΕΙΤΑΙ ΠΑΣΑ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΩΛΗΣΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

